

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XX

Broj 183

siječanj-lipanj 2022.

ISSN 1800-5179

unesco

Sadržaj:

- 3** HGDCG - Dvadeset godina uspješnog rada
- 9** Bokeljska mornarica na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne baštine čovječanstva
- 15** Održana izborna skupština Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj
- 19** NZCH - Jubilej za pamćenje
- 25** U Podgorici svečano obilježen Dan državnosti Republike Hrvatske
- 29** Muljanski kantonal
- 33** Priča s Antarktika
- 37** Učenici hrvatske nastave u knjižnici!
- 40** Aktualnosti
- 53** Kronika Društva
- 56** Sto godina Jadranske straže
- 60** Đir po Kotoru - Pjaca sv. Luke
- 65** Iseljavanje iz Hrvatske
- 68** Jadranski otoci – Rab
- 72** Zdenci sjećanja - Prilog poznavanju spomeničkog naslijeđa u Baru
- 75** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Oronsay III
- 77** In memoriam: Krsto Kiko Matijević

Poštovani čitatelji!

Poštovani čitatelji!

Uspjeli smo prirediti još jedan broj Hrvatskoga glasnika! Nisam mislila da će doći do toga da u pola godine ne možemo tiskati niti jedan jedini broj – ali došlo je. Ne znam bih li se zbog toga radovala ili bila tužna. Ipak, biram ovo prvo! Sve nas zajedno i svakoga posebno posljednjih godina pritišću razni problemi pa se u takvim okolnostima nije pravedno ni žaliti! Mi smo, nakon mnogo sastanaka i dogovora, hrabreći jedni druge u vrlo teškom razdoblju, odlučili skupiti snagu i nastaviti raditi, pripremati teme u nadi da ćemo ipak uspjeti tiskati časopis. I evo – ovaj broj smo uspjeli!

Mnogo smo tema obradili i onda od njih odustali jer su bile aktualne u trenutku kada smo ih pripremali, ali danas, nakon više mjeseci, to nisu. Zato smo napravili odabir onog što je zanimljivo, što je i dalje aktualno, onog što nas inspirira i podsjeća... onog što smatramo da je značajno zapisati i sačuvati. Posebno želim naglasiti da autorski tekstovi ne odražavaju uvijek stavove i uvjerenja članova Uredništva, da ponekad imamo i sasvim različito mišljenje o nekim temama ili događajima, ali smatramo da je dobro čuti i drukčija mišljenja što pridonosi demokratizaciji i boljem međusobnom razumijevanju.

U nadi da su teška i iscrpljujuća vremena nepovratno iza nas te da ćemo ubuduće moći nastaviti s tiskanjem časopisa,

srdačno vas pozdravljam!

Vaša urednica,
Tijana Petrović

Naslovnica: TRICEN

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Joško Katelan, Marina Dulović, Danijela Vulović i Jasmina Bajo**
Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Matica, Radio Dux, Boka News, Radio Kotor, Zvonko Perušina, Miro Marušić, Radio Tivat, Zoran Nikolić, Aleksandar Dender, Tricen, Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Arhiva Bokeljske mornarice, arhiva HGD CG**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 450 primjeraka

Dradeset godina uspješnog rada

Piše:
Tripo Schubert

Uteškim devedesetim godinama prošlog stoljeća, u vremenima kada se, na žalost, Crna Gora prebrojavala i gradila vlastite međusobne berlinske zidove, viševjerski i višenacionalni Kotor ustrajavao je u skladnom suživotu koji su na našim prostorima gradila stoljeća i ljudi dok su Hrvati Boke, unatoč svim pritiscima, uspjeli ustrajati u očuvanju svog identiteta, kulture i običaja.

Nakon 1997. godine, kada tadašnja vlast napušta „beogradski kurs“ i svoj brod okreće ka zapadu i susjednoj Hrvatskoj, Hrvati Boke organiziraju se i kroz institucije sistema rade na očuvanju identiteta i gradnji mostova pomirenja između dviju država.

Jedna grupa istomišljenika iz Tivta i Kotora pokreće inicijativu za formiranje društva s hrvatskim predznakom. Zoran Nikolić, Slavko Marović, Ivan Ilić, Boris Lanceroti, Vedran Milošević, dr. Ivan Ilić, Antun Dender i Tripo Schubert sastaju se u uredu Slavka Marovića u zgradi Općine Tivat i dogovaraju o ustrojstvu Društva

Svjesno smo društvo nazvali HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO CRNE GORE jer smo znali da Crna Gora ima svoj život u kojemu smo željeli sudjelovati kao djelotvorni, konstruktivni i pozitivni članovi te pridonositi općoj dobrobiti i vlastitoj koristi.

*Osnivačka Skupština HGDCG-Kotor 23.06.2001.,
Dvorana opštine Kotor*

HGDCG dobitnik nagrade „21. novembar“, 2007.

i o pripremama za donošenje akta o formiranju.

Nakon toga, u domu poznatog svećenika i intelektualca don Branka Sbutege, u crkvi sv. Eustahija u Dobroti, usuglašeno je mišljenje o nazivu i koncipiranju budućeg ustrojstva Društva, koje smo svjesno nazvali HRVATSKO GRAĐANSKO DRUŠTVO CRNE GORE (HGDCG) jer smo znali da Crna Gora ima svoj život u kojemu smo željeli sudjelovati kao djelotvorni, konstruktivni i pozitivni članovi te pridonositi općoj dobrobiti i vlastitoj koristi. Željeli smo i želimo biti u respektu prepoznati, u miru prihvaćeni, u suradnji kooptirani i u kontekstu toga procesa vidimo sebe kao građansko društvo.

Na osnovi dogovora 23. lipnja 2001. godine u bivšoj dvorani Skupštine grada Kotora, uz nazočnost 25 pripadnika hrvatske zajednice iz Kotora, Tivta, Budve i Podgorice, održana je osnivačka Skupština Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore. Osnivačkoj Skupštini su prisustvovali: Siniša Luković, Zoran Nikolić, Joško Katelan, Dijana Kojan,

Pavle Jurlina, Ljubinko Biskupović, Ljerka Dragičević, Đuro Car, Petar Janović, Davor Biskupović, Ante Prskalo, Josip Božinović, Krsto Matijević, Damir Pinjatić, Ljiljana Markić, Petar Brajković, Nikola Čučić, Anđelko Gverović, Đuro Ivović, Ivica Božinović, Nikola Pasković, Gracijela Čulić, Vedran

Milošević, Slavko Marović, dr. Edita Starović i Tripo Schubert.

Poruka svim Hrvatima Crne Gore s osnivačke Skupštine je glasila:

„Pred Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore u budućnosti, koja je već počela, stoji velika odgovornost i zadaci koje neće biti moguće riješiti bez zajedničkog učešća svih Hrvata u Crnoj Gori, odnosno podrške istih. Potrebno je istrgnuti iz zaborava sve ličnosti, događaje i običaje koji su sistematski brisani iz kolektivnog sjećanja hrvatskog naroda u drugoj polovici 20. stoljeća na našim prostorima. Sigurni smo da Hrvati u Crnoj Gori, u zajednici s onima koji su se iselili s ovih prostora u posljednjih 90 godina, odnosno njihovim nasljednicima, mogu vratiti sjećanje da su naši preci vjekovima stvarali ono što se zove kulturno blago. Sve to je bilo moguće jer su uvijek bili spremni otploviti dalje da bi upoznali više, znajući da samo čovjek širokih vidika i velikog znanja može cijeniti slobodu i

Predsjednik Društva Ivan Ilić prima odličje

prava svakog čovjeka. Upravo ono za što će se boriti Hrvatsko građansko društvo je da Hrvati, a i sve druge manjine na ovim prostorima, dobiju punu slobodu da iskažu, razviju i sačuvaju svoj etnički, kulturni i vjerski identitet.“

Na Skupštini je izabran privremeni Upravni odbor od sedam članova: Zoran Nikolić, Krsto Matijević, Slavko Marović, Ljerka Dragičević, Nikola Čučić, Vedran Milošević i Tripo Schubert, kao njegov predsjednik. Zadatak privremenog Upravnog odbora bio je da se pripreme svi neophodni dokumenti prema Zakonu o nevladinim organizacijama Crne Gore kako bi se Društvo moglo registrirati.

Društvo je registrirano u Ministarstvu pravde Republike Crne Gore 3. srpnja 2001. godine.

Prva godišnja Skupština održana je u prosincu 2001. godine. Na kraju uvodnog izlaganja predsjednik Tripo Schubert je poručio:

„Neka ovaj dan bude kamen temeljac na kojem ćemo gradi-

Predsjednik Josipović uručuje odličje Tripu Schubertu

ti nove komunikacijske mostove između Hrvata Crne Gore i svih drugih njenih građana, kao i između građana dvije susjedne republike - Crne Gore i Hrvatske. Želimo da se tim mostom promiču ideje, akcije, radni susreti, a iznad svega doživljaj čovječstva i iskrenog prijateljstva, bez kojih se svaki ljudski napor pretvara u besplodnu pustinju.“

Dalje su aktivnosti tekle u nekoliko osnovnih pravaca:

Na planu omasovljenja društva formirane su podružnice u Kotoru, Tivtu, Baru, Podgorici i Herceg Novom s povjerenicima u svim mjestima, kao i Povjerenstvo za Hrvatsku, prvo u Zagrebu pa zatim u Dubrovniku, tako da danas imamo više od 1.450 članova. Na planu informiranosti, već devetnaest godina izlazi jedini časopis u Crnoj Gori na hrvatskom jeziku *Hrvatski glasnik*, izdaje se periodika – Bokeški ljetopis, redovito se ažurira web stranica www.hrvaticg.com. Na planu edukacije mladih uspješno se već 17 godina održava nastava na hrvatskom jeziku. Formiran je i Klub mladih u sklopu kojega uspješno djeluje mandolinski orkestar „Tripo Tomas“, a osnovana je i amaterska kazališna sekcija „Petar Tomas“, kao i knjižnica koja ima više od 1.000 naslova.

Na planu prezentacije bogatoga kulturnog naslijeđa Bokokotorske uspješno se provodio projekt „Bokeljska priča“, koja je ispričana Zagrebu, Dubrovniku, Rijeci, Omišu i Podgorici. Vrlo je značajna i izdavačka djelatnost Društva u sklopu koje je do danas tiskano više

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović uručio je Orden crnogorske zastave III. reda, 2012. na Cetinju

Odličje Tripu Schubertu, Orden crnogorske zastave III. reda

od 18 naslova, samostalno ili u suradnji s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Hrvatske i Bokeljskom mornaricom 809 - Zagreb.

Najvažnija aktivnost bilo je uspostavljanje mostova suradnje s područjima Hrvatske. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore prepoznalo je sebe u ulozi uspostavljanja pokidanih veza i kontakata između dvaju naroda i dviju država.

Počelo se oprezno i s dosta takta, svjesni težine situacije koja je bila opterećena događajima u proteklom razdoblju. Naravno da je u tome pomagala spremnost i s jedne i druge strane da se obnove mostovi povjerenja i uspostavi toliko potreban dijalog. Partnera u ostvarivanju ovog iznimno zahtjevnog zadatka HGDCG našlo je u Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske s kojom

suraduje od samih početaka svoga osnivanja.

Uspostavljanje kontakata s dubrovačkom regijom bio je najteži zadatak. Nije bilo lako jer su ožiljci prošlih događaja bili još svježi, ali želja za suradnjom nadjačala je sve razloge. Prvo je uspostavljena suradnja s Dubrovačko-neretvanskom županijom, a kasnije i s gradom Dubrovnikom.

Za te svoje inicijative dobiveno je nesumnjivo poštovanje javnosti, medija, pripadnika ostalih zajednica, ali i diplomata. O tome najbolje svjedoči iskustvo „Bokeljske priče“ 2007. godine kad je – na opće odobravanje, bez incidenta – Stradunom prvi put pronesen crnogorski barjak. Ta je gesta prihvaćena od Dubrovčana, a da sve to uspije zdušno je pomoglo Udruženje dragovoljaca Domovinskog rata, uzimajući

na sebe svu odgovornost za taj izniman čin prijateljstva. Nakon toga sve je nekako lakše teklo.

Hrvatsko građansko društvo uključilo se 2008. godine u obilježavanje 500. godišnjice rođenja Marina Držića, čija obitelj vuče kotorske korijene, sudjelovanjem na glavnoj proslavi u Dubrovniku, a zatim i u Kotoru, uz organiziranje ambijentalne predstave „Dundo Maroje“ na pjaci sv. Tripuna, u izvođenju HNK Zagreb, uz pokroviteljstvo Ministarstva kulture Crne Gore i Hrvatske.

Organiziranje posjeta djece članova HGDCG i djece njihovih crnogorskih prijatelja Dubrovniku u studenome 2008. bila je misija dobre volje, historijski dan, istaknuo je tom prilikom crnogorski ministar kulture, sporta i medija, Branislav Mićunović, koji je bio na

Nikola Bukilica i Dario Musić s predlagачima odlikovanja - Miše Galjuf, Mira Buconić, Željko Filičić

čelu te misije. Posjet je upriličen da zbliži djecu dviju susjednih država i omogući im druženje, iskreno i čisto, bez ikakvih opterećenja i hipoteka kojima djeca, zaštićena svojom unutarnjom čistoćom, jednostavno ne dopuštaju prolaz.

HGDCG je značajno sudjelovalo u procesu stjecanja neovisnosti te demokratizaciji Crne Gore, istodobno stvarajući okolnosti za prevladavanje ratnih trauma u odnosima hrvatskoga i crnogorskog naroda. Svojim upornim i ustrajnim djelovanjem te iskrenim nastojanjem u suradnji s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Hrvatske, potpomognuti od Dubrovačko-neretvanske županije, hrvatskih dragovoljaca Domovinskoga rata te drugih istaknutih i uglednih pojedinaца s obje strane granice, stvorili su okvir za dobrosusjedske odnose između njima dvije naj-

važnije zemlje, Hrvatske i Crne Gore. Ti odnosi su na opće zadovoljstvo danas jako dobri s tendencijom trajnoga uspona, što se priznaje u politici i javnosti objiju zemalja, ali i u diplomatskim krugovima koji te odnose ističu za primjer kako se može nadržati uskogrudnost, nezdravo suparništvo, netrpeljivost i agresivnost.

Svemu tome ponajviše su pridonijele aktivnosti našeg Društva i njegovi čelnici, promovirajući pomirljivu, ali čvrstu politiku prihvaćanja realiteta i integracije nasuprot nerealnim očekivanjima ili pak asimilaciji. Danas Društvo, njegovi čelnici i članstvo uživaju nesumnjivo poštovanje i prihvaćanje, kao i prijeke poglede onih s drugim planovima.

Za svoj rad Hrvatsko građansko društvo Crne Gore dobilo je 2007. godine najveće pri-

znanje kotorske općine, na gradnju „21. novembar“.

„Od svog osnivanja, ovo Društvo bazira svoj rad na širenju kulture, historijske, humanitarne i druge aktivnosti i suradnje među ljudima, bez obzira na nacionalnu ili vjersku pripadnost. Ljudi koji su na tome radili imali su viziju i znali kako približiti razdvojeno do mjere normalne komunikacije, a neposredno do pune srdačnosti i prijateljstva“ stoji, uz ostalo, u obrazloženju žirija za dodjelu nagrade.

Krajem 2011. godine, a u povodu desete obljetnice Društva, predsjednik Crne Gore Filip Vujanović dodjeljuje Društvu Orden crnogorske zastave III. reda.

Za sve ono što je Društvo učinilo za Kotor, za Crnu Goru, za R. Hrvatsku i jer je pridonijelo normalizaciji odnosa objiju država, čelnicima

Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović uručuje Povelju HGD-u

Društva i njegovim članovima dodjeljuju se visoka državna priznanja. Predsjednik Mesić dodjeljuje predsjedniku dr. Ivanu Iliću orden Reda Stjepana Radića, predsjednik Josipović dodjeljuje orden Reda hrvatskog pletera prvom predsjedniku Tripu Schubertu, predsjednik Crne Gore Vujanović dodjeljuje orden Crnogorske zastave III. reda Tripu Schubertu, predsjednik Josipović dodjeljuje prvom tajniku Dariju Musiću i Nikoli Bukilici, počasnom članu, ordene Reda Ante Starčevića.

I kao kruna svega, predsjednica R. Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarević dodjeljuje 2020. godine Hrvatskome građanskom društvu Crne Gore Povelju Republike Hrvatske.

Normalno bi bilo da se ovaj veliki jubilej našeg Društva

obilježio svečano, ali u tome nas je spriječila pandemija koronavirusa. Nadamo se da će se to ipak jednog dana dogoditi i da ćemo moći na opće zadovoljstvo zahvaliti svima onima koji su najviše pridonijeli uspješnom radu Društva.

Upravni odbor donio je odluku da se sljedećim institucijama i pojedincima dodijele zahvalnice, i to:

Zoranu Nikoliću i Slavku Maroviću, koji su bili inicijatori formiranja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, kao i Jošku Katelanu, koji je aktivan član Društva od osnivanja do današnjih dana; svim predsjednicima Društva: Tripu Schubertu, dr. Ivanu Iliću, Mirku Vičeviću, Mariju Brgljanu i Rafaeli Pini Lazarević; posthumno: Dariju Musiću, Andriji Krstoviću, Ljubomiru

Biskupoviću, Branku Ivardiću i Poly Gjurgjeviću; zaslužnim ličnostima iz Crne Gore i Hrvatske: gradonačelniku Kotora Vladimiru Jokiću, Branki Bezić Filipović, Maji Mozari, Krunoslavu Težaku, Branku Uvodiću, Marku Franoviću i Boži Vodopiji; zaslužnim institucijama: Dubrovačko-neretvanskoj županiji, Gradu Zagrebu, Gradu Dubrovniku, Turističkoj zajednici grada Zagreba, Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan R. Hrvatske, Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i Pomorskom muzeju Crne Gore – Kotor; glazbenim grupama: ženskoj klapi „Bisernice Boke“, vokalno-instrumentalnom sastavu „Tri kvarta“ i Gradskoj muzici Kotor.

Bokeljska mornarica na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne baštine čovječanstva

Piše:
Milica Nikolić

Koncept zaštite i očuvanja nematerijalnog naslijeđa svoje uporište crpi iz Konvencije o zaštiti i očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa, koju je Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) usvojila 2003. godine. Ova Konvencija donijela je niz novosti iz područja zaštite kulturne baštine i pokrenula revoluciju u tretiranju onog dijela kulturne baštine koji se do tada najčešće koristio kao neka pomoćna disciplina čija je svrha da materijalnom naslijeđu da neku vrstu konteksta i postane mjera njegove interpretacije. Nematerijalno naslijeđe tako je bilo povezivano s muzejskom djelatnošću, odnosno često je služilo kao mehanizam koji je interpretirao muzejske predmete, a često se povezivalo i s nepokretnom baštinom s kojom su bivala povezana različita vjerovanja, rituali i slično. Iako je prije Konvencije bilo određenih standarda koji su u segmentima prepoznavali važnost ove teme, pa je tako postojala tzv. Lista remek-djela

Upisom na Listu, njezine vrijednosti više nisu samo „vlasništvo“ Crne Gore, već svih građana svijeta, te nas one trebaju ujediniti u namjeri da ih slavimo, da ih zaštitimo i prenosimo sljedećim generacijama. Baš onako kako i nalaže Konvencija.

čovječanstva, nematerijalno naslijeđe tek je usvajanjem ovoga međunarodno-pravnog akta omogućilo promjene u percepciji, ali i u pristupu onome što se ranije podvodilo pod termine „duhovna kultura“, „živa kultura“ i slično. Usvajanjem Konvencije, nematerijalno naslijeđe konačno je dobilo precizne međunarodno definirane standarde, a time i jasno mjesto koje mu pripada, kako u kulturnim politikama, tako i u pitanjima kulturnih identiteta. Posebna vrijednost Konvencije je u tome što je u fokus interesa postavila lokalne zajednice i njihovu ulogu u odnosu na konkretan element. Konvencija promovira upravo tu vezu te su lokalne zajednice prepoznate ne samo kao nositelji nematerijalnog naslijeđa, već i zainteresirane strane koje imaju važnu ulogu u njegovom očuvanju.

Unatoč tome što je Crna Gora ovu Konvenciju potvrdila već 2008. godine, njezina primjena morala je biti odgođena do usvajanja novih zakona iz područja zaštite kulturne baštine budući da dotadašnji zakoni uopće nisu prepoznicali, pa time ni normirali, ovo područje. U prethodnome zakonodavnom okviru sam termin nematerijalnog naslijeđa uopće nije postojao pa činjenica da je Konvencija potvrđena, iako je međunarodni pravni akt po Ustavu iznad nacionalnog zakonodavstva, nije mnogo pomogla u smislu njezine konkretne primjene. Tek usvajanjem Zakona o zaštiti kulturnih dobara 2010. godine ispunjeni su formalni preduvjeti da se ovoj temi pristupi na pravi način. No, sljedeći izazov bio je nedostatak ljudskih kapaciteta, kako po pitanju broja stručnjaka u in-

stitucijama koji se bave ovom temom, tako i nedostatak informiranosti i suvremenih standarda koji su proizašli iz Konvencije i njezinih Operativnih smjernica.

Nedugo nakon ispunjavanja formalnih preduvjeta, dakle usvajanjem Konvencije i Zakona o zaštiti nematerijalnih dobara, tadašnje Ministarstvo kulture u suradnji s UNESCO-m napravilo je plan razvoja kadrovskih kapaciteta kako bi se kreirali uvjeti za uspostavljanje sistema zaštite i očuvanja nematerijalne baštine. Tako je 2012. godine u suradnji s UNESCO-m priređena radionica o popisu nematerijalnog naslijeđa usmjerenog na suradnju s lokalnim zajednicama. Nakon održane obuke, Ministarstvo kulture, Narodni muzej Crne Gore i Uprava za zaštitu kulturnih dobara kreirali su stručne timove koji

su obišli područja svih općina u Crnoj Gori s namjerom da naprave Preliminarnu listu elemenata nematerijalne baštine, koja je kasnije služila kao baza podataka iz koje je prema procjenama stručnjaka, a i na temelju inicijativa samih lokalnih zajednica, određeni broj elemenata zaštićen Zakonom, odnosno upisan u Registar kulturnih dobara. Treba reći da ono što je Zakon donio nematerijalnom naslijeđu jest ravnopravan status s materijalnim tako da su elementi nematerijalnog naslijeđa jednako važni u institucionalnom i legalnom sistemu, poput urbanih cjelina ili zaštićenih muzejskih zbirki. Još jedna važna stavka koju je ovaj Zakon donio jest pravo svakog pojedinca ili grupe da inicira inicijativu za utvrđivanje kulturne vrijednosti i ovo jest ključna stavka koja je omogućila Bokeljskoj mornarici da poduzme proaktivan pristup i pokrene inicijativu za utvrđivanje statusa zaštićenoga nematerijalnog dobra. Naravno, tijekom primjena novih zakonskih rješenja ispostavilo se da bi neke stavke trebalo bolje urediti i redefinirati, ali o tome će biti riječi u nekoj drugoj prilici.

Nakon potvrđivanja Konvencije, čak i prije usvajanja Zakona, Bokeljska mornarica sama je izrazila interes za dobivanje statusa nematerijalnoga kulturnog dobra. Ovakav pristup bio je apsolutno u skladu s pristupom „bottom up“ koji zagovora Konvencija, a koji podrazumijeva da lokalne zajednice i nositelji elemenata nematerijalnog naslijeđa sami iniciraju procedure zaštite. Kada su ispunjeni i ostali preduvjeti, a nakon intenziviranja zahtjeva od Bokeljske mornarice da bude zaštićena kao nematerijalno dobro, bilo je potpuno prirodno da upravo Bokeljska mornarica bude

jedno od prvih nematerijalnih dobara Crne Gore upisano u Registar. Zakonski status stekla je Rješenjem iz 2013. godine, koje je doneseno nakon procedure utvrđivanja kulturnih vrijednosti nematerijalnog dobra, provedene izradom i donošenjem Elaborata.

Ipak, treba reći da je Bokeljska mornarica od samog početka inzistirala na upisu na UNESCO-vu listu, a posebnu inspiraciju donio je i posjet tadašnje generalne direktorice UNESCO-a, Irine Bokove, koja je prilikom službenog posjeta Crnoj Gori 2014. godine posjetila i Bokeljsku mornaricu te je tom prigodom proglašena počasnom članicom. Na osnovi svih inicijativa Bokeljske mornarice, bilo je potpuno očekivano da Crna Gora kandidira upravo ovo kulturno dobro kao prvo za upis na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva.

Kada je u pitanju primjena Konvencije, pa i u dijelu pripreme nominacija, treba reći da pristup Crne Gore nije bilo upisivanje što većeg broja dobara na UNESCO-vu listu, već je prioritet bio reformiranje institucionalnog i zakonodavnog okvira, kao osnova za sve ostale procese koji će uslijediti. Registar kulturnih dobara ostaje otvoren za nove upise, a u ovom trenutku ima više od 20 upisanih kulturnih dobara nematerijalnog karaktera. Upisi na UNESCO-vu listu postavljeni su kao finalni korak pa je proces izrade Nominacijskog dosjea počeo 2017. godine, i to podukom za izradu Nominacijskog dosjea koja je također provedena u suradnji s UNESCO-m.

Proces izrade dosjea trajao je više od godinu dana. Članovi Radne grupe bili su predstavnici Bokeljske mornarice koje je sama organizacija delegirala, kao i stručnjakinje iz tadašnjeg

Ministarstva kulture te Uprave za zaštitu kulturnih dobara i Narodnog muzeja Crne Gore. Nominacijski dosje za upis na Reprezentativnu listu UNESCO-a sadrži četiri ključna segmenta: tekstualni dio koji je definiran propisanim formularom, video zapis, selekciju fotografija i pisma suglasnosti lokalne zajednice.

Izrada tekstualnog dijela Nominacijskog dosjea podrazumijevala je predan individualan rad, ali i grupne sesije koje su najčešće organizirane u prostorijama Bokeljske mornarice u Kotoru, tijekom kojih su analizirani, korigirani i usuglašavani radni materijali svih članova i članica. Nacrt tekstualnog dijela nekoliko puta je prezentiran široj zajednici Bokeljske mornarice, a organizirana je bila i javna rasprava tijekom koje su svi zainteresirani građani mogli

iskazati stajalište u odnosu na predloženi tekst i dati sugestije pa su članovi Radne grupe analizirali sve komentare, a one koji su bili opravdani unijeli su u tekst.

Paralelno s tim procesom tekao je proces prikupljanja suglasnosti za nominaciju, koje je koordinirala sama Mornarica, a tijekom zadanog vremenskog roka prikupljeno je više od 300 potpisa suglasnosti za nominaciju Bokeljske mornarice na UNESCO-vu Reprezentativnu listu. Iako je riječ o zaista impresivnom broju suglasnosti, od kojih su neke potpisali gradonačelnici bokeljskih općina, direktori nacionalnih i lokalnih institucija kulture, ali i aktivni i bivši kapetani, oficiri, mornari... posebna vrijednost je što su ove suglasnosti bile zasnovane na promociji lokalnih vrijednosti i isticale su vrijednost Bokelj-

ske mornarice, njezin multi-kulturni karakter te značaj za Kotor i Boku.

Također, paralelno s tim procesom tekao je proces organizacije pripreme video zapisa ključnih događaja koji su važni za samu organizaciju, ali i za širu lokalnu zajednicu, pa su tako snimljene Tripundanske svečanosti, Dan Bokeljske mornarice i proslava dana općina Kotor i Tivat. Također, za potrebe dosjea pripremana je i posebna naracija koja je pratila video zapise, a poseban zadatak bila je montaža koja je podrazumijevala analizu više desetina sati snimljenog materijala i njegovo skraćivanje u video zapis koji traje nepunih 10 minuta zbog jasno propisanih ograničenja od UNESCO-a.

Proces izrade dosjea praćen je i određenim pritiscima koji su katkad dobivali i snažan, a

i nepravedan karakter, a u većini su dolazili od pojedinaca i grupa s teritorija Republike Hrvatske, potpomognuti pojedincima i iz Crne Gore. Naime, tijekom pripreme nominacije desetina pisama s različitim optužbama prema stručnom timu i Crnoj Gori upućivani su UNESCO-u s namjerom da se Crnoj Gori ospori pravo da kandidira Bokeljsku mornaricu samostalno. Potrebno je podsjetiti da je inicijativa o upisu potekla od same Bokeljske mornarice, da je dosje rađen uz izravno sudjelovanje njezinih predstavnika, ali i da su do danas podružnice Bokeljske mornarice u Hrvatskoj nepriznate od same Bokeljske mornarice zbog neslaganja oko osnovnih vrijednosti, o čemu je već bilo dovoljno riječi od same Mornarice. Stručni tim zauzeo je stav da Bokeljska mornarica odiše vrijednostima koje slavi UNESCO, a koje su i Ustavom proklamirane vrijednosti građanskog

društva Crne Gore: multikulturalizam, poštovanje raznolikosti i nadnacionalni karakter zajednice. Stručnim tim je tome stavu ostao vjeran do samog kraja, a vođen smjernicama koje je dobivao od same organizacije, uspio je proces dovesti do kraja pa je jedno od najvrjednijih nematerijalnih kulturnih dobara Crne Gore,

Bokeljska mornarica, krajem 2021. upisana na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva. Spomenuti pritisci, koji su vjerojatno nastali zbog nerazumijevanja koncepta zaštite i očuvanja nematerijalnog naslijeđa, Konvencije, a dijelom i vrijednosti Bokeljske mornarice, značajno su smanjeni

krajem 2019. godine kada je dosje vraćen na doradu zbog ocjene Evaluacijskog tijela UNESCO-a da kulturno dobro zavređuje UNESCO-v status, ali da su određene formulacije neprecizne te da treba unaprijediti objašnjenja vidljivosti učesća lokalne zajednice. To je prihvatila tadašnja delegacija Crne Gore na Odboru u Bogoti, u Kolumbiji, pa je tekst u vrlo kratkom roku poboljšana prema tim smjernicama, da bi krajem prošle godine Evaluacijsko tijelo ocijenilo da zadovoljava svih pet kriterija za upis.

Konvencija počiva na važnosti uloge lokalne zajednice za očuvanje i zaštitu nematerijalnog naslijeđa na svome teritoriju te na pravu svake države članice da kandidira dobra

sa svog teritorija za upis na UNESCO-vu Reprezentativnu listu, ali i ostale liste koje proizlaze iz Konvencije. Nominacijski dosje Bokeljske mornarice rađen je u potpunom suglasju s propisanim pristupima: lokalna zajednica pokrenula je proces s jasnom vizijom upisa na UNESCO-vu listu, institucije su adekvatno odgovorile kreirajući Radnu grupu u čijem su sastavu bili eksperti i predstavnici same organizacije, uključujući prema potrebi i širu zajednicu.

Bokeljska mornarica, jedinstvena živa tradicija koja je nastala prije više od 12 vijekova, prije podjele kršćanstva, uspjela je odoljeti svakakvim društveno-političkim pritiscima uzrokovanim različitim državnim sistemima koji su

se tijekom historije smjenjivali na teritoriju Boke. Tijekom živopisne i burne historije, Bokeljsku mornaricu očuvalo je isključivo lokalno stanovništvo, bokeljske porodice koje su ove vrijednosti prenosile s generacije na generaciju, sve do današnjih dana. I prije upisa na UNESCO-vu Reprezentativnu listu, Bokeljska mornarica imala je prepoznatljiv međunarodni karakter, sam upis donio je samo službenu potvrdu njezinih izvanrednih vrijednosti. Upisom na Listu, njezine vrijednosti više nisu samo „vlasništvo“ Crne Gore, već svih građana svijeta te nas one trebaju ujedinjavati u namjeri da ih slavimo, da ih zaštitimo i prenosimo sljedećim generacijama. Baš onako kako i nalaže Konvencija.

ODRŽANA IZBORNA SKUPŠTINA OGRANKA MATICE HRVATSKE U BOKI KOTORSKOJ

Uz brojne počasne goste predstavljen rad Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj

Tekst:

Matica (D.H.)

Fotografije:

Radio Dux

Dana 8. travnja 2022. godine u dvorani Kotorске Biskupije održana je Izborna skupština Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj. Bila je to prilika za prikazati dosadašnju djelatnost Ogranka kao i odabrati nova upravna tijela Ogranka. Među počasnim gostima Ogranka bili su i Jasminka Lončarević, generalna konzulica Generalnog konzulata RH u Kotoru, msgr. Ivan Štironja, kotorski biskup, Veselko Grubišić, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske građanske inicijative i Marijo Dominiković, glavni tajnik i član Glavnog odbora Matice hrvatske.

U svom pozdravnom govoru konzulica Jasminka Lončarević osvrnula se na važnost prisustva Matice hrvatske u Crnoj gori:

„Svaki svjestan i kulturno obrazovan Hrvat zna što je Matica hrvatska. A, ona je od osnutka prije sto osamdeset godina ono što joj ime go-

Izborna skupština OMH u Boki kotorskoj

vori: životvorna matica koja skuplja, integrira, umnožava, vrednuje i promiče najvrjednije domete i odlike hrvatske kulture. Čini to ustrajno, biblijski rečeno, i u zgodno i u nezgodno vrijeme, neovisno o vanjskim okolnostima, svjesna da kultura, u najširem smislu riječi, čuva, izražava i razvija najviše ideale i najljepše izražaje i domete duha hrvatskoga naroda. To je posebice važno i ovdje, u podneblju gdje je hrvatski narod sto-

ljećima autohtono prisutan, s iznimno vrijednom baštinom, koja je integralni dio hrvatske kulture, ujedno čineći kapitalni prinos povijesnoj baštini Crne Gore, pa je samim time važna poveznica između dviju država“.

Konzulica Lončarević je također istakla da Matica hrvatska, gdje god djeluje, njeguje i potiče zajedništvo, koje je, u cjelini gledajući, uvjet svih uvjeta skladnog života i uspjeha svake zajednice te da to

Jasminka Lončarević, Generalna konzulica RH u CG

vrijedi i za hrvatsku zajednicu ovdje.

Msgr. Štironja prisjetio se gimnazijskih dana u Dubrovniku, kada se i upoznao s Maticom. Skrenuo je pozornost na značenje i jačinu riječi „matice“ te rekao: „Bilo bi mi drago, kada bi Matica sačuvala svoj duh - kulturni, duhovni, uopće ono značenje koje Matica općenito ima u našoj domovini Hrvatskoj. Da se redovito brinemo za Maticu te da svojim žarom potvrđujemo da je to nešto vrijedno, važno, zajednički plod i djelo do kojega nam je svima stalo. Želim biti vjetar u jedra lađe koja se zove Matica hrvatska. Da ona dalje plovi i da svjedoči onoj kulturi i ljubavi koju s pravom, kao autohtoni narod ove Boke, imamo pravo – i to jesmo. Zato nemojmo se sramiti biti to što jesmo niti kazati što jesmo. Dakako, poštujemo sve, ali isto tako tražimo prostor, u kojemu možemo reći da smo to što jesmo“.

Gospodin Veselko Grubišić, rekao je da, kako se god mi osjećali prema Hrvatskoj, Hr-

vatska se prema nama mora osjećati dobro, jer smo im važni. Poželio je uspjeh u radu uz nadu i želju za potporom matične države.

Adrijan Vuksanović ovom se prilikom osvrnuo na vitalitet, snagu i opstojnost Matice na prostoru Crne Gore: „Potpuno je prirodno da Matica hrvatska bude prisutna i u Boki kotorskoj i to je znak

Marija Mihaliček

našeg vitaliteta. Upravo u toj brojčanoj malenosti, brojnim nenaklonjenostima i otežavajućim uvjetima svjedočimo taj svoj vitalitet. Kad kažem da je popuno prirodno da Matica hrvatska postoji i egzistira u Boki kotorskoj, mislim na činjenicu, da smo do četrdeset pete godine prošlog stoljeća imali na desetine kulturnih društava s hrvatskim predznakom. Matica hrvatska traje. Uvijek je lako nešto osnovati, ali ono što zavređuje posebnu pažnju i poštovanje je trajanje. Trajanje podrazumijeva ustrajavanje. Upravo okupljeni ovdje oko duhovnog gnijezda i oko majke svih crkava u Biskupiji ujedinjeni oko principa oko opstojnosti hrvatskog identiteta, a u zajedništvu s RH mi svjedočimo to jedinstvo i odolijevamo svim očekivanim i manje očekivanim napadima da budemo ono što jesmo“.

Marija Mihaliček, predsjednica Ogranaka Matice hrvatske u Boki Kotorskoj, prilikom svoga pozdravnog govora posebno se osvrnula na veliki izazov i razlike u predstavljanje Matice hrvatske u Boki kotorskoj, naspram predstavljanja Ogranaka na prostoru Republike Hrvatske.

„Dali smo odškrinuli vrata koja vode ka prepoznatljivosti i afirmaciji kulturnog identiteta Hrvata iz Boke? Složit ćete se, nije isto predstavljati Maticu hrvatsku u svakoj sredini. Boka kotorska maksimalno obavezuje, traži najbolje – primjereno bogatstvu prirodnom i kulturnom, vapi za istinskim čuvarima, tumačima, promotorima njenih kulturnih vrijednosti, baštine i tradicije. Traži istinu, naučno utemeljenu, da nadvlada proizvoljnost i isključivost, svojatanja i otimanja – čime se danas susreće malobrojna

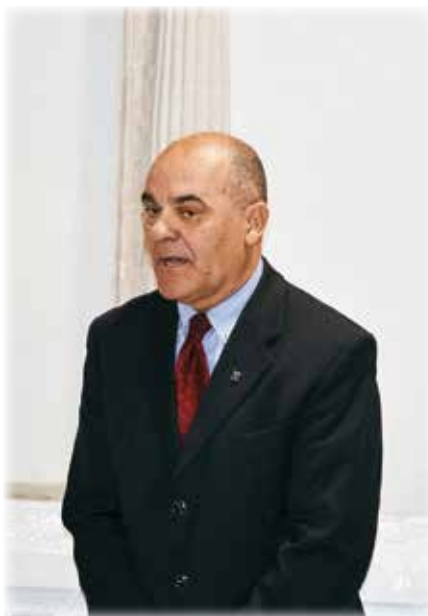

hrvatska zajednica Boke kotorske. Povrijeđenih osjećanja nijesmo pošteđeni, ali svaki Hrvat rođen u Boki koji je za nju vezao svoju sudbinu, nosi svijest o potrebi čuvanja i njegovanja svoga porijekla, vjere, običaja, jezika, ali i spoznaju, da ovaj prostor dijeli s pripadnicima drugih nacija kojima je Boka zavičaj ili njihovo mjesto življenja. Istražujući prošlost Matice hrvatske u Boki kotorskoj otkrila sam da je kulturna misija najstarije institucije hrvatskog naroda na prostoru Boke kotorske i Crne Gore u prošlosti bila široko prihvaćena. Njeno članstvo nijesu činili samo Hrvati. Njeni članovi su bili i mnogi Bokelji druge vjere i druge nacionalnosti, čak i crkvena pravoslavna lica koji su prihvaćali i cijenili kulturnu misiju koja je preko knjiga i časopisa dopirala do bokeljskih i crnogorskih intelektualnih krugova. Vjerujući da se takve vrijednosti nijesu izgubile u Boki radovala sam se svakom novom članu i podršci koja je iskazana za djelovanje Matičinog Ogranka u Boki kotorskoj, ma s koje strane ona dolazila.“

Gospođa Mihaliček predstavila je i rad Ogranka u prethodne 4 godine

U 2019. godini objavljena su dva izdanja. Putopis „Prošlost živi život“, autora Tomislava Grgurevića, kojim je ogranak započeo promociju zavičajnih pisaca i četvrti broj „Bokeškog ljetopisa“, u kome se nalaze radovi sa znanstvenog skupa „Isprepleteni identiteti: Kotor i Dubrovnik i njihova zaleđa u Višestoljetnoj perspektivi“, održanog u Kotoru.

U 2020. godini, Ogranak je bio suizdavač knjige Ive Pilara „Borba za vrijednosti svoga 'ja': Pokus filozofije slavenskog individualizma“, koja je prvi

*Marijo Dominiković
Glavni tajnik MH*

put tiskana u Zagrebu, 1922. godine. Knjiga je iste godine nagrađena Zlatnom poveljom MH. Knjigom „Priče s Prčanja“, Željko Brguljan se predstavio kao pripovjedač koji bilježi nestajuću autentičnost života i duha zavičajnog Prčanja iz 60-tih godina XX. stoljeća. Knjizi je dodijeljena Srebrna povelja MH.

Godine 2021., Ogranak se pojavljuje kao izdavač zbirke pjesama Marina Čaveliša naziva „Stihoterapija“, koja je nastala u traumatičnom vremenu pandemije. Osim nje iste godine su izdane zbirka poezije Olujni kompas Željka Brguljana (koja je proglašena jednom od 17 najljepše dizajniranih knjiga u Hrvatskoj) te najnovije izdanje Muljanski kantual: Liturgijske skladbe o. Konrada za zbor iz župe Muo u Boki kotorskoj. Ovaj zahtjevni projekt ostvario je mr. don Robert Tonsati kao glavni urednik, uz najpoznatija imena hrvatske muzikologije.

Od kulturnih događanja, 2018. godina bila je obilježena susretima s predstavnicima MH iz Zagreba, Dubrovnika i Čitluka.

Svečano je obilježena 175. obljetnicu Matice hrvatske, kada su predsjednik MH akademik Stjepan Damjanović i glavni tajnik Zorislav Lukić govorili o povijesti i kulturnom značenju Matice hrvatske i njena izdavaštva. Ujedno je iste godine predstavljen i zbornik Hrvatska i hrvatsko

Msgr, Ivan Štironja kotorski biskup

Predsjednik HGI-ja. Adrijan Vuksanović, pozdravna riječ

Slavko Dabinović, dopredsjednik OMH u Boki kotorskoj

proljeće 1971. Ogranak MH iz Dubrovnika organizirao je u Boki predavanje Slavice Stojan „Povijesna svakodnevica u ljetnikovcima Rijeke dubrovačke (15 – 19. st.)“, predavanje Rine Kralj-Brassard „Život u vrijeme kuge“ i predavanja Vesna Čučić na temu Cenzura i tema žena u XVI st. u Du-

brovniku u 16. st. Organizirane su i promocije časopisa „Dubrovnik“ i predstavljanje nekoliko izdavačkih pothvata Zavoda za povijesne znanosti HAZU i MH.

Među drugim događanjima valja napomenuti i znanstveno-književni kolokvij u povodu 100. obljetnice rođenja Luke

Brajnovića, novinara, sveučilišnog profesora, pjesnika i književnika kao i Književnu večer Stijepa Mijovića Kočana, u sklopu koje su predstavljena njegova djela u izdanju Matice hrvatske.

Uz izdavački i kulturno društveni rad ne valja zaboraviti i humanitarno djelovanje Ogranka koji je u tom periodu poklonio niz knjiga Matice hrvatske i Ogranka učenicima hrvatske nastave u Tivtu i Kotoru, a posebna izdanja iz edicije Glazbena Knjižnica Matice hrvatske Matice hrvatske Knjižnici Glazbene škole u Tivtu.

U izbornom dijelu skupštine odabrana su nova upravna tijela. Marija Mihaliček ponovno je izabrana na mjesto predsjednice Ogranka, a na poziciju potpredsjednika odabran je Slavko Dabinović. Poziciju tajnice Ogranka na još jedan mandat izabrana je Zrinka Velić, dok su za članove predsjedništva izabrani Nada Marković, Tripo Matijević, Tijana Petrović i Pina Bubanja. Članovi Nadzornog odbora su Irena Grandis, Damir Grgurević i Aleksandra Marinović.

Prilikom proglašenja rezultata Marijo Dominiković, glavni tajnik Matice hrvatske, izrazio je zadovoljstvo dolaskom u Kotor i svemu do sada urađenom od strane Ogranka u Boki, te je istakao da će Ogranak u Boki uvijek imati potporu te da se nada da će suradnja biti još bolja i produktivnija u budućnosti.

Predsjednica Mihaliček tom se prilikom zahvalila na ponovnom izboru te ujedno zahvalila svim prisutnim članovima i gostima na njihovoj potpori. Posebno se na gostoprimstvu zahvalila biskupu Kotorske biskupije, Ivanu Štironji, prisjećajući se brojnih svećenika kotorske Biskupije koji su u prošlosti bili članovi Matice hrvatske.

Veleposlanik R. Hrvatske u CG Veselko Grubišić

Jubilej ZA PAMĆENJE

Piše:

Danilo Ivezić

Svečanost je održana 21. 12. 2021. u Maloj dvorani KD Vatroslava Lisinskog, pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića i predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića, koji su i osobno, sa svojim suradnicima, bili prisutni.

Svečanosti su prisustvovali i: izaslanik predsjednika Hrvatskog sabora gospodin **Davor Ivo Stier**, izaslanik predsjednika Vlade RH akademik **Zvonko Kusić**, bivši predsjednik Hrvatskog sabora gospodin **Luka Bebić**, otpravnik poslova Veleposlanstva CG u RH gospodin **Damir Grbović**, izaslanica gradonačelnika Grada Zagreba gospođa **Elizabeta Knorr**, predsjednica Županijske skupštine Zagrebačke županije gospođa **Martina Glasnović**, predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH gospodin **Aleksandar Tolnauer**, predsjednik Matice crnogorske gospodin **Dragan Radulović**, posebna savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova **Vanda Babić Galić**, predstavница Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske gospođa **Gloria Božinović**, predstavnice Gradskog ureda za međugradsku i međunarodnu suradnju, ljudska prava i pra-

Skromno, dostojanstveno i svečano, kako i priliči jubileju, ali i načinu rada i djelovanja, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske obilježila je 30. godišnjicu osnivanja i djelovanja.

va nacionalnih manjina gospođe **Ljiljana Klačnja** i **Tanja Horvatin**, predstavnici Hrvatskoga građanskog društva CG iz Kotora i Hrvatskoga nacionalnog vijeća CG iz Tivta, predstavnici crnogorskih udruga i društava iz Republike Slovenije, predstavnici udruženja i društava članica NZCH, pred-

stavnici vijeća nacionalnih manjina Grada Zagreba.

Nakon intoniranja prisutnima se obratio **Danilo Ivezić**, predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske:

„Dame i gospodo, uvaženi uzvanici i gosti, drage Crnogorke i Crnogorci!

Proteklih trideset godina je priča o našim zamislima i ostvarenjima, maštanjima i nadama, uzletima i iskušenjima, to je u stvari priča o nama samima, kakvi bjesmo i što činjesmo u proteklom periodu. Nemoguće je u ovom današnjem obraćanju pokazati sve u punoći i slojevitosti pojedinačnih i zajedničkih sudbina, ali je ovo prilika da se barem fragmentarno podsjetimo nekih bitnih i prijelomnih, kao i onih pojedinaca koji su svojom nesebičnošću i angažmanom omogućili ovih trideset godina njenog postojanja, neki od njih su danas s nama, a veliki broj njih, na žalost, više nije. Prva dekada i prostor djelovanja Nacionalne zajednice određen je ukupnošću tadašnjih odnosa u Republici Hrvatskoj. Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske formirana je u vremenu koje nije bilo blagonaklono prema Crnogorcima i Crnoj Gori. U najtežim ratnim godinama prve polovice 90-ih godina Nacionalna zajednica je nosilac brojnih i zapaženih inicijativa, tribina, izdavačkih pothvata, kao trajno svjedočanstvo političke lucidnosti, građanske hrabrosti i poduzetnosti hrvatskih Crnogoraca. A na liniji kako afirmacije hrvatske suverenosti, tako i nastojanja da se i Crna Gora izmakne iz opakog hegemonističkog stroja. I danas zadivljuje dosljednost s kojom su Crnogorci u Hrvatskoj, pošteno i mudro, dokazivali opredjeljenje da je njihova humanistička misija da ukupnom djelatnošću pokušaju vratiti izgubljeno povjerenje, izgraditi porušene mostove suradnje dvije države i izvući Crnu Goru iz historijskog bespuća. Ideja nezavisne i međunarodno priznate Crne Gore s formiranjem Pokreta za nezavisnu evropsku Crnu Goru (u čija tijela su bili uključeni naši članovi prof. emeriti

Dozvolite mi da na početku uputim poseban pozdrav: predsjedniku Republike Hrvatske Zoranu Milanoviću i predsjedniku Crne Gore Milu Đukanoviću koji su pokrovitelji ove naše svečanosti i koji su našli vremena biti večeras, sa svojim suradnicima, ovde s nama. Hvala vam...

Prije točno 30 godina osnovana je NZCH. Osnivačka skupština održana je 21. 12. '91. u Zagrebu. Osnivačkom skupštinom predsjedavao je prof. Veselin Simović-Aga, a za

prvoga predsjednika izabran je publicist Drago Kastratić. Zajednica je registrirana 16. 1. '92. rješenjem Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske i upisana kao udruga građana u registar. Bila je to, među prvim, primjena u praksi tek donesenog 'Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj'. Sve iza toga je povijest!

tus *Veselin Aga Simović*, slikar *Dimitrije Popović* i književnik *Mirko Kovač*) dobila je svoje završne oblike, kao i dugogodišnju aktivnost NZCH na internacionalizaciji crnogorskog pitanja i pravu Crne Gore da samostalno odlučuje o svojoj sudbini. Završni čin ovog procesa zbio se na povijesnom referendumu 21. 5. 2006.

Vežano uz najnovija zbivanja u Crnoj Gori nakon parlamentarnih izbora od 30. 8. 2020. godine Nacionalna zajednica je jasno i nedvosmisleno izrekla svoj stav: pozdravili smo demokratski iskorak promjenjivosti vlasti na izborima, izrazili smo nadu da će demokratski iskoraci i reforme biti brzi i vidljivi, izrekli i određenu sumnju u realizaciju istih, a posebno istakli da nas je dugogodišnje iskustvo 'naučilo da imamo povjerenje u razboritost građana Crne Gore, u njihov borbeni demokratski potencijal da se uspješno suprotstave opakim tendencijama da se u vremenu demokratije razmašu retrogradne snage i regresivni asimilatorski, hegemonistički i kleronacionalistički procesi. Kao i vazda, našu podršku uživaju svi istinski borci za suverenost Crne Gore, svi koji je demokratski i pravno čuvaju, svi koji su ponosni na svoju baštinu i samosvjesno oblikuju svoju budućnost, svi koji znaju... da drugoga čuvaju od sebe, ali da nikada i nikome ne daju svoje, da sačuvaju svoju državu'...

Smisao ukupnog djelovanja i ostvarivanja kulturne autonomije je u kvalitetnoj integraciji u hrvatsko društvo i državu nasuprot asimilaciji i getoizaciji. U integraciji našeg manjinskog korpusa prije svega podrazumijevamo kulturu kao našu legitimaciju, odnosno njeno javno afirmiranje u svim sredinama u kojima živimo... U ovom procesu posebno je važno povezivanje

i suradnja naše Zajednice s Hrvatskim građanskim društvom CG iz Kotora i Hrvatskim nacionalnim vijećem CG iz Tivta na građenju mostova suradnje i vraćanja povjerenja dvije države kroz niz projekata. Uz napomenu da ovakva bliska suradnja i međusobno razumijevanje nijesu bili posljedica bitnog poboljšanja međudržavnih odnosa Crne Gore i Hrvatske, nego da su, upravo obrnuto, ove aktivnosti prethodile tom poboljšanju i u mnogo čemu ga olakšale...

Prepoznati smo po kvaliteti i brojnosti programa koje stvaramo u suradnji s partnerima iz Crne Gore. Takav je i program kulturne manifestacije - Dani crnogorske kulture, kojim smo od 2004. kao multidisciplinarni program (s nizom prvorazrednih izložbi, koncerata, kazališnih predstava, filmova - istaknutih crnogorskih autora i mladih neafirmiranih stvaralaca), javnosti Republike Hrvatske predstavili veliki broj crnogor-

skih umjetnika, suvremenu kulturnu scenu Crne Gore, ali i karakteristike i obilježja njezine tradicionalne kulture...”

U ime Savjeta za nacionalne manjine RH prisutne je pozdravio predsjednik Savjeta **Aleksandar Tolnauer**:

„Neosporna je činjenica da je ovih 30 godina djelovanja Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj dala ogroman i nemjerljiv doprinos u prevla-

davanju tog nesretnog ratnog i poratnog vremena u kojem je trebalo iskazati mnogo strpljenja, mudrosti i razumijevanja za prevladavanje političkih, psiholoških, gospodarskih te ljudskih problema, te da se u tim i takvim okolnostima otvori stvarni realni proces integracije crnogorske nacionalne manjine u javni, politički i društveni život Republike Hrvatske. U tom procesu, neovi-

sno o svim izazovima i poteškoćama, Nacionalna zajednica Crnogoraca aktivno se uključuje u prevladavanje i rješavanje problema koji su u to doba stajali na putu te bez obzira na njihovu brojnost uspjela je uključiti u svoj rad istaknute i priznate crnogorske intelektualce afirmirane u hrvatskom društvu, čime je postigla ono što je i najvažnije, a to je osim osobne afirmacije, afirmacija Crne Gore i Crnogoraca kao nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.“

Iz obraćanja predsjednika Crne Gore **Mila Đukanovića**:

„Učinili ste mi veliku čast pozivom da zajedno s predsjednikom Milanovićem budem pokrovitelj i sudionik na svečanostima povodom velikog jubileja – 30. godišnjice Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Ovo je veliki događaj za Zajednicu, za crnogorska udruženja koja su njeni članovi, ali isto tako i za Crnu Goru i za Hrvatsku.“

Čestitajući vam jubilej mogu sa zadovoljstvom konstatovati da ste u protekle tri decenije izgradili čvrste temelje jedne moderne institucije koja će i ubuduće biti snažan oslonac očuvanja i afirmacije suradnje crnogorskog identiteta, i Crne Gore i Hrvatske. Korpus hrvatskih Crnogoraca je po mnogo čemu jedinstven. Nacionalna zajednica Crnogoraca u Hrvatskoj je najorganizovanije i najintelektualnije naše udruženje u inostranstvu. Nakon raspada zajedničke države Crnogorci u Hrvatskoj, koji su ovdje uglavnom došli zbog sticanja novih znanja na renomiranom Zagrebačkom sveučilištu i drugim visokoobrazovnim hrvatskim školama, u novim političkim i državnim okolnostima odlučili su da formiraju ovu svoju organizaciju, znajući da se svaka zajednica i svaka ideja najbolje čuva i unapređuje unutar institucije.

Prihvatili su Hrvatsku kao svoju državu, poštujući volju hrvatskih građana kao izraz njihove legitimne i povijesne utemeljene težnje za samostalnost, priželjkujući da i narod kome pripadaju obnovi državnu nezavisnost. Zajednica je od početka imala jasne stavove o crnogorskom državnom i nacionalnom pitanju i bila jedinstvena u opredjeljenju za građansku, multietničku i evropsku Crnu Goru. Povezala se sa suverenističkim partijama i društvenim antiratnim kulturnim pokretima u Crnoj Gori. Pomagala ih je i financijski, doprinosila izdavanju knjige PEN Centra i Matice crnogorske, organizirala naučne skupove o crnogorskom nacionalnom pitanju, i aktivno radila na obavještanju evropske javnosti o prilikama u Crnoj Gori. Želim da izrazim zahvalnost svim pripadnicima NZCH i svim Crnogorcima u Hrvatskoj na nesebičnoj podršci obnovi crnogorske nezavisnosti 2006. Ovo je prilika da podsjetimo na to da je djelovanje NZCH utemeljeno na viševjekovnoj tradiciji crnogorsko-hrvatskih veza, čemu doprinosi doseljavanju Crnogoraca na prostor Hrvatske od

давних vremena. U Ljetopisu crnogorskom književno-istorijskom djelu iz 12. vijeka, opisan je sabor u Duvanjskom polju sredinom 8. vijeka na kome su slovenska plemena, a među njima Dukljani i Hrvati, dobili prve državne granice. Ljetopis je pokazatelj istorijske svijesti koja je u vrijeme njegovog nastanka vladala i zagovarala bliskost južnoslovenskih naroda. Političke, kulturne, eko-

nomske i druge veze između prostora Crne Gore i Hrvatske bile su snažne i tijekom srednjeg vijeka. Tada dolazi do prvih migracija o kojima postoje svjedočanstva u našim i inostranim arhivima. Krajem prve polovine 17. vijeka osnovana je i prva crnogorska kolonija na prostoru današnje Hrvatske, crnogorska naseobina u selu Peroj, u Istri. Računa se da je u drugoj polovini 17. vijeka u Istri živjelo oko 2500 crnogorskih doseljenika. I nakon gotovo četiri vijeka naši Perojci i danas čuvaju svoj crnogorski identitet i vezu sa svojom starom domovinom. To je jedinstven istorijski fenomen. Ne vjerujem da je igdje u svijetu jedna mala zajednica pokazala takvu postojanost u očuvanju svog identiteta. Zahvalni smo što su bili pošteđeni od pokušaja asimilacije u sredini u koju su se doselili. Na žalost, registriamo nas na drugim adresama, izvan Hrvatske, nakon raspada zajedničke države... Ovo je prilika da izrazim zahvalnost Republici Hrvatskoj u odnosu prema Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske i Crnogorcima koji u njoj žive. Mi ne zaboravljamo iskreno zalaganje hrvatskog

rukovodstva kod međunarodne zajednice uoči referenduma o nezavisnosti prije 15 godina, kao ni kontinuiranu pomoć i podršku Hrvatske za članstvo u NATO-u i u pregovaračkom procesu s EU. Entuzijazam naših hrvatskih prijatelja da vidi Crnu Goru kao članicu Europske unije ne izostaje ni u ovom vremenu kada je kod nas usporen put ka Europi. Takva podrška i razumijevanje snažan su podstrek za proevropske snage u Crnoj Gori da zemlju još odlučnije povedemo evropskim putem...

Poštovani prijatelji,

u znak priznanja za ukupno djelovanje tijekom protekle tri decenije odlučio sam da odlikujem Nacionalnu zajednicu Crnogoraca Hrvatske Ordenom crnogorske zastave trećeg stepena, kakvim je ranije odlikovano i Hrvatsko građansko društvo u Crnoj Gori. Želim da uspješno predstavite svoju veliku misiju, na dobrim vašim članovima, na dobro vaše Crne Gore i vaše Hrvatske.“

Iz obraćanja predsjednika Republike Hrvatske **Zorana Milanovića:**

„Dragi prijatelji, poštovani gospodine predsjedniče!

Ono što Crnogorce resi kao naciju, kao dobrovoljnu zajednicu prostora, kulture i sjećanja je upravo identitet. Taj identitet je u meni kao u nekome tko s tim krajem i s tim prostorom nema baš nikakve veze mada se moje prezime nalazi vjerojatno gore i u Kućima i u Piperima i u Beranama, a vrlo rijetko se nalazi među sedam plemena crnogorskih brda, znam ih sve. Taj identitet je nešto toliko posebno, osobito, jedinstveno i neiskorjenjivo da delikatno stanje u kojem se vaša država nalazi, a nalazi se, naprosto ni na koji način po meni ne ugrožava postojanost jedne ideje i jednog puta koji je neizbježno, nezau-

stavljivo europski. EU vas trenutno ignorira... Želim vam još puno sretnih godišnjica. Želim da vaša država napreduje, jer ostvarili ste državu. Neizrecivo je koliko je to značilo Hrvatima u njihovoj historiji. Čuvajte svoju kulturu i identitet, ona je europska. Ona je isto tako istočno-kršćanska, ona je pravoslavna, jer bez toga Gorski vijenac ne postoji, to je naprosto tijelo bez glave. Ona je i seksualna i moderna. (...)

Doprinosi Gorskog vijenca hrvatskoj kulturi, barem onoj kulturi kojoj ja pripadam, njezinoj epici, etosu, patosu i logosu, nije beznačajan. Trudio sam se stalno i nikako nisam uspio naučiti prvih desetak stihova, teško je, jezik je star, ali za kraj vam želim da skupite snagu i naravno, ne doslovno kako kaže završetak Gorskog vijenca nego figurativno, da se borite u skladu sa onim: 'Boj ne bije svijetlo oružje, već boj bije srce u junaka', ili kako je to otprilike napisao Njegoš: 'Mrtvu glavu ne diže iz groba, ni prekova bistra džeferdara, nek' je tvoja glava na rameni-ma, ti ćeš pušku drugu naba-

viti, a u ruke Mandušića Vuka biće svaka puška ubojita'.

Da je vječna Crna Gora!“

Nastup **Dušanke Belada** bio je prema ocjenama svih prisutnih poseban doživljaj. Upravo je to bio pečat ovoj priči o trideset godina Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Potvrda je to osnovne odrednice da je kultura glavni smjer djelovanja i rada NZCH.

PROGRAM:

Noć skuplja vijeka - Mirko Roganović

Jedno jutro u svitanje zore - Božidar Ivanišević

Pod onom gorom zelenom - crnogorska izvorna

Poljem se vija - crnogorska izvorna

Još ne sviće rujna zora - crnogorska izvorna

Galeb i ja - Oliver Dragojević

To je ono što me čini sretnom - Josipa Lisac

Zamislite - John Lennon

Il tuo mondo - Claudio Vila

Bokeljska noć - Vice Vukov
Uspavanka - Dušanka Belada.

Kroz program obilježavanja jubileja vodila nas je **MILANKA BULATOVIĆ**.

U Podgorici svečano obilježen Dan državnosti Republike Hrvatske

Priredila:
Tijana Petrović

Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Crnoj Gori upriličilo je 30. svibnja u Podgorici prijem u povodu proslave Dana državnosti Republike Hrvatske.

Večer je počela intoniranjem crnogorske i hrvatske himne u izvedbi ženskog vokalnog sastava „Alata“ i klape „Cambii“, nakon čega je uzvanike pozdravio veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori NJ. E. Veselko Grubišić:

„Zahvaljujem *Klapi Cambii* i ženskom vokalnom sastavu *Alata* na prekrasno izvedenim himnama Republike Hrvatske i Crne Gore.

Molim vas za minutu šutnje u povodu jučerašnje tragedije. Jučer su u zrakoplovnoj nesreći poginuli jedan Hrvat, dvoje njemačkih državljana i jedan Švicarac. Neka im je vječna slava!

Ekscelencije, poštovani visoki dužnosnici prijateljske i lijepe Crne Gore: predsjednice Skupštine Đurović, ministricе Ščepanović, ministricе Vlačić, ministre Đuroviću, ministre Dukaj, ministre Đeka, ministre Damjanoviću, ministre Kovač, ministre Laloševiću, ministre Vuksanoviću, cijenjene zastupnice i zastupnici u Skupštini, predstavnici sudske vlasti i drugih vla-

Veselko Grubišić, veleposlanik RH u Crnoj Gori

sti, časnici Vojske Crne Gore, predsjednici općina i skupština općina u Crnoj Gori, predstavnici mile mi hrvatske zajednice u Crnoj Gori, dame i gospodo. Bilo tko od vas tko ne bi bio danas ovdje, falio bi nam!

Your Excellences, it is always a special privilege to be among you. We are so lucky to have such a distinguished and outstanding diplomatic corps here in Montenegro. We are not huge in numbers, yet we are big in our willingness to help this beautiful host country – Montenegro. Thank you for coming! I will deliver the rest of my speech in Croatian.

Vaše Ekscelencije, uvijek je poseban privilegij biti među vama. Mi smo tako sretni što imamo ugledan i izvrstan diplomatski kor ovdje u Crnoj Gori. Nismo veliki brojčano, ali smo veliki u našoj spremnosti da pomognemo ovoj prekrasnoj zemlji domaćinu – Crnoj Gori. Hvala na dolasku! Ostatak govora održat ću na hrvatskom jeziku.

Veliki hrvatski pjesnik Drago Ivanišević o Hrvatskoj piše:

Ni brda nisu,
ni doline, ni rijeke,

ni more, ni oblaci nisu,
ni kiša, ni snijeg nije
moja Hrvatska...
Jer Hrvatska nije zemlja,
kamen, voda,
Hrvatska je riječ koju
naučih od majke
i ono u riječi mnogo
dublje od riječi,
i ono dublje s
Hrvatskom me veže,
s Hrvatskom Hrvata,
s patnjama njenim,
sa smijehom i nadom,

s ljudima me veže,
te ja kao Hrvat brat
sam sviju ljudi
i kud god idem sa mnom
je Hrvatska.

Dakle, ponovit ću jedan stih: *te ja kao Hrvat brat sam sviju ljudi*. Tim se geslom vodim u svom životu.

Sada kada mi je ovo šesta godina u divnoj Crnoj Gori, mogu vam ispričati o jednoj lijepoj zgodi tijekom mog služanja Hrvatskoj u Kanadi. Među

110 veleposlanika i osam tisuća diplomata, u jednoj anketi proglasili su me „najdiplomatom“. Iznenađen, jer nisam ni sam glasovao za sebe, veleposlanik Kameruna Solomon mi je rekao: „Veselko, svima je znano kako strastveno voliš Hrvatsku i da iz te ljubavi prema svojoj domovini proistječe tvoje poštovanje i obzir prema drugim državama pa smo bili uvjereni da ćeš ti pobijediti u anketi.“ Ovdje, u Crnoj Gori, stekao sam mnoga prijateljstva, osjetio sam puno topline za Hrvatsku i za sebe. Moje poštovanje stoga upućujem i uzvraćam vama.

Ponosan sam što je moja Hrvatska u vaše dvije velike potrebe i neizvjesnosti odgovorila baš kako treba. Kada ste, na početku pandemije 2020. i kada je izbijao strašni rat u prijateljskoj Ukrajini u veljači 2022., bili u tjeskobi hoćete li imati dovoljno brašna i ulja, vaši su trgovački lanci oba puta iz Hrvatske dovezili mnoge šlepere pune tih namirnica. Ponosna Crna Gora nije tražila nijedan kilogram niti ijednu litru na dar, sve su u najkraćem roku platili, samo su kao odgovorni trgovački lanci, budući da nemate robne rezerve, osigurali dovoljne količine za svakoga vašega građanina.

Siguran sam da svi suosjećamo tragediju i bol koji proživljavaju građani Ukrajine. Koliko strašnih sudbina! Koliko stradanja je dovoljno? Molim i s ovoga mjesta predsjednika Rusije neka odmah zaustavi rat u srcu Europe. Neke nam sudbine ukrajinskog naroda bude opomena kako je mir najviši cilj ljudske civilizacije. Nama Hrvatima taj dio svijeta je posebno u srcu jer se teritorij današnje Ukrajine, dijela Rusije, Bjelorusije, Moldavije, Poljske i Mađarske u 4. stoljeću zvao Velikaya Horvatiya ili Velika Hrvatska.

Imamo puno veseliju poveznicu između Hrvatske, Crne Gore i Ukrajine, a tu je i Češka. Naime, od današnjih 13 slavenskih država samo u njih četiri tiskane su inkunabule. Oni koji ne znaju, inkunabule su knjige koje su tiskane u 15. stoljeću, u prvih 50-ak godina otkad je Gutenberg izmislio tiskarsku tehniku. Do tada su knjige umnožavane ručnim

prepisivanjem. Češka ima više od 60 latiničnih inkunabula, Hrvatska devet, a Crna Gora i Ukrajina imaju po pet inkunabula. Šest hrvatskih inkunabula tiskane su glagoljicom, a tri latinicom. Prošlo je samo jedno desetljeće od prve hrvatske inkunabule na glagoljici kada su naša braća Crnogorci, ovdje u Crnoj Gori, tiskali Oktoih kao prvu slavensku tiskanu knjigu na ćirilici.

Na ovaj važan dan dopustite mi reći vam nešto o hrvatskoj baštini i glagoljici. U 27 država svijeta, u oko 80 gradova i njihovim najprestižnijim bibliotekama nalaze se hrvatske glagoljične knjige, dakle glagoljica povezuje Hrvatsku sa svijetom.

Kad odete u New York i upitate kojim je pismom napisan *Njujorški misal*, nemojte se iznenaditi činjenicom što je pisan hrvatskim jezikom i glagoljičnim pismom baš u Hrvatskoj između 1400. i 1410. Mi Hrvati ne ljutimo se što ga Amerikanci zovu *Njujorški misal* jer se stvarno tamo nalazi. U Sankt Peterburgu u ruskoj

nacionalnoj biblioteci nalazi se zbirka s više od 380 hrvatskih knjiga, zbornika i dokumenata pisanih glagoljicom. Među njima je i jedna hrvatska glagoljična inkunabula. Uskoro ćemo organizirati izložbu hrvatske glagoljice ovdje u Podgorici i Kotoru.

Dan državnosti Republike Hrvatske ponovno slavimo 30. svibnja. Ove godine slavimo i 30. obljetnicu međunarodnog priznanja Hrvatske i 13. godišnjicu članstva u NATO-u te devet godina od ulaska u Europsku uniju. Za tri godine proslavit ćemo tisuću i stotu obljetnicu od krunidbe kralja Tomislava. Prije 32 godine utemeljen je prvi višestranački Sabor koji su izglasovali hrvatske građanke i građani. Hrvatski sabor je od osmog stoljeća sve do 1918. godine bio i nositelj hrvatske državnosti iako ona dugo nije bila nezavisna. Neću govoriti o Domovinskom ratu, ali ću vam reći da je riječ koja je najčešće asocijala na Hrvatsku od 90-ih sve do prije 10-ak godina bila riječ *rat*. Bogu hvala, anketa koja je provedena 2019. na teritoriju država Europske unije kaže da je sada najčešća riječ koja asociira na

Hrvatsku: *lijepa (Beautiful Croatia, Merveilleuse Croatie, Das schöne Kroatien)*.

Znam jednu državu, kako kažu na zapadnom Balkanu ili kako ja kažem u jadranskoj Europi, koja će do rujna popuniti sva nepopunjena visoka dužnosnička mjesta u pravosuđu s eminentnim pravnica i pravnicima, koja će pokazati ozbiljne rezultate u borbi protiv organiziranog kriminala i kojoj sve članice Europske unije žele pomoći. Znam jednu državu koja u sljedeće tri godine može napraviti velike iskorake i zgotoviti pregovore s EU. Ako ste posumnjali koja je to država, s radošću ću vam reći: „To je Crna Gora.“

Još jednom želim zahvaliti svim tvrtkama koje su podržale ovaj prijem u povodu Dana državnosti Republike Hrvatske, a to su: *Erste banka, Voli, Cemex, Crnogorski Telekom, ATACO, INA Crna Gora, MERCATOR, Podravka, Hipotekarna banka, West Point, Ledo, KIMTEC, Marinetek Adriatic, TUEGRA, Damjanić vina, Restoran Avlija, Hotel CUE*.

Hvala direktoricama i direktorima ovih tvrtki koji su moji dragi prijatelji. Također,

Hrvatsko nacionalno vijeće i Hrvatska građanska inicijativa su potpomogli u organizaciji ove proslave.

Čestitam gospodinu Aleksi Lukiću, predsjedniku uprave Erste banke, kojemu je nedavno Udruga menadžera Crne Gore dodijelila nagradu najboljeg menadžera u Crnoj Gori.

Prošle godine tu je nagradu ponijela Marijana Bojanić, a ove godine dodijeljena joj je specijalna nagrada za menadžerstvo u medijima. Marijanina majka je Hrvatica iz Vinkovaca, kao što je i majka Novaka Đokovića podrijetlom iz Vinkovaca.

Hvala osoblju *Imanja Knjaz* na uvijek visokoj profesionalnosti i izvršnoj usluzi.

Posebno zahvaljujem svojoj supruzi Marti, mojim kolegicama i kolegama iz Veleposlanstva Republike Hrvatske u Crnoj Gori i Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Kotoru s kojima svakodnevno radim na jačanju i produbljivanju veza između naših dviju susjednih država.

Poželjeli smo se jedni drugih nakon strašne pandemije, nedostajao nam je stisak ruke i zagrljaj.

Stoga vas pozivam, podignimo čaše u čast ovoga dana i uživajmo u zajedništvu i prijateljstvu te u prekrasnim izvedbama *Klape Cambi* iz Hrvatske.

Neka Bog blagoslovi Hrvatsku i Crnu Goru!

Živjela Crna Gora!

Živjela Hrvatska!

Među brojnim uzvanicima na prijemu su nazočili predstavnici crnogorskog i inozemnog diplomatskog kora, predstavnici hrvatskih udruga u Crnoj Gori, predstavnici vjerskih institucija, kao i brojni prijatelji hrvatske zajednice.

Muljanski kantunal

Izvor:

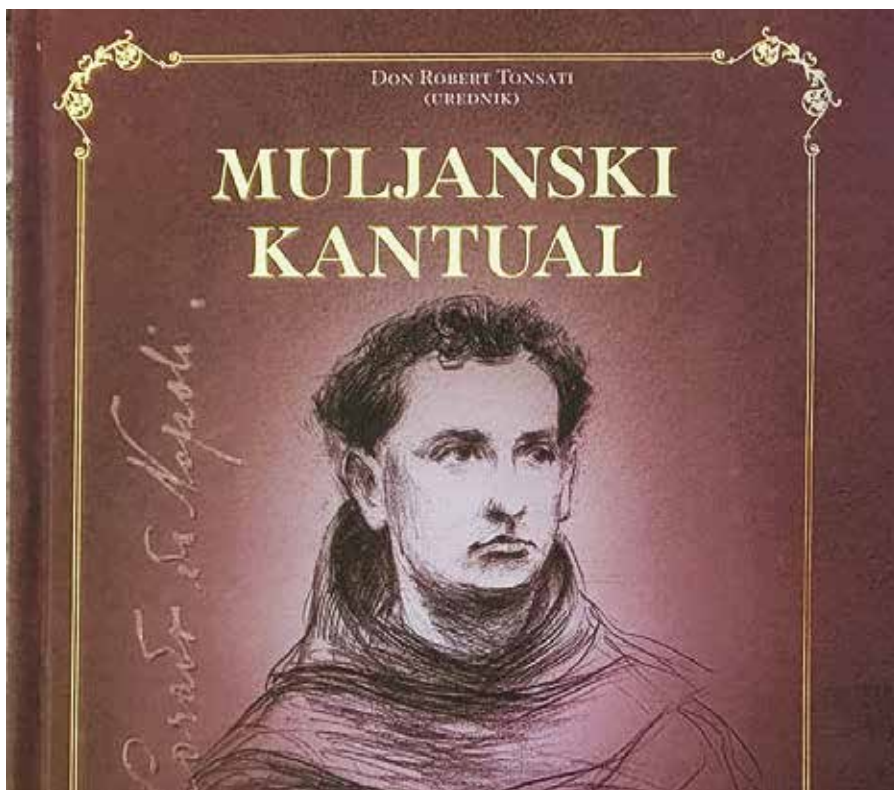
**Ogranak Matice hrvatske u
Boki kotorskoj**

Početkom veljače iz tiska je izišao *Muljanski kantunal* u kojem su prvi put objavljene skladbe franjevca o. Konrada Eberta, napisane za zbor župe Muo u Boki kotorskoj potkraj 19. st. Urednik ovog djela je **mr. don Robert Tonsati, župnik Mula**, a kantunal je objavljen u nakladi **Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj**.

Već u prvim retcima *Predgovora* urednik objašnjava kako temelj ovog izdanja čine liturgijske skladbe franjevca o. Eberta koje su sačuvane samo u jednom rukopisu, notnoj bilježnici u župnom arhivu: autor tog rukopisa Anton Riđanović bio je prvi Ebertov učenik te je uz skladbe svoga učitelja zapisao i druge crkvene kompozicije kojima se služio kao zborovođa. O. Ebert, gvardijan samostana na Prčanju, svoja glazbena djela napisao je za potrebe same župe Muo u kojoj je na poziv tadašnjeg župnika don Antona Kosovića uspio osnovati muški zbor te mješoviti orkestar i organizirati temeljitu glazbenu naobrazbu, a sve u povodu službene beatifikacije bl. Gracije, bokeljskog blaženika rođenog na Mulu.

Cilj ovog izdanja je, osobito u vremenu kada se duhovna baština bokeljskih Hrvata odveć često umanjuje, iskrivljuje

Cilj ovog izdanja je „restitucija jednog iznenađujuće bogatog i iznimno važnog dijela duhovne i glazbene povijesti Mula i Boke kotorske sa željom da se sadašnji stanovnici mjesta prisjete svoje povijesti, a naraštaji koji dolaze te svi zainteresirani za crkvenu glazbu našeg podneblja da dobiju pristup ovom blagu duhovnosti, vjere i umjetnosti“.

tih misnih stalnih dijelova. U tom pogledu ne predstavljaju problem tri kratka broja, već tekstovi Glorie i Credo koji bi postali zbog dužine izvedbe, ako bi svaki pojedinu rečenicu skladatelj naglasili kao zasebni stavak, neprimjereni za obred mise. Stoga je valjilo iznaći način kako da im se dužina

umanji, što je Konrad Ebert učinio postupkom objedinjavanja više melorečenica u literarnu cjelinu, pa je, primjerice u Credo, mjesto 21 brojeva dužinu sveo samo na 9 zasebnih odsjeka. Taj postupak ogledno ovcjetujemo u rasčlambi mise „Auxilium Christianorum“.

Rasčlamba mise „Auxilium Christianorum“

10 KYRIE ELEISON
Kyrie eleison u C-duru ima 69 taktova u 4/4 mjeri. Skladan je za sopran, tenor 1, tenor 2, bas i orgulje s naznakom tempa moderato. Pjevanju zbora prethodi orguljska predigra dužine male rečenice od 4 takta. Nakon toga slijedi pjevanje teksta Kyrie eleison u miškom homofonom troglasju dužine velike rečenice od 8 taktova, na što se nastavlja orguljska međugra dužine 4 takta, a zatim slijedi novi melodijski motiv s tekстом Christe eleison koji pjevali najprije izvođe u dijaloškom pjevu između tenora 1 i soprana, potom između tenora 1 i ostalih glasova u dužini velike rečenice. Time je završen prvi dio skladbe koja ima opseg jedne periode sastavljene od dviju velikih rečenica. Nakon toga se desiočice ponavlja prvih 12 taktova kao u melodijama s naznakom „da capo a segno“, te se bez ikalova prelaza ili orguljske međugre nastavljaju izmjenjivati u dijaloškom načinu pjevanja na tekst „eleison, Kyrie, eleison eleison Kyrie“ itd., što se ponavlja mnogo puta u svim dionicama ozvučeno najprije kratkim melodijsko-rimličkim motivima, što se u takmu 25 pretevara u ariso, ljupki motiv

sekvencijalnog obilježja koji se u čudnom lijepom suglasju pretima s orguljskom pratnjom. Tu se isprepliću, bože reči predimaju, silazni, pa zatim uzlazni melodijski kratki sekvencijalni motivi vokalne dionice s figurama orguljske pratnje tvoreći čudni sklad. Opisani dio te skladbe dužino se doima kao neki citat iz orguljskih fuga ili koralu J. S. Bacha (1685. – 1750.).

11 GLORIA IN EXCELSIS DEO
Gloria in excelsis Deo s početkom u B-duru ima 184 takt koji je razdijeljen u više vrsta mjera (od 1. do 12. – 6/8; od 13. do 20. – 6/8; od 21. do 47. – 2/4; od 48. do 67. – 6/8; od 68. do 184. – 4/4). Skladana je za sopran, tenor 1, tenor 2, bas i orgulje s oznakama tempa: maestoso, allegro, andante, allegro, moderato, più mosso, allegro.

Pjevanju zbora prethodi orguljska predigra od 4 takta. Na nju se nastavlja solo tenor koji pjeva tekst „Gloria in excelsis Deo, Gloria“. Na što nastavlja zbor, najprije u troglasju, a zatim u četverglasju, klicući: „gloria in excelsis, gloria, gloria, gloria, gloria in excelsis“, što se ponavlja više puta u narednim taktovima sve do takta br. 41 kad

i zatire, prema riječima urednika „restitucija jednog iznenađujuće bogatog i iznimno važnog dijela duhovne i glazbene povijesti Mula i Boke kotorske sa željom da se sadašnji stanovnici mjesta prisjete svoje povijesti, a naraštaji koji dolaze te svi zainteresirani za crkvenu glazbu našeg podneblja da dobiju pristup ovom blagu duhovnosti, vjere i umjetnosti“. Ono što posebno vrijedi istaknuti je činjenica da je Muo zaista bio i ostao malo mjesto, no to nije priječilo njegove stanovnike, mahom ribare bez značajnije formalne

naobrazbe, da se duhovno i kulturno uzdignu te od Konrada Eberta dobiju cijeli glazbeni opus kakvim se i puno razvijenije i bolje stojeće župe u tom razdoblju i izvan Boke ne mogu podičiti.

Prema definiciji kantual (lat. *cantuale*) označava zbornik ili zbirku crkvenih pjesama ili skladbi kojom se služe crkveni glazbenici i orguljaši. Kako urednik objašnjava, izvorni rukopis nije imao poseban naziv budući da je riječ o jedinstvenim djelima nastalim za konkretnu župnu zajednicu pa je smatrao prikladnim nazvati ga *Muljanskim kantualom*.

Muljanski kantual čine dvije velike cjeline: u prvoj, nakon Kazala i Predgovora, slijede dva autorska poglavlja. U prvom, don Tonsati suvremenim čitateljima u kratkim crtama približava povijest ovoga malog mjesta, poznatog po njegovu blaženiku Graciji, po ribarstvu, ali i teškim životnim uvjetima. Poseban naglasak autor stavlja na crkvene prilike župe u 19. st. i organizaciju liturgijskog života koju je pokrenuo don Kosović te tako pruža vrijedan uvid u kontekst nastanka samih skladbi. U svom tekstu autor također progovara i o Hrvatskome pjevačkom društvu „Zvonimir“ iz Mula, koje je u o. Ebertu vidjelo svoga istinskoga umjetničkog utemeljitelja, te donosi i vrijedna povijesna svjedočanstva iz arhivskih izvora i ondašnjeg tiska.

Jedan od najeminentnijih hrvatskih muzikologa **dr. don Miho Demović** u poglavlju naslovljenom *Glazbeni opus Konrada Eberta (? - 5. VIII. 1899.)* analizira sam nastanak glazbenog opusa o. Eberta te sadržaj izvornog rukopisa. Dr. Demović donosi detaljnu glazbenu raščlambu mise „Auxili-

um Christianorum“, kao i drugih misa i moteta, te daje svoj sud o umjetničkim karakteristikama objavljenih skladbi. U svom zaključku don Demović navodi kako „**Konrad Ebert spada među veće inozemne crkvene skladatelje koji su djelovali u razdoblju austro-ugarske uprave u Boki kotorskoj (...)** činjenica da je **Konrad Ebert podrijetlom bio stranac ne smije umanjivati značaj njegova djela u povijesti kulture naroda u kojem je živio i djelovao, dapače valja ga još više cijeniti jer je to njegov osobni poklon kraju u kojem je živio prije svojeg odlaska u misije u Kinu gdje je malo nakon toga umro smrću mučenika**“.

Drugu veliku cjelinu čine same Ebertove skladbe. Transkripciju na suvremenu notaciju načinio je **Neven Kraljić, prof.**, orguljaš Zagrebačke prvostolnice. U ovom dijelu skladbe su posložene u tematskim cjelinama koje odgovaraju crkvenim blagdanima koji su se slavili na Mulu i za koje je o. Ebert pisao. To su prvom redu skladbe u čast bl. Gracije (Moteti – Tantum ergo i Genitori, Misa i himan), zatim skladbe u čast Pomoćnice kršćana (moteti i misa), u čast sv. Kuzme i Damjana (moteti), i misa u čast sv. Nikole biskupa. Nakon navedenih skladbi slijede i dva dodatka. U prvom je Himan bl. Gracije na hrvatskom jeziku kako se pjeva i danas (na stihove P. Kamena-rovića) - inače jedina Ebertova skladba koja je ostala u izvedbi do naših dana, te misa Bl. Gracije na hrvatskom, koju je priredio mo. Kraljić. U drugom dodatku su dvije skladbe upitnog autorstva te prvi put not-

no zapisana i harmonizirana Uskrsna posljednica s Mula.

Pročelnik Instituta za crkvenu glazbu u Zagrebu i istaknuti crkveni skladatelj **mo. Miroslav Martinjak** u zaključku svoje recenzije o Muljanskom kantualu napisao je: „Čitljivo i uredno prepisane skladbe o. Konrada Eberta ne bi trebale ostati u ovoj knjizi netaknute, već su one i te kako prikladne za izvođenje i za život koji glazba u pravom smislu živi i postoji, **a to je u živom izvođenju, kad zapisana nota postaje živi ton koji ljudsko uho prihvaća i razumije. Vjerujemo da će taj notni materijal s kraja 19. st. biti zanimljiv i poticajan glazbenicima koji izvode sakralnu glazbu, a i muzikolozima koji još mogu otkrivati zanimljive detalje i ondašnje glazbene utjecaje na skladatelja i njegov stil koji je u skladu s romantizmom 19. st., ali i koji se želi prilagoditi i postati crkveni, sakralni i shvatljiv vjerničkoj duši koja od glazbe u crkvi ne očekuje zabavu i zabavne ugođaje, već zraku duhovne stvarnosti koja dira i uzdiže vjerničko srce k svom Stvoritelju i Otkupitelju.**“

Muljanski kantual ilustriran je fotografijama koje dokumentiraju glazbeni život i sakralnu baštinu Mula. Lekturu je uradila Ana Milovan, prof., grafičko oblikovanje i pripremu za tisak napravio je Siniša Kolar. Knjiga je tiskana na 284 stranice, s tvrdim uvezom, u nakladi od 400 komada u tiskari GudCo Perast.

Muljanski kantual objavljen je uz financijsku potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske iz Zagreba i uz potporu Kotorske biskupije.

Predstavljen „Muljanski kantual“ - kompozicije napisane za župu Muo prije više od 130 godina

Piše:

Miro Marušić

Knjiga „Muljanski kantual“, urednika don Roberta Tonsatija, predstavljena je u utorak 24. svibnja u crkvi BDM Pomoćnice kršćana – Svetište bl. Gracije iz Mula, u kojoj su objavljene sakupljene kompozicije franjevca o. Konrada Eberta, napisane u Boki kotorskoj za župu Muo prije više od 130 godina.

Muljanski kantual je predstavljen nakon mise koju je predvodio kotorski biskup, mons. Ivan Štironja, u povodu blagdana BDM Pomoćnice kršćana, a pjevački ansambl iz Zagreba pod vodstvom maestra Roberta Homena, dirigenta i profesora na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, uz pratnju Nevena Kraljića, orguljaša Zagrebačke prvostolnice izveo je dio skladbi objavljenih u Kantualu.

Vrijedne kompozicije posjetitelji su čuli prvi put na mjestu za koje su izvorno nastale u crkvi Pomoćnice kršćana, u kontekstu liturgije. Izvedena

je i Missa Auxilium Christianorum (Misa Pomoćnice kršćana), komponirana za muljansku župnu crkvu i njezin tadašnji Hrvatski zbor „Zvonimir“.

„Moja ideja vodilja cijelo vrijeme je bila da note uobličimo i objavimo kao knjigu, ali ako samo to učinimo, neće doprijeti do svakoga. Zato je trebalo imati ovakav ansambl, orguljaša, dirigenta, koji će nam uprizoriti ono što je Muo bio prije toliko godina i omogućiti da zajedno s vama kao sudionicima ovog događaja sve zajedno doživimo. Imali smo jedan presedan, kontekst liturgije, ove crkve, ovog mjesta...“, rekao je Tonsati.

Ono što smo naslijedili treba braniti ne od zuba vremena, već od zuba primitivizma. Smatram vrlo problematičnim da se olako shvaća naša kultura i baština, kultura Boke, bokeljskih Hrvata, bokeljskih Srba, bokeljskih Crnogoraca i naroda koji su se našli na ovoj posebnoj kutku zemlje.

Predsjednica Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj,

Marija Mihaliček, rekla je da je „Muljanski kantual“ nositelj autentičnih vrijednosti glazbene baštine u riznici duhovne kulture prvaka Boke.

„Dok je knjiga o. Konrada Eberta o Blaženom Graciji i danas živa, ostale skladbe su ostale nepoznate do dana kada je knjižicu s prijepisima skladbi otkrio don Robert Tonsati. Tačnije, do dana kada je njegovim velikim naporom i trudom cijenjenih muzikologa iz Zagreba pretočena u ovu knjigu i večerašnju izvedbu“, rekla je Mihaliček.

„Muljanski kantual donosi transkribirane notne zapise koji će, sada čitljivi, potaknuti muzikologe na daljnja tumačenja, a skladbe biti izvođene na Mulu i drugdje“, dodala je.

Dirigent Robert Homen izrazio je zadovoljstvo što mu je povjereno proučavanje partitura koje je sakupio don Robert Tonsati. „Siguran sam da postoje skladbe koje treba otkrivati, za mene je ovo povijesni moment i nadam se da će ove skladbe i dalje živjeti i izvoditi se“, rekao je.

KOTORANIN MARTIN SEFEROVIĆ ČLAN EKSPEDICIJE NATIONAL GEOGRAPHICA NA DALEKOM ANTARKTIKU

PRIČA S ANTARKTIKA

Piše:

Miro Marušić

Foto:

Martin Seferović

Da je more za Bokelje oduvijek bilo široko i predstavljalo izazov za nova iskustva i zaradu potvrđuje nam i mladi Kotoranin Martin Seferović koji je odnedavno postao član ekspedicije *National Geographica* na dalekom Antarktiku, Zemljinom Južnom polu.

U ekskluzivnom razgovoru za Boka News koji je održan preko satelitske veze, Martin nam je otkrio kako je postao član ekspedicije, kako doživljava krajolik uvijek prekriven ledom, susrete s pingvinima i fokama, striktna pravila o načinu kretanja po ovom kontinentu i na koji način se povezuju istraživačke ekspedicije i kruzing turizam...

Nakon više pokušaja Martin nam se javio s Antarktika, s broda *National Geographica*, *Endurance*. U razgovoru je istaknuo da je zahvalan prijateljici Dijani od koje je saznao da *National Geographic* u suradnji s *Lindblad Expeditions* radi istraživanja i kruzing putovanja po najegzotičnijim mjestima na svijetu, što ga je zaintrigiralo i odlučio je aplicirati za posao. Čekao je neko vrijeme i ukrcao se kao IT inženjer ekspedicije.

Posao obuhvaća kompletno održavanje visoko napredne tehnologije, satelitskog Interneta, računalnih mreža i slično.

National Geographic sa svojim znanstvenim timom istražuje ekološki sustav, klimatske promjene, floru i faunu Južnog pola. Ekspedicija na Antarktiku samofinancira se zahvaljujući dobro osmišljenoj

kruzing ponudi turistima koji zajedno s njima plove i upoznaju jedan novi i nezaboravan egzotični svijet. To, naravno, poprilično i košta.

„Osim istraživačkih pothvata posade, turistima pokazujemo prirodu, životinjski svijet tog podneblja, dajemo detaljnije informacije o položaju i veličini teritorija koji predstavlja eko

zonu. Veoma je interesantno, fotoaparati i kamere rade non-stop, bilježi se svaki trenutak.

Krstarenje po Antarktiku u trajanju od 30 dana košta 50.000 \$ po osobi, 20 dana oko 26.000 \$, a 10 dana 12.000 \$. U grupi može biti najviše stotinu turista zato što nije dopušteno da se više od tog broja ljudi nađe na tlu Južnog pola.

Mjesta koja obilazimo i istražujemo su *Neko Harbour* (Luka Neko), ušće Antarktičkog poluotoka, po mome mišljenju možda i najljepša tačka na planetu Zemlji, *Half Moon Island*, manji otok, *Snowhill Emperor's*, *Antarctica Post Office*, malo mjesto okruženo vječitim snijegom i ledom. Tu živi samo nekoliko ljudi koji posjeduju poštu iz koje možete poslati razglednice u sve krajeve svijeta.

U arhipelagu *Falkland Islands* (Foklandski otoci) na jugu Argentine, jedan od otoka veličine Crne Gore s oko 2.000 stanovnika, nešto je predivno“, ispričao nam je Martin i

dodao da tijekom ekspedicije nije uvijek moguće izvesti turiste s broda zbog opasnih vremenskih uvjeta.

„Temperature dostižu vrijednosti i niže od -30 C. Pri svakom izlasku imamo osigurane profesionalne ronioce, *Staff Expeditions* vodiče, *naturaliste* koji vrlo dobro znaju teren. Također, ide se na planinarenja, nekad čak i u otežanim uvjetima.“

O susretu s pingvinima

„Postoje otoci na kojima se nalazi i više od 100.000 parova raznih vrsta pingvina. Pravila o tome kako se smijete kretati po Južnom polu vrlo su rigorozna. Prije izlaska, odjeća vam u potpunosti mora biti čista, sterilizirana, jako dobro oprana, da ne bi došlo do prenošenja bilo koje bakterije, infekcije, biljke ili nečega što bi moglo tamo zaživjeti i poremetiti eko sustav. Pingvinima nije dopušteno prići na manje

od pet metara, a fotografirati ih se može s udaljenosti od 15 metara jer znaju biti agresivni, pogotovo oni koje zovu *sea lions*. U ponudi je i takozvani *icewalk*, šetnja po zaleđenoj dijelu oceana.

Nešto posebno je doživjeti *Solar Eclipse*, kada na gotovo dvije minute, u inače višemjesečnom dijelu dnevnog svjetla, Mjesec zamrači Sunce između 94 – 100%, ovisno na kojoj se poziciji nalazite. To se ne doživljava svaki dan. Uspio sam i fotografirati.

Sve zajedno je predivno. Čitava ekspedicija je jedno prelijepo, izuzetno iskustvo...“, zadovoljno je konstatirao Martin.

Tijekom trajanja našeg razgovora ovaj mladi pomorac, ljubitelj egzotične prirode, isplovljavao je brodom *Endurance* iz argentinske luke *Ushuaia*, glavnoga grada Ognjene Zemlje (*Tierra Del Fuego*), spreman na novu avanturu tridesetodnevnog krstarenja prema *Aiticho Islands*.

*U KOTORU I TIVTU OBILJEŽENI DAN HRVATSKE KNJIGE TE
SVJETSKI DAN KNJIGE I AUTORSKIH PRAVA*

Učenici hrvatske nastave u knjižnici!

Piše:
Valentina Sertić

Dana 22. travnja već se 26. godinu zaredom u Hrvatskoj obilježava Dan hrvatske knjige. Naime, na taj je dan 1501. godine Marko

Marulić, zvani Splićanin, dovršio svoju „Juditu“, prvo umjetničko književno djelo napisano na hrvatskome jeziku. Ta je knjiga prvo izdanje doživjela dvadeset godina nakon što je napisana. Stoga je prošle godine službeno proslavljena pet-

stota obljetnica književnosti na hrvatskome jeziku.

Svjetski dan knjige i autorskih prava tradicionalno se obilježava na Jurjevo, dan nakon Dana hrvatske knjige. Na taj su dan 1616. godine preminuli Miguel de Cervantes i

već nisu članovi knjižnice, na poklon su dobili besplatnu godišnju članarinu! Poseban dojam na njih su ostavile i brodske stepenice koje povezuju prvi i drugi kat knjižnice, odnosno knjižnicu i čitaonicu.

Zanimljivo je bilo i u Gradskoj biblioteci Tivat čiji su novouređeni prostor neki učenici posjetili po prvi put. Ondje su nas dočekali Vesna Barbić,

William Shakespeare, veliki svjetski pisci. Tim su se povodom učenici hrvatske nastave u Crnoj Gori odlučili zaputiti u lokalne knjižnice.

Učenike iz Kotora u Gradskoj biblioteci i čitaonici dočekala je knjižničarska savjetnica Jasmina Bajo. Ona ih je upoznala s historijatom Gradske biblioteke i čitaonice Kotor te im predstavila knjižnični fond i usluge koje knjižnica nudi svojim korisnicima.

Povodom Dana hrvatske knjige s njom smo razgovarali

i o hrvatskim piscima te hrvatskim izdanjima, koja korisnici te knjižnice rado čitaju. Osim klasika, kao što je to nama omiljeni „Vlak u snijegu“ Mate Lovraka, na policama se mogu naći i knjige Riječanke Moree Banićević te ilustrirane biografije znamenitih Dubrovčana u izdanju Matice hrvatske.

Osim toga mladi su Kotorani u Biblioteci imali priliku vidjeti 3D printer u akciji i koristiti se Quiver aplikacijom, koja ih je na drugačiji način uvela u svijet iluzije. Također, svi koji

Miomir Abović i Stevan Račeta iz knjižnice te Marijana Škanata s Radija Tivat. Mladi Tivćani i Tivćanke također su se upoznali s knjižničnim fondom i uslugama koje knjižnica nudi svojim članovima te s kinotekom, audiovizualnim arhivom koji čuva brojne zanimljivosti iz zavičajne povijesti snimljene televizijskom kamerom. Neki učenici primili su i vrijedne nagrade, besplatnu članarinu ili knjige.

U razgovoru s novinarkom Radija Tivat učenici su podijelili svoje čitalačke navike te svojim zanimanjem za književnost i labirint knjiga koji ih je

u knjižnici zatekao oduševili prisutne odrasle. Tin Ujević rekao je da knjiga nije hrana, ali je poslastica. Pogled na djecu u knjižnici oslikava taj citat zornije nego bilo koji drugi prizor.

Iako to nije bila tema susreta, posjetivši lokalne knjižnice, dobili smo priliku upoznati se i s načinom na koji one rade. Naime, u ovom kontekstu postoje značajne razlike između Republike Hrvatske i Crne Gore. Nama najvažnija svakako je status hrvatske književnosti u crnogorskim knjižnicama. Ona je u njima još uvijek dio korpusa zajedničke, jugoslavenske književnosti. Osim toga knjige hrvatskih izdavača značajno su skuplje od knjiga domaćih izdavača, što otežava obnovu kataloga. Pred našim su knjižničarima brojni izazovi.

Nadamo se da će se kroz zanimljive projekte, kao što je onaj kotorske knjižnice „Dubrovnik i Kotor - gradovi i knjige“, ta situacija popraviti, na radost svih nas koji smo sada i članovi knjižnice.

Hrvati dobili ministra u 43. Vladi Crne Gore

Na Cetinju je 28. travnja izabrana 43. Vlada Crne Gore. Hrvatska nacionalna zajednica ima svojeg predstavnika u njoj. Naime, Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske građanske inicijative, ministar je bez portfelja. Ova 43. Vlada Crne Gore ima 18 resornih ministarstava i dva ministra bez portfelja. Uz Vuksanovića iz HGI-ja, ministar bez portfelja je i Zoran Miljanić iz Civisa, koji ima parlamentarni status. Konkretna zaduženja ministri Vuksanović i Miljanić dobit će na sljedećim sjednicama Vlade.

Adrijan Vuksanović rođen je 21. XI. 1980. godine u Kotoru. Osnovnu školu završio je u Tivtu, kao i Srednju elektrotehničku školu. Diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici, na odsjeku energetika, smjer industrijska elektrotehnika i automatika. Radio je na Radio Duxu. Nakon završetka studija radno iskustvo stjecao je u Elektroprivredi Crne Gore u Sektoru za električna mjerenja. Nakon toga bio je nastavnik u Srednjoj elektrotehničkoj školi u Podgorici. Od 2016. do 2020. bio je zastupnik u Skupštini Crne Gore, gdje je dvije godine bio predsjednik Odbora za europske integracije, a kasnije zamjenik predsjednika. Uz to, bio je i član Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje Europske

kluba manjinskih stranaka u Skupštini Crne Gore. Dva puta je biran za vijećnika u Skupštini Općine Tivat. Adrijan Vuksanović od 27. VII. 2019. predsjednik je Hrvatske građanske inicijative. Član je Savjeta Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske od 2013. godine, a od iste godine je i član Hrvatskoga nacionalnog vijeća. Jedan je od osnivača i potpredsjednik Crnogorske paneuropske unije. Član je Matice hrvatske, kao i Društva nezavisnih književnika Crne Gore. Pjesme su mu objavljivane u Hrvatskom slovu, Hrvatskoj književnoj reviji Marulić, Kodu i dr. Zastupljen je u nekoliko zajedničkih zbirki, kao i u antologiji „Hrvatsko pjesničko biserje“. Autor je pjesničke zbirke „Dvije trećine“. Pjesme su mu prevedene na albanski i turski jezik.

Radio Dux

Vuksanović zahvalio Plenkoviću na potpori Hrvatima u Crnoj Gori

Predsjednik Hrvatske građanske inicijative Adrijan Vuksanović boravio je sredinom svibnja u službenom posjetu Zagrebu. On se sastao s predsjednikom Vlade Republike Hrvatske Andrejem Plenkovićem i tom prilikom mu zahvalio na intenzivnoj potpori hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori, kao i samoj Crnoj Gori u procesu pristupanja Europskoj uniji. Premijer Plenković izrazio je

zadovoljstvo što Hrvati imaju svojeg predstavnika u Vladi Crne Gore i čestitao Vuksanoviću na imenovanju. On je istaknuo važnost što hrvatska nacionalna zajednica ima ministra u izvršnoj vlasti, a što će pridonijeti njezinu jačanju i daljnjoj afirmaciji. Plenković je rekao da će Vlada na čijem je čelu nastaviti brinuti se o Hrvatima izvan granica Republike Hrvatske i da će Hrvati u Crnoj Gori imati i ubuduće jasnu i nedvojbenu potporu. Vuksanović je zahvalio Plenkoviću što relacije između hrvatske zajednice u Crnoj Gori i institucija u samoj Republici Hrvatskoj na čelu s Vladom nadilaze ustavnu obvezu prema kojoj se Vlada mora brinuti o Hrvatima izvan granica Hrvatske. Riječ je, kako je rekao predsjednik HGI-ja, o odnosu dubokog i iskrenog zajedništva, što je velika snaga i nadahnuće crnogorskim Hrvatima. Vuksanović je istaknuo zadovoljstvo zbog prijateljskih odnosa Crne Gore i Republike Hrvatske, a posebno je naglasio pomoć koju pruža Vlada RH Crnoj Gori, što Hrvate u Crnoj Gori čini ponosnim. Hrvatska građanska inicijativa i ubuduće će davati svoj prepoznatljiv doprinos u snaženju prijateljstva Republike Hrvatske i Crne Gore, kao što to radi svih dvadeset godina od svog osnivanja.

Radio Dux

Potporna Vlade RH u očuvanju hrvatskoga identiteta

Ministar vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske Gordan Grlić Radman krajem svibnja boravio je u dvodnevnom posjetu Crnoj Gori. On se tom prilikom, u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, sastao s ministrom bez portfelja u Vladi Crne Gore Adrijanom Vuksanovićem, kao i s predsjednikom HNV-a Zvonimirom Dekovićem. Ministar Grlić Radman poručio je Hrvatima u Crnoj Gori da je važno da očuvaju jedinstvo kako bi sačuvali hrvatski identitet i ostali na svojim stoljetnim ognjištima.

„Podržavamo Hrvate u Crnoj Gori, tu je važno očuvati jedinstvo kako bi se sačuvalo hrvatski identitet i kako bi Hrvati ostali ovdje na stoljetnim ognjištima. Sada, u ozračju kada smo izgradili uvjete na ovom prostoru da imamo Crnu Goru kao članicu NATO-a i buduću članicu Europske unije..., važno je ovdje podržati Hrvate da se osjećaju sigurno, da imaju jednaka prava kao i svi građani Crne Gore, a oni jesu lojalni građani ove države“, rekao je Radman.

Hrvati u Boki kotorskoj i Crnoj Gori, koji su raseljeni i kojih ima puno više nego u Zaljevu hrvatskih svetaca i blaženika, ovdje će sigurno ubrzo imati

jednake uvjete kao što imaju posvuda u svijetu, poručio je on.

Ministar Grlić Radman u petak se u Kotoru sastao s kotorskim biskupom mons. Ivanom Štironjom s kojim je razgovarao o problemu povrata crkvene imovine.

„To je crkveno blago i ono je utkano u hrvatski kršćanski identitet“, rekao je Radman tijekom susreta s mons. Štironjom i najavio da će o tom problemu razgovarati sredinom lipnja s tajnikom Svete Stolice Paulom Galagerom u Vatikanu.

„O tom problemu sam jučer razgovarao i s ministrom vanjskih poslova Crne Gore Rankom Krivokapićem, da bi bilo dobro poraditi na tome i da osjetimo snažniju potporu crnogorske Vlade oko povrata oduzete crkvene imovine s kojom se suočava biskupija, što mi je potvrđeno na sinoćnjem susretu i kotorski biskup Štironja.“

Izvor i fotografije:
Radio Dux, Boka News

Abazović i Đurović u radnom posjetu Kotoru

Predsjednik Vlade Crne Gore dr. Dritan Abazović i ministar ekonomskog razvoja i turizma Goran Đurović boravili su 21. svibnja u radnom posjetu Kotoru. Premijer i ministar razgovarali su s rukovodstvom Luke Kotor, nakon čega su posjetili kruzer Norwegian GEM koji je prvi put uplovio u Luku Kotor. Abazović i Đurović sastali su se i s predsjednikom Općine Kotor Vladimirom Jokićem, s kojim su razgovarali o realizaciji nekoliko projekata u Kotoru.

Predsjednica Odbora, direktorica Luke Kotor Ljiljana Popović Moškov, izrazila je zahvalnost zbog posjeta predsjednika Vlade i ministra ekonomskog razvoja i turizma te istaknula da je to prvi posjet premijera u povijesti te institucije. Popović Moš-

kov izrazila je zadovoljstvo rezultatima dosadašnje turističke sezone, navodeći da je broj kruzera već premašio prošlogodišnji i da će do kraja mjeseca svibnja njihov ukupan broj biti oko sto.

Uz rukovodstvo Luke Kotor, na sastanku je bio prisutan i potpredsjednik Općine Kotor Nebojša Ševaljević koji je predsjedniku Vlade zahvalio što Dan nezavisnosti radno provodi u Kotoru. Ševaljević je premijera Abazovića izvijestio o projektima koje Općina Kotor planira realizirati u sljedećem razdoblju, ali i ostvarenim rezultatima, posebice u stabilizaciji financija i konsolidaciji općinskog proračuna.

Abazović je zahvalio na dobrodošlici i upućenim riječima istaknuvši kako je iznenađen činjenicom da je prvi premijer Crne Gore koji je posjetio Luku Kotor. Također je napomenuo da je ponosan na rad Luke Kotor i njezin doprinos državi tijekom turističke sezone. „Obveza države je da pomogne svojim kompanijama i Vlada će biti na usluzi Luci Kotor za daljnje unapređenje suradnje”, rekao je premijer Abazović.

Ministar ekonomskog razvoja i turizma naglasio je da će Vlada biti kooperativna za sve sljedeće projekte koje će imati Luka Kotor, posebice za proširenje i izgradnju moderne marine, za koju je istaknuo da je ovaj grad po svemu zaslužuje.

Zajedno s izvršnim direktorom Luke Kotor Milkom Krvavcem, premijer Abazović i ministar Đurović posjetili su kruzer Norwegian GEM gdje su razgovarali s kapetanom i osobljem, koji je s 1500 turista prvi put uplovio u Luku Kotor, a koji će svakog ponedjeljka dolaziti u Kotor.

Predsjednik Vlade Abazović i ministar ekonomskog razvoja i turizma su nakon posjeta Luci Kotor razgovarali s predsjednikom Općine Kotor Vladimirom Jokićem. Na sastanku su razmijenjena mišljenja o unapređenju suradnje i komunikacije između Vlade i Općine Kotor, ali i o budućim razvojnim projektima i potencijalnim investicijama.

Izvor i fotografije: Vlada CG

Kotor – Promovirana monografija „Galerija solidarnosti“

U povodu Međunarodnog dana muzeja i Noći muzeja, Općinska javna ustanova „Muzeji“ Kotor priredila je 18. svibnja promociju monografije „Galerija solidarnosti“.

Autorica monografije je mr. Marija Mihaliček, historičarka umjetnosti i muzejska kustosica, koja je dugi niz godina rukovodila Galerijom solidarnosti, dok dizajn monografije potpisuju Dimitrije Pajtić i Katarina Jezdović.

Monografija predstavlja dugo očekivani i planirani projekt s ciljem da se na pravi način i u pravom svjetlu predstavi bogatstvo i raznolikost fonda Galerije solidarnosti, istaknula je dr. um. Dušica Ivetić, v. d. direktorice OJU „Muzeji“ Kotor. „Kada analiziramo povod nastanka galerije, vjerujem da je ona raritet na svjetskom nivou. Ono što najviše plijeni je koncept nastanka Galerije solidarnosti koji za mene osobno predstavlja paradigmu umjetnosti, njezinu moć koja je u ovom slučaju nedvosmislena. Smatram da upravo fond galerije, koji je godinama bio zanemaren, treba krasiti zidove ove galerije“, rekla je Ivetić.

Galeriju solidarnosti čini vrijedna zbirka od 375 likovnih djela koja su gradu Kotoru i Crnoj Gori, u znak solidarnosti nakon katastrofalnog potresa 1979. godine, poklanjali umjetnici i umjetnice Jugoslavije i nekoliko stranih zemalja. Predstavnici općinskih vlasti prije četiri desetljeća zalagali su se da Kotor bude dom ovoj likovnoj zbirci. Među najznačajnijim podzbirkama nalaze se Slovenska grafika, Naiva i Crnogorski ciklus Cate Dujšin-Ribar.

Kotor je s razlogom dobio ovaj vrijedni fundus jer je grad najveće kulturne baštine, istaknula je autorica monografije. „Moje emocije su podijeljene.

Ja sam ovdje od formiranja ustanove 1992. godine. Moje prvo zanimanje i status bio je kustos historijsko-umjetničke zbirke u Muzeju grada Perasta. Od 2011. godine, kada smo dobili ovaj prostor, u potpunosti sam se bavila Galerijom solidarnosti. Povod nastanka Galerije solidarnosti nakon potresa je najzanimljiviji, kada je čitava Jugoslavija bila u Crnoj Gori i na razne načine pomagala. Umjetnici tadašnjih udruženja i društava jugoslavenskih republika donirali su svoje radove“, rekla je Mihaliček.

Dizajneri monografije zahvalni su na iskazanoj prilici, posebno što je riječ o projektu kulturnog značaja gdje je jugoslavenska solidarnost, objašnjava Pajtić, dokazala koliko umjetnost može obnoviti i tragične događaje. „Mi dizajneri rijetko volimo previše pričati o dizajnu, mi volimo misliti da on sam za sebe nešto govori. Kratko objašnjenje koncepta je da smo popisali sve umjetnike koji su dali svoje radove za fond Galerije solidarnosti na naslovnu stranicu i oni predstavljaju zid galerije koji sada čine. A crvena traka je ljubav, solidarnost, pomoć.“

Uređivački tim monografije „Galerija solidarnosti“, koja je dvojezična i ima 300 stranica, čine mr. Mirjana Vukasović, Aleksandra Simeunović, Jelena Vukasović i Irena Mustur. Prijevod je uradila Ranka Vilić, lekturu i korekturu Jasmina Bajo, a fotografije Nenad Mandić.

Boka News

Gradska muzika Kotor proslavila 180 godina postojanja i rada

Gradska muzika Kotor (1842.) obilježila je 20. svibnja čak 180 godina postojanja I to promenalnim koncertom ulicama Staroga grada, svečanom Skupštinom u crkvi svetoga Duha i izložbom „180 godina Gradske muzike Kotor” u Galeriji Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor.

Mnogobrojni turisti i Kotorani dugotrajnim pljeskom pozdravili su Gradsku muziku Kotor koju je u promenadnom koncertu ulicama grada predvodio kapelnik Dario Krivokapić.

„Na današnji dan prije 180 godina Gradska muzika Kotor podnijela je zahtjev austrougarskim vlastima da dopusti registraciju ovog orkestra. Dakle, Gradska muzika Kotor osnovana je samo dva mjeseca nakon Bečke filharmonije“, rekao je predsjednik Upravnog odbora orkestra Vladimir Begović u uvodnoj riječi na svečanoj skupštini. On je podsjetio na mnogobrojne generacije muzičara koje su prošle kroz ovaj orkestar, kojima je odana počast minutom šutnje.

„Izgradnja dobrih međuljudskih odnosa, ljubav, jedna pozitivna energija, poštovanje, temelj su ove Gradaske muzike i mislim da smo to u potpunosti do sada gradili, izgradili i postigli. Zadatak svih nas je bio i ostao da održimo orkestar, jer on ovisi o

svima vama, Kotoru, Crnoj Gori i svim ljudima koji mogu na bilo koji način pomoći Gradskoj muzici Kotor“, poručio je Begović.

Begović je posebno pozdravio i zahvalio jedinome počasnom članu Gradske muzike Kotor, Nikoli Konjeviću, koji je 2000. godine kao predsjednik Općine Kotor imao razumijevanja i napravio fantastičan napor te pomogao da se nabave nove uniforme i stvore elementarni uvjeti za rad, što je bila prekretnica u očuvanju ove institucije.

Općini Kotor dodijeljena je zlatna plaketa u ime dugogodišnje potpore. „Nadam se da će u budućnosti naša država i grad pronaći način da Gradsku muziku Kotor, kao i Bokeljsku mornaricu i SPD 'Jedinstvo', pravno i formalno prepozna kao instituciju dugog trajanja i velike tradicije i da ne budu NVU, već institucije koje je država prepoznala“, istaknuo je predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić.

Plakete za dugogodišnju uspješnu suradnju i potporu u radu dodijeljene su Turističkoj organizaciji Kotor, Rotari klubu Kotor, Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru, Muzičkoj školi „Vida Matjan“ Kotor, NVO Karampana te muzičaru Slobodanu Čelanoviću iz Tivta.

Zahvalnice su dodijeljene Ministarstvu kulture, klapama Bisernice Boke i Inkanto, Srpskom pjevačkom društvu „Jedinstvo“, Gradskom zboru „Nikola Đurković“, Biskupskom ordinarijatu Kotor, KotorArtu, poduzeću „Luka Kotor“, kustosu Pomorskog muzeja i autoru izložbe o Gradskoj muzici Iliji Mlinareviću, Kotoraninu Zvezdanu Šantiću, Krstu Vuloviću, Glazbeno-prosvjetnom društvu Tivat, Gradskoj muzici Budva, Gradskoj muzici i mažoretkinjama Herceg Novi, Mjesnoj muzici Đenovići, Radio Kotoru, portalu „Boka News“ i drugima.

Gradska muzika odsvirala je na Skupštini marš „Dobrota“ Antona Kopitovića.

Izložbu „180 godina Gradske muzike Kotor“ u Galeriji Pomorskog muzeja Crne Gore otvorio je predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić.

„Orkestar je u ova skoro dva vijeka mijenjao imena, način organizacije, ali sve vrijeme bio je ono što je i danas - Gradska muzika ovoga grada i građana koji ovdje žive. Večerašnja izložba nije samo kronika jednog orkestra, izložba Gradske muzike je kronika našega grada“, rekao je Vladimir Jokić.

Fešta je nastavljena na trgu ispred prostorija Gradske muzike u Starome gradu.

Boka News

Svečano otvorenje KotorArta 1. srpnja - Crna Gora i Europa: muzika zajedništva

Svečano otvorenje Međunarodnog festivala KotorArt održat će se 1. srpnja 2022. godine, na Pjaci ispred katedrale sv. Tripuna u Kotoru, koncertom pod nazivom Crna Gora i Europa: muzika zajedništva.

Koncept programa predstavlja afirmaciju kulturnih veza Crne Gore i Europe te još jednu potvrdu pripadnosti naše zemlje zajedničkom europskom kulturnom prostoru. Otvorenje je zakazano za 1. srpnja kada Republika Češka preuzima od Francuske rotirajuće predsjedavanje Savjetom Europske unije. Te večeri publika će imati jedinstvenu priliku da uz poznata djela klasičnog repertoara iz ove dvije zemlje čuje i odlomke iz dvije opere, nekada popularne a u međuvremenu zaboravljene, nastale tijekom 19. stoljeća u Parizu i Pragu. Opere su inspirirane Crnom Gorom, Crnogorcima i historijskim prilikama tog vremena – izjavili su iz PR službe Festivala.

Program koncerta je rezultat rada istraživačke jedinice, osnovane 2020. godine u sklopu Festivala kojom koordinira mr. Dobrila Popović, savjetnica za muziku u Ministarstvu kulture i medija. Važan doprinos u stručnoj pripremi materijala za ovaj koncert dao je i renomirani hrvatski dirigent, profesor i kompozitor Mladen Tarbuk. Istraživačka jedinica posvećena je prije svega izučavanju europske muzičke baštine koja se odnosi na prošlost Crne Gore kroz prizmu kulture i muzike. Jedna od njezinih prvih aktivnosti je rad na rekonstrukciji dviju spo-

menutih opera: francuske opere Les Monténégriens (Crnogorci) premijerno izvedene 1849. godine u Parizu, na libreto Žerara de Nerval, jednog od najznačajnijih francuskih književnika epohe romantizma i muziku belgijskog kompozitora Armana Limandera i opere Černohorci (Crnogorci), premijerno izvedene u Pragu 1881. godine, češkog libretista Jozefa Veselija, za koju je muziku napisao Karel Bendl. Ova opera bila je drugonagrađena na natječaju u povodu svečanog otvorenja Nacionalnog teatra u Pragu iste godine, dok je prvu nagradu osvojio B. Smetana s operom Libuše.

Partiture obje opere tim kompozitora, predvođenih maestrom Tarbukom, notografirao je i načinio prvu redakciju odabranih brojeva iz originalnih, tiskanih i rukopisnih izvora. Notni materijal će, nakon završetka procesa, biti dostupan ansamblima i solistima.

Uz odlomke iz zaboravljenih opera bit će izvedena i poznata djela muzičke literature kao što su operne arije i uvertire iz opere Karmen Žorža Bizeta, arija iz opere Rusalka Antonina Dvoržaka te simfonijska poema Vltava Bedžiha Smetane, u izvođenju Simfonijskog orkestra Narodnog pozorišta Opere i Baleta Albanije, pod dirigentskom palicom maestra Mladena Tarbuka te solista sopranistkinje Olivera Tičević i tenora Ermina Aščerića.

Kao dodatak muzičkom programu premijerno će biti emitiran kratki dokumentarni film o ovim operama, u produkciji Radio-televizije Crne Gore.

Koncert Crna Gora i Europa: muzika zajedništva održava se u partnerstvu i uz potpor veleposlanstva Francuske i Republike Češke, Francuskoga kulturnog centra i Ministarstva kulture Albanije.

KotorArt pažljivim odnosom prema kulturnom naslijeđu nastavlja podržavati modele afirmacije naše zemlje i njezinih spona sa svijetom te potvrđuje sustavne težnje prema promociji kulturne diplomacije Crne Gore – izjavili su iz PR službe ovoga Festivala.

Međunarodni festival KotorArt ovoga ljeta planira se održati uz iznimno bogat i raznovrstan program u razdoblju od 1. srpnja do 14. kolovoza, pod pokroviteljstvom UNESCO-a, Ministarstva kulture i medija i Općine Kotor, uz potporu Europske unije, Fonda za Zapadni Balkan, mnogobrojnih veleposlanstava u Crnoj Gori i drugih značajnih partnera i sponzora.

Izvor: KotorArt

Nova knjiga Snježane Akrap-Sušac "Nisam se pripremila"

Iskrenost, autentičnost i direktnost najsnažnije su poetske odrednice utkane u novu knjigu "Nisam se pripremila" Snježane Akrap-Sušac, pulske spisateljice rođene u Kotoru. Autorica pred svoje čitateljice i čitatelje podastire kratke priče, crtice, esejističke zapise, poeziju... u kojima se zrcali život u svoj svojoj punini, u svim nijansama "od nokdauna do nokouta". Upravo je ovim boksačkim terminima Snježana Akrap-Sušac naslovlila prvo poglavlje svoje zbirke. Nju otvara pričom "Silovita priča", a zapravo, prava je to mala kazališna sličica u kojoj razgovaraju autorica i njena priča.

Snježana Akrap Sušac posegnuvši za boksačkim rječnikom, vodi čitatelja do narednog poglavlja "Balkanski nokaut" iz kojeg izdvajam žestoku priču "Fuck off, gospođo". Slijedi "Ženski nokaut", a uprizorenja, možda lutkarskog?!, je vrijedna kratka priča "Tjelesna ljubav u Ilijadi i Odiseji (ukratko)". Tu na neki način proviruje i ona maštovitost dobrog predavača koji prenosi svoje znanje mladima, jer Snježana Akrap-Sušac je profesorica hrvatskog jezika i književnosti.

Ironijom i glazbom obojeno je poglavlje "Opći nokaut", slijedi brutalno iskren "Osobni nokaut" i na koncu bolan "Epilog" s kratkom pričom "Nokaut".

Potom slijedi moćan poetski blok naslovljen "Život ili smrt...a na kraju - trt (šaljive ili ljubavne pjesme - kako za koga, pjesme o smrti i životu, stablu, banani)". I tu je očito da je ironijski odmak jedno od važnih obilježja koje se provlači kroz cijelu knjigu "Nisam se pripremila". No, poezija Snježane Akrap Sušac je tako ljudska, duboka, topla, mudra i pametna. Posebice su dojmljive pjesme ljubavne tematike, kao i one koje zrcale suočavanje s prolaznošću života rabeći sličice iz prirode kao metafore.

Knjiga "Nisam se pripremila" je djelo koje potpisuje hrabra i plemenita žena, čiji umjetnički opus promiče općeljudske vrijednosti, one "starinske" mudrosti na koje u prevladavajuće prebrzom tempu suvreme-

nog života prečesto zaboravljamo. Međutim, čitajući priče i pjesme iz nove knjige Snježane Akrap-Sušac, kao da postajemo ponovno svjesni koliko je važno zaustaviti se uz vlastite misli i biti pokatkad sam sa samim sobom, biti sam sa svijetom i prirodom oko sebe uronjen u njihovu puninu. U njihovu ljepotu i okrutnost, u radost i tugu, u život sam.

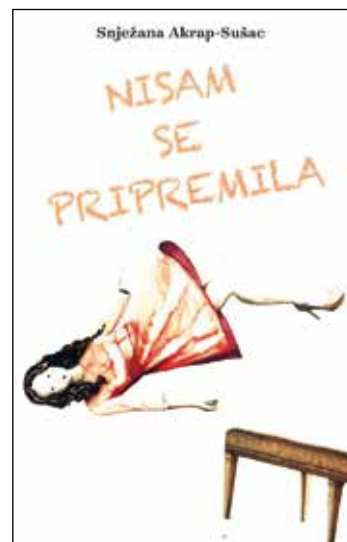
Berislav Latković u pogovoru naslovljenom "Uzalud ste tražili bajku", između ostalog piše: "... i kada govori i pjeva o smrti, rađanju, nokautima, jeseni i ostalim sumornim temama, Snježana jednovremeno govori o ljubavi i ljepoti. Ona zapravo slavi život."

"I koliko god vam se čini da su i ove priče i ove pjesme pesimistične, da izlaza nema i da ćemo svi doživjeti nokaut, nije tako. Cijela ova zbirka je oda životu", piše između ostalog Dragan Popadić u tekstu "Duša će i dalje pjevati", a svoj pogovor zaključuje riječima: "Dok dani idu, duša će i dalje pjevati. To je suštinska poruka Snježane Akrap-Sušac koja se samo pretvara da je cinična, hladna, namćorasta osoba. To su samo bodlje za ovaj zvjerinjak koji se hrani pristojnim i dobrim osobama kakva je Snježana".

Snježana Akrap-Sušac, rođena u Kotoru, pjesnikinja, prozaistkinja, spisateljica za djecu, publicistkinja. Profesorica je hrvatskog jezika i književnosti. S Feodorom Gubaš Štifanić objavila je "Malu zb(i)rku priča" koja je 2015. godine odabirom Ministarstva kulture predstavljala hrvatsku dječju književnost na Festivalu dječje knjige u Bologni. S istom autoricom objavila je i zbirku pjesama i priča za djecu "Mić po mic". Godine 2013. uredila je monografiju Strukovne škole Pula. Pjesničku zbirku "Žena posve obična" objavila je 2016. godine, knjigu za djecu "Mazilica" 2017., zbirku kratkih priča "Znam gdje mi je mjesto" 2018. godine, a "Snjeguljica ne jede jabuke" 2019. godine. Bavila se i novinarskim radom i pisala za "Hrvatski glasnik", glasilo hrvatske manjine u Crnoj Gori. Režirala je nekoliko poetskih performansa koji su izvođeni u gradovima Istre i Boke kotorske te kazališnu predstavu "Hrvatski bez muke", prema motivima iz djela E. Ionesca i D. Harmsa. Živi i stvara u Puli.

Ovu je knjigu objavila u vlastitoj nakladi, a uz nju urednice su Maja Gregorović i Gordana Novakov. Knjiga je upotpunjena crno-bijelim fotografijama Vladimira Butkovića, a ilustrator i autor naslovnice je Zoran Petrušić. Tiskana je u galizijskoj Tiskari Nova.

Glas Istre

TRIPUNDANSKI BLAGDAN I OVE GODINE ZAROBLJEN PANDEMIJOM

Od 13. siječnja do 13. veljače proslavljen je blagdan sv. Tripuna, zaštitnika grada i Biskupije, i obilježavanje 1213 godina od dolaska moći sv. Tripuna u Kotor

KARIKE

Svetom misom u Katedrali (Bazilici) svetog Tripuna 13. siječnja proslavljene su Karike. Na taj dan davne 809. godine u Kotor su stigle moći svetog Tripuna, zaštitnika grada Kotora i Kotorske biskupije. U narodu je za ovaj događaj udomaćen naziv Karike koji potječe od talijanske riječi „incaricare”, što znači „zadužiti”.

Toga dana, u duhu tradicije, na svečanoj sjednici Admiralata Bokeljske mornarice Kotor, za malog admirala za 2022. godinu, u konkurenciji od tri kandidata, izabran je Tomislav Radović iz Kotora.

LODE

U Kotoru je 27. siječnja bilo svečano. Građani Kotora i Boke kotorske, u duhu suživota i tolerancije, ispred crkve svetog Nikole obilježili su Savin dan, a nešto kasnije svi zajedno, uza zvuke Kotorske gradske glazbe, došli su ispred katedrale svetog Tripuna.

Točno u podne s lođe katedrale sv. Tripuna novoizabrani Mali admiral Tomislav Radović izgovorio je Lode - pohvale u čast sveca - zaštitnika Biskupije i grada Kotora. Nakon izgovorenih pohvala i nakon što je Gradska glazba intonirala himnu sv. Tripuna, podignut je na lođi slavni Tripunov stijeg.

„Na ovu višestoljetnu tradiciju ponosni smo kao narod koji je vrata svojih srdaca, domova i crkava uvijek držao otvorenima kako bi se u njima svi, bez obzira na različitost vjere ili nacije, mogli dobrodošlo i slobodno osjećati”, poručio je kotorski biskup Ivan Štironja.

KADENJE MOĆI SV. TRIPUNA

Dan uoči proslave svetog Tripuna, 2. veljače, na Kandeloru, obavljen je blagoslov svijeća i svečani prijenos relikvija sv. Tripuna iz relikvijara u katedralu. Zatim je održana „večernja“ s kađenjem moći svetog Tripuna prema obredniku iz XVI. stoljeća.

Posebnost ovog slavlja, karakteristična samo za Kotor, je procesija u kojoj svećenici s biskupom i članovima Bokeljske mornarice te građanima katoličke i pravoslavne vjere prenose relikvije sv. Tri-

MALI ADMIRAL ZA 2022. GODINU

Mali admiral za 2022. godinu je Tomislav Radović, učenik 5. razreda OŠ „Njegoš“ i 7. razreda niže Muzičke škole „Vida Matjan“, odsjek za klavir. Tomislav, osim toga, pohađa hrvatsku nastavu u Boki, ide na usavršavanje engleskog jezika i pohađa vjeronauk.

Na sportskom planu Tomislav je član VPK „Primorac“ iz Kotora, gdje trenira plivanje.

Kako sam ističe, ponosan je brat mlađe sestre Teodore.

Tomislav potječe iz obitelji koja aktivno participira u Bokeljskoj mornarici i baštini njezinu slavnu tradiciju. Njegov otac Boris, po zanimanju pomorac, aktivni je član Mornarice punih trideset godina, a od 2016. godine ima čin vodnika. Boris je ujedno i dugogodišnji igrač kola Bokeljske mornarice i prema vlastitim riječima čini „jednu od karika najljepšeg kola na svijetu“.

Tekst pohvala

Godišnje ponovljenje svečanosti koju smo spremni da svetkujemo, dok oživljuje u nama najmilije bogoljubne uspomene, podsjeća nas na sjajna djela naših praotaca, koji pod okriljem Čudotvorca, čije svete moći Kotor poštuje, postadoše zaslužni za vjeru i za domovinu, a nama njihovim sretnim potomcima ostaviše slavno nasljedstvo.

Dakle, građani, nek' se i ove godine proslavi predajnim sjajem i uobičajenim obredima ova nama tako

mila svečanost, a neka nama svima bude podstrek isti onaj svetac radi kojeg se ona i svetkuje.

Neka se tim najprije iskaže slava Bogu Velikome, te poklon i štovanje slavnoj Djevici Mariji i poglavitom mučeniku Isusovu svetom Tripunu.

Ej dopusti, Veliki Bože, nek' se za toliki niz stoljeća, koliko je do sada minulo trenutaka, razvije svake godine proslavljeni ovaj stijeg, a uvijek u slozi, sreći i ljubavi.

Slava! Slava! Slava!

puna iz relikvijara u središnju lađu katedrale. Pripadnici Bokeljske mornarice drže počasnu stražu pokraj izloženih relikvija sv. Tripuna.

Nekada su moći kadili samo plemići, a kasnije, razvojem građanskog društva, šest plemića i šest građana, da bi u devetnaestom stoljeću moći svetog Tripuna kadili šest katolika i šest pravoslavaca, što predstavlja ekumenizam u praksi i primjer poštovanja i iskazivanja časti svecu nepodijeljene crkve kojeg podjednako slavi Istok i Zapad. Kađenje se vrši visećim kadionicama.

PROSLAVA SV. TRIPUNA

Svečanostima koje su započele 27. siječnja (na Lode) Kotorska biskupija proslavlja svoga nebeskog zaštitnika sv. Tripuna mučenika. Liturgijski je svetkovina zaštitnika grada i biskupije u Kotoru proslavljena 3. veljače, dostojanstveno, u miru i u skladu s epidemiološkim mjerama.

Skladnim liturgijskim pjevanjem misno slavlje uvećao je župni zbor kotorske katedrale uz orguljsku pratnju sestre Dragice Kuštre, a počasnu stražu držala su dva mornara Bokeljske mornarice. Uz vjernike iz Kotora i okolnih župa, svetoj misi prisustvovao je i predsjednik općine Kotor, kao i predstavnici hrvatskih institucija i udruga u Crnoj Gori.

VANJSKA PROSLAVA SV. TRIPUNA

Vanjska proslava sv. Tripuna, zaštitnika grada Kotora i biskupije, redovito se slavi prve nedjelje nakon 3. veljače. Proslava se sastoji od programa prije svete mise čiji je glavni nositelj Bokeljska mornarica, a koji kulminira u izvedbi kola sv. Tripuna pred katedralom, zatim slijedi sveta misa i nakon nje procesija s relikvijama ulicama grada, koja ove godine nije održana zbog epidemioloških mjera.

Svečano zvonjenje katedrale, živopisne ženske i muške bokeljske nošnje, taktovi limene glazbe i mnoštvo hodočasnika iz svih krajeva Kotorske biskupije, kao i susjednih biskupija, od ranih jutarnjih sati u Kotoru su objavili svečanost vanjske proslave sv. Tripuna mučenika koja je ove godine pala u nedjelju 6. veljače.

Proslava je započela dolaskom podružnica Bokeljske mornarice koje je pred glavnim gradskim vratima dočekaao kotorski odred. U 10 sati članovi Bokeljske mornarice nakon svečane smotre, raporta i biskupova blagoslova, uz glazbenu pratnju Gradске muzike Kotor izveli su poznato kolo sv. Tripuna. Nakon kola započela je sveta misa u katedrali-bazilici sv. Tripuna, koju je predslavio kardinal Blase J. Cupich, nadbiskup metropolit američke nadbiskupije Chicago.

Kardinal Cupich posljednjih nekoliko tjedana boravio je u mnogobrojnim biskupijama u Republici Hrvatskoj u kojima se nalaze projekti kojima je Američka biskupska konferencija, odnosno Odbor za pomoć crkvi u istočnoj Europi s kardinalom Cupichem na čelu pružio svoju potporu. Konkretnu potporu kardinala Cupicha osjetila je i Kotorska biskupija zbog projekta adaptacije nekadašnje crkve sv. Frana na Gurdiću za potrebe buduće biskupijske biblioteke te je njegov dolazak prigodom vanjske proslave doživjela kao izrazitu i rijetku čast.

Uz kardinala Cupicha i kotorskog biskupa Štiro-nju, koncelebrirali su splitski nadbiskup i metropolit Marin Barišić, barski nadbiskup Rrok Gjonlleshaj, riječki nadbiskup koadjutor Mate Uzinić, vrhbosanski nadbiskup mons. dr. Tomo Vukšić, mostarsko-duvanjski i trebinjsko-mrkanski biskup Petar Palić, šibenski biskup Tomislav Rogić, biskup kotorski u miru Ilija Janjić, otpravnik poslova apostolske nuncijature u Sarajevu mons. Amaury Medina Blanco te mnogobrojni svećenici i redovnici iz Kotora i susjednih biskupija iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

ZAVRŠETAK PROSLAVE

U nedjelju, 13. veljače, označen je završetak proslave sv. Tripuna. Nakon svete mise spušten je Tripunov stijeg s lođe katedrale.

Tripo Schubert

Zavjetni dan Peraštana bez centralne manifestacije – gađanja kokota

U Perastu je 15. svibnja proslavljen Zavjetni dan. Proslava je započela defileom Bokeljske mornarice uz pratnju Gradske muzike Kotor. Nakon obilaska mjesnoga groblja, gdje je pokopan nekadašnji admiral Bokeljske mornarice Vladislav Brajković, Mornarica je na trgu ispred crkve svetog Nikole tradicionalno otplesala kolo, a zatim je uslijedila sveta misa u crkvi svetog Nikole.

Ove godine je, za razliku od prethodnih, Zavjetni dan u Perastu obilježen bez centralne manifestacije – gađanja kokota. U ime Društva prijatelja grada Perasta prisutnima se obratila Marija Brainović, koja je objasnila što gađanje kokota znači za ljude te podsjetila na održavanje običaja koji datira od 1654. godine.

„Poštovani sugrađani, Bokelji i gosti, dragi prijatelji koji ste danas s nama i svojom prisutnošću uveličavate Zavjetni dan Peraštana, želim vas pozdraviti u ime Društva prijatelja grada Perasta. Kao što ste svi već upućeni, oblik poštovanja i održavanja ovog običaja datira još od davne 1654. godine kada su na današnji dan malobrojni Peraštani obranili svoj grad od goleme turske vojske. Je li se obrana dogodila zaista radi doživljaja vizije Gospe tijekom boja koja se, prema kazivanjima, prikazala na vrhu zidova fortece u bijelom ruhu sijajući i bijelim plaštom odbijajući neprijateljske hlice te tako dala mještanima poticaj na otpor, a Turcima utjerala strah u kosti, ili se dogodila snažnom vjerom i slogom tadašnjih Peraštana - ostaje da u svojim dušama razlučimo u što vjerujemo ili ne vjerujemo, ali u svakom slučaju ne možemo poreći svjedočanstva dokumenata o značaju ovog dana i ne samo ovog, već mnogih drugih, teških i bitnih za ovaj mali, ali snažni Perast! Peraštani su, još onda, svoj golemi uspjeh pripisali zaštiti Blažene Djevice pa se Peraš-

ka općina zavjetovala da će svake godine iz zahvalnosti prema njoj slaviti spomen na trijumf Njen i svoj, 15. svibnja svečanom ceremonijom. Kako onda, tako i danas! Međutim, izgleda da ne možemo više slaviti svoje običaje bez problema koji se svakodnevno nameću. Iako smo danas mali grad i ima nas malo stanovnika, odlučni smo da se borimo za očuvanje našeg zavjeta do zadnjega. Problem koji traje već tri godine, pa i duže, odapet strijelom neke NVO za zaštitu životinja, dala je za pravo i zakonskim institucijama da dovedu u pitanje cjelokupni običaj koji se tiče posljednjeg segmenta proslave - gađanja kokota. Kako za ovih gotovo 370 godina nema pisanih dokumenata da se nešto zloupotrebilo na ovaj dan, dokazuje da se nikad ništa nažao nije dogodilo. Netko na našoj grbači i našem zavjetu i ostavštini želi prigrabiti poene. Taj netko ne zna koja je simbolika kokota ne samo u Perastu, već stoljećima u cijelom svijetu! Taj netko ne zna da su naši čukundedovi stradali od neprijatelja da bismo mi danas živjeli slobodno. Taj netko ne zna da su naše čukunbabe i njihova nejaka djeca odvođena u ropstvo i prodavana, ubijana i zlostavljana! Taj netko ne zna da ako se zavjet ne ispunjava, anatema pada na onoga koji ga želi nasilno ugušiti i zatrijeti. Ono što svi trebaju znati je da se naša historija i naši pjesnici ne uče u školama! Ja vas pozivam da razmislite ZAŠTO? A vi pronađite odgovor. Zato, bez svega toga, mi imamo OBICAJE jer njima učimo našu djecu u cijelu državu tko su nam bili preci i tko smo mi, i što ovo tlo sa svim historijskim i kulturnim spomenicima znači ne samo za nas duhovno, već i za sve materijalno! Želim zahvaliti Upravi za zaštitu kulturnih dobara, kao i predstavnicima njihova odsjeka iz Kotora, koji su prepoznali vrijednost ovog dana i valorizirali ga rješenjem koje utvrđuje čin gađanja kokota statusom nematerijalnoga kulturnog dobra od lokalnog značaja - i to s historijskog, umjetničkog, ambijentalno-arhitektonskog, starosnog, znanstvenog, socijalno-ekonomskog, odgojno-obrazovnog aspekta i mnogih drugih aspekata. Dok se zakonski spremamo na borbu za održanjem i očuvanjem nepromijenjenog običaja,

Predsjednici manjinskih nacionalnih vijeća u Crnoj Gori: U fokusu interesi i potrebe svih manjinskih naroda

Sastanak predsjednika i/ili potpredsjednika Izvršnoga odbora manjinskih nacionalnih savjeta u Crnoj Gori održan je 28. svibnja u prostorijama Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore u Donjoj Lastvi.

Povod za sastanak bila je aktualna problematika manjinskih nacionalnih zajednica. Predstavnici manjinskih nacionalnih savjeta postigli su konsenzus oko potrebe preciznijega zakonskog definiranja pravnog statusa manjinskih nacionalnih savjeta/vijeća te mogućnosti za unaprjeđivanje položaja manjinskih nacionalnih vijeća u skladu s interesima i potrebama svih manjinskih naroda i nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Domaćin sastanka bio je Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, a na sastanku su nazočili predsjednik Nacionalnog

savjeta Albanaca Faik Nika, predsjednik IO-a Bošnjackog vijeća u Crnoj Gori Mirsad Rastoder, predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj i Bekim Halili iz Romskog savjeta te dr. sc. Momčilo Vukšanović, predsjednik Srpskoga nacionalnog savjeta.

Ana Vuksanović

pozivamo sve vas da se uključite i shvatite da smo svi mi skupa jednako odgovorni za ono što nam se događa. Pozivam vas da svi skupa stavimo jedan veliki STOP uništivačima našeg identiteta! Kokot je danas u zlatnom kavezu, a mi, domicilno stanovništvo i svi oni koji su prihvatili Boku kao svoj dom, praćakamo se stegnuti u nevidljivim lancima i borimo se opet s mnogobrojnom modernom vojskom

koja želi da nas pokori. Kokot je danas u zlatnom kavezu, ali će sljedeće godine biti na moru, ispred Perasta. Posljednje dvije godine čin gađanja kokota nije održan zbog pandemije, a ove godine se obraćamo javnosti na način koji predstavlja bunt protiv ugnjetavanja i sitnih interesa, protiv globalizacije i modernizacije svih djelatnosti u društvu, protiv sigurnog puta da čovjek izgubi svoju bit postojanja. Naša borba će se završiti tek onda kada zakone prilagodimo običajima, a ne običaje trendovima! Molim sve one koji nas žele podržati da to učine i uz peticiju koja je danas ovdje na potpisivanje i onu koja će biti postavljena online“, rekla je Marija Brainović obrativši se prisutnima u ime Društva prijatelja grada Perasta.

Društvo prijatelja grada Perasta predalo je kokota Društvu prijatelja Gornjeg Stoliva na čuvanje do iduće godine, a iduće godine...?

Boka News

Izgradnja žičare Kotor - Lovćen počinje 13. srpnja, ako država ispuni obveze

Država je u posljednje vrijeme intenzivirala aktivnosti na stvaranju preduvjeta za početak glavnih radova na izgradnji žičare Kotor - Lovćen i pod pretpostavkom da ispuni određene obveze, koncesionar će glavne radove početi 13. srpnja, priopćeno je iz kompanije Novi Volvox.

Ta kompanija zajedno s talijanskom kompanijom Leitner čini konzorcij s kojim je Vlada 15. prosinca prošle godine potpisala koncesijski ugovor za izgradnju ove žičare. Konzorcij je dobio koncesiju na 30 godina, uz minimalno ulaganje od 24 milijuna i koncesijsku naknadu 15% od neto profita.

Iz Ministarstva ekonomskog razvoja za Vijesti su rekli da koncedent, odnosno država i koncesionar, tj. konzorcij na ovome projektu intenzivno rade, uz suradnju s ostalim državnim institucijama čiji predstavnici su članovi Operativnog tima za praćenje i realizaciju ovog projekta. „Očekujemo da ovaj značajan projekt bude otvoren u sljedećoj godini, pred ljetnu turističku sezonu”, rekli su iz Ministarstva.

Prema ugovorenim obvezama država se obvezala da za potrebe izgradnje žičare izgradi pristupni put na stanici Kuk (Prijestolnica Cetinje), kao i parking na stanici Dub u Kotoru. Oba projekta su predviđena ovogodišnjim kapitalnim proračunom i za njih su raspisani tenderi.

„Ugovorom je definirana izgradnja energetskih postrojenja na stanici Kuk i Crnogorski elektrodistributivni sistem (CEDIS) je već preuzeo aktivnosti iz svoje nadležnosti u cilju realizacije izgradnje nedostajuće infrastrukture. U tijeku je izrada projektne

dokumentacije od koncesionara, kao i pribavljanje svi neophodnih suglasnosti od nadležnih organa. Koncesionar je prema obvezama iz ugovora osnovao projektnu kompaniju Žičara Kotor - Lovćen, izvršio geodetska mjerenja kompletne lokacije, obavio geodeziju mikrolokacije stubnih mjesta i krajnjih stanica žičare. Elaborat o eksproprijaciji je urađen i predan Upravi za katastar i državnu imovinu 12. travnja ove godine na daljnje postupanje”, rekli su iz ovoga Vladinog resora.

Na pitanje Vijesti je li završeno razdoblje pripremnih radova, iz kompanije Novi Volvox odgovorili su da prema ugovoru o koncesiji to razdoblje obuhvaća značajan broj administrativnih i faktičkih radova posebno u dijelu infrastrukturnog opremanja lokacije. „U trenutnoj fazi glavne obveze koncesionara su snimanje i utvrđivanje konačne lokacije i priprema glavnog projekta, uključujući i pribavljanje vezanih saglasnosti. U tom pogledu osnovali smo projektnu kompaniju Žičara Kotor - Lovćen preko koje će se realizirati ugovor i o tome uredno obavijestili državu, završena su geodetska mjerenja kompletne lokacije, definiran konačan linijski profil žičare, urađena geodezija stubnih mjesta i stanica, kompletirani geološki radovi, geološki elaborat i elaborati eksproprijacije koji su predani na ovjeru”, rekli su iz kompanije.

Oni su dodali da pripremaju tehničku i projekttnu dokumentaciju, opremu i pogonske stanice, pa završetak glavnog projekta očekuju ovog mjeseca, do nivoa da su s radovima spremni krenuti odmah nakon što država ispoštuje dio svojih obveza.

Mina

Jubilej Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske

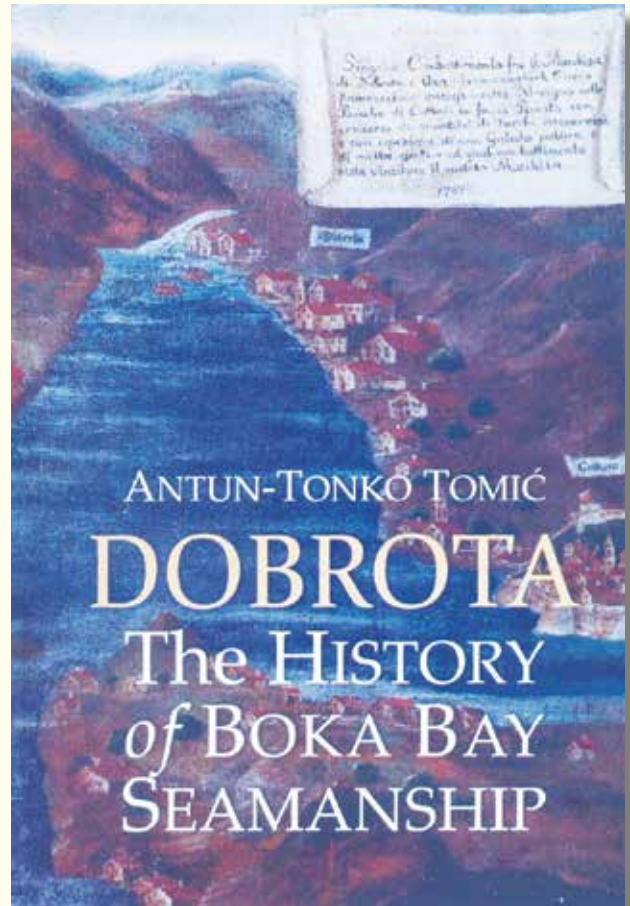
Svečanost u povodu obilježavanja 30. obljetnice Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske održano je 21. prosinca 2021. u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske i predsjednika Crne Gore. U ime Hrvatskoga građanskog društva svečanosti je prisustvovala naša članica iz Zagreba Kristina Jelić Težak.

Predsjednik Crne Gore Milo Đukanović uručio je Danilu Iveziću, predsjedniku Zajednice, Orden crnogorske zastave trećeg reda. Isti orden predsjednik Crne Gore Filip Vujanović uručio je Hrvatskome građanskom društvu 2011. godine.

Danilo Ivezić i Kristina Jelić Težak

Monografija Dobrote – povjesnice Bokeljskog pomorstva

U 2009. godini tiskana je monografija Dobrote, autora Darija Musića, u nakladništvu Hrvatskoga građanskog društva.

Zahvaljujući financijskoj potpori Milana Radoničića i Slavka Dabinovića tiskan je u studenome ove godine reprint monografije na engleskom jeziku i sa značajnim dopunama i novim fotografijama.

Prijem kod kotorskog biskupa

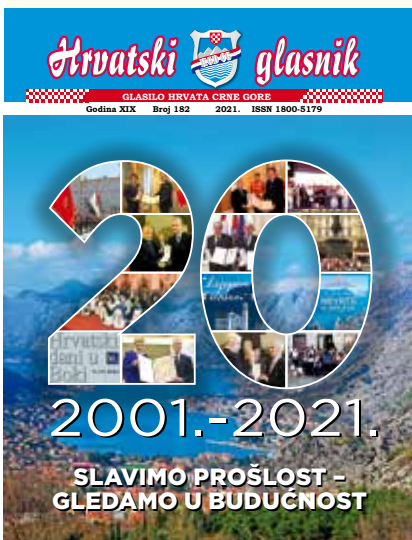
Kotorski biskup mons. Ivan Šironja upriličio je prijem predstavnika hrvatskih udruga i političkih organizacija u povodu nastupajućih božićnih blagdana.

„Radujući se našem najradosnijem blagdanu - Božiću, prilika je da se kao vjernici susretnemo s Bogom slaveći ovo veliko otajstvo naše vjere, ali da se i kao ljudi približimo i čestitamo ovaj blagdan koji budi radost, mir i nadu“, rekao je obraćajući se prisutnima.

Iz Hrvatskoga građanskog društva prijemu je prisustvovala predsjednica Rafaela Pina Lazarević i urednica Hrvatskoga glasnika Tijana Petrović.

Izišao je novi broj Glasnika

U siječnju mjesecu tiskan je četvrti primjerak Hrvatskoga glasnika za 2021. godinu. Naslovnica ovog broja je u znaku jubileja - 20 godina od osnivanja Hrvatskoga građanskog društva.

U ovome broju obrađene su aktualne teme posvećene blagdanu Božića, posjetu predsjednika R. Hrvatske Crnoj Gori,

terenskoj nastavi polaznika škole na hrvatskom jeziku, a posebno je zanimljiv intervju s mladom sportašicom borilačkog sporta koja je osvojila zlatnu medalju na

Svjetskom prvenstvu u Abu Dhabiju. Podsjetili smo čitatelje na klapsko pjevanje u Boki, na doprinos Bokelja u Lepantskoj bici, upoznali ih sa životom časnih sestara - franjevki na Cetinju, pisali o prvom Bokelju na Novom Zelandu, o stanovnicima na Pijaci od Kina u staroj gradskoj jezgri Kotoru. Tu su i ostale redovite teme koje stalno obrađujemo. Oprostili smo se i od naših dragih suradnika koji su nas zauvijek napustili.

XI. SJEDNICA UPRAVNOG ODBORA

Sjednica je održana 15. ožujka na kojoj su bili prisutni: predsjednica Rafaela Pina Lazarević te članovi: Danijela Vulović, Joško Katelan, Jasmina Bajo i Jovo Miajlović, zatim urednica časopisa Tijana Petrović i savjetnik UO Tripo Schubert.

Raspravljalo se o sljedećim pitanjima:

O gostovanju društva „Šibensko kolo“ iz Šibenika, koje je u srpnju 2010. godine održalo koncerte u Kotoru i Cetinju. Ako oni pribave potrebna sredstva, gostovanje bi uslijedilo u mjesecu svibnju.

Na raspisani natječaj Državnoga središnjeg ureda za Hrvate izvan R. Hrvatske dogovoreno je da se kandidiraju dva projekta.

Članovi UO su upoznati s dinamikom radova na izradi monografije u povodu

20 godina rada HGD CG, kao i s načinom financiranja. Monografija bi trebala izići iz tiska do kraja mjeseca svibnja.

Vivijan Vuksanović izvijestila je prisutne o aktualnoj financijskoj problematiki Društva, koje je vrlo problematično s aspekta visine dugovanja povjerenicima. Dogovoreno je da se hitno angažiramo na pregovorima s relevantnim institucijama te dogovorimo posjete tim institucijama.

U vezi s novim brojem Glasnika dogovoreno je da se pripreme sve teme i odradi priprema pa kada se osiguraju sredstva, treba dati nalog da se Glasnik tiska.

Jubilarna monografija HGD CG

U povodu obilježavanja 20 godina Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore tiskana je monografija, u kojoj su na 230 stranica prezentirani najvažniji događaji.

Priređivač monografije Tripo Schubert odlučio je čitateljima predstaviti aktivnosti i događaje u prote-

klim razdoblju sa što manje teksta, a što više fotografija, držeći se poznate izreke da jedna fotografija vrijedi tisuću riječi, pa se tako u monografiji nalazi više od tisuću fotografija.

Monografija je posvećena svima onima koji su ugradili dio sebe u formiranje, rad i opstojnost Hrvatskoga građanskog društva. Korekturu i lekturu tekstova priredio je Joško Katelan, dizajn i prijelom za tisak „Tricen Design Studio“ iz Kotora, a tiskanje AP Print iz Podgorice.

Promocija monografije održat će se u lipnju ili kolovozu, a tom prigodom uručit će

se prigodne zahvalnice pojedincima i institucijama zaslužnim za ostvarene rezultate Društva.

Romana Fabris poklonila sliku Društvu

Poznata dubrovačka slikarica Romana Milutin Fabris posjetila je Hrvatsko građansko društvo 31. svibnja. S njom su doputovali Trifona Petrović i Ilija Franković iz Udruženja umirovljenika Dubrovnik. Uz predsjednicu Rafaelu Pinu Lazarević, razgovoru su prisustvovali Tripo Schubert i Jasmina Bajo.

Romana je izlagala svoje slike na 44 izložbe diljem Hrvatske i Europe, počevši od 1962. pa do 2018. godine.

Nakon jedne izložbe don Branko Sbutega je, između ostalog, izjavio: „Ne mogu se oteti misli da je njezina slika oblik svojevrsnog, usuđujem se reći ženskog prkosa i otpora, nepristanak na one oblike koje proizvode dinamizmi svijeta oko nas“, a Luka Paljetak je rekao: „Nad tim njezinim gradom postoji samo godišnje doba, vlada vječni suncostaj u zenitu, čak i kada je noć, i zato u nje nema sjena, crtež nije tek kavez da se obuzda komešanje boja, on je samo nit putokaza prema sveopćoj vedrini.“

Sto godina Jadranske straže

Svrha društvenog programa organizacije osnovane 1922. u Splitu bilo je širenje svijesti o važnosti Jadranskog mora i primorja

Tekst: Josip Novak
Foto: Frane Mikelić

Jadranska straža utemeljena je 19. veljače 1922. u Splitu na osnivačkoj skupštini na splitskim Prokurativama. Kao pomorsko-promidžbeno udruženje imala je proklamirani cilj kulturnog, gospodarskog i općeg napretka područja Jadranskog mora i primorja. Među osnivačima vjerojatno je najistaknutiji bio kasniji doživotni predsjednik Jadranske straže, Starogradanin Juraj Biankini (1847. – 1928.). Bio je političar i pu-

blicist, dugogodišnji urednik zadarskog Narodnog lista. Nakon što je Zadar 1920. pao pod talijansku upravu, Biankini se seli u Split. Jadranska straža, osnovana dok je većina hrvatskih zemalja bila u sastavu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, okupljala je ljude različitih političkih uvjerenja. Međutim, izvorno je nastala zbog suprotstavljanja otvorenoj namjeri Kraljevine Italije da preuzme što veći dio istočnog Jadrana. Također, zagovarala je oslobođenje dijela naše obale i otočja koji je ostao pod talijanskom vlašću,

tj. povratak „pod okrilje domovine”.

Jadransku stražu možemo smatrati indirektnim osnivačem ratne mornarice na našem moru. Naime, temeljni postulati organizacije bili su povratak svih jadranskih krajeva u okrilje domovine, ali svakako i očuvanje u svakom smislu. Svojim je naporima i organiziranim radom Jadranska straža zasigurno najzaslužnija za ustrojavanje ratne mornarice u ondašnjem državnom uređenju – Kraljevini SHS.

Svrha društvenog programa Jadranske straže bilo je širenje svijesti o važnosti Jadranskog mora i primorja. Naime, „pomorski mentalitet” nije bio jednako razvijen kod stanovnika priobalnih krajeva i onih u kontinentalnom dijelu, koji je habsburškom politikom bio gotovo odsječen od mora.

„Jadran je glavni oslonac i snaga države”, bila je konstantna promidžbena poruka usmjerena na širenje svijesti o važnosti Jadranskog mora, poticanja njegova razumnog iskorištavanja te razvoja i poticanja jadranske orijentacije u tadašnjoj državi. Straža se bavila i problemom iseljavanja velikog broja mladih, radno sposobnih ljudi. Posebna pozornost posvećena je gospodarskom razvoju i svekolikom napretku primorskih krajeva s naporima u promidžbi turizma, domaćih turističkih kapaciteta i ugostiteljskih usluga na Jadranu. Sama Jadranska straža imala je u vlasništvu nekoliko odmarališta, a 1930-ih njihov se broj stalno povećavao.

Raznovrsno izdavaštvo

Tijekom 19 godina postojanja povećavalo se i članstvo Jadranske straže, a udruženje se širilo. Glavni odbor, vodeće tijelo Straže, imao je sjedište u Splitu i njegovih 12 članova sastajalo se jednom godišnje. Već 1922. osnovani su odbori u Osijeku, Skoplju i Prištini, a 1923. u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Novom Sadu, Dubrovniku, Beogradu i Kragujevcu. Odbori su pak osnivali podružnice diljem zemlje. Kako piše Pomorski leksikon iz 1990. godine, postojali su i odbori u Americi, Aleksandriji, Carigradu i Čehoslovačkoj. Članstvo je bilo dostupno svima, bez obzira na uzrast i stupanj naobrazbe, ali aktivnosti su promišljeno bile usmjerene prema mladom naraštaju.

Među tim aktivnostima posebno raznovrsno bilo je izdavaštvo. Tiskani su letci, plakati, brošure, vlastito glasilo, kalendari, almanasi, ribarski kalendari, slikovnice... Organizirana je Pomorska knjiž-

nica i objavljuvana su izdanja u ediciji Pomorska biblioteka. S obzirom na sadržajno bogatu i raznovrsnu izdavačku djelatnost, rukovodstvo Jadranske straže očito je bilo i te kako svjesno snage pisane riječi. Oglledavalo se to ponajprije u istoimenom glasilu. Straža je inicirala i zamisao o otvaranju pomorskog muzeja, prvog takvog u zemlji. Na kraju je i osnovan 1925. godine, a njegov je izravni nasljednik današnji Hrvatski pomorski muzej Split. Jadranska straža poticala je kulturnu djelatnost, organizirala izlete i putovanja po Jadranu i Sredozemlju, osnivala domove i ljetovališta... Okupljala je i znanstvenike te ih poticala na sudjelovanje u izdavačkim djelatnostima pisanjem i objavljivanjem stručnih tekstova o svim temama vezanim

*Djecji zbor Jadranske Straže
17.01.1931.*

uz more i pomorstvo. U njezinim glasilima prostor su također dobivali književnici i drugi umjetnici. Organizirane su i izložbe: primjerice, 1925. velika Jadranska izložba u Splitu, a 1929. godine u Zagrebu. Da bi Straža dobila svoj dom u mjestu utemeljenja, 1928.

Djeci zbor Jadranske Straže 17.01.1931.

kupljeno je zemljište na Mejama, a 5. srpnja 1931. postavljen je kamen temeljac zgrade Doma Jadranske straže, koji je uglavnom dovršen do kraja te godine.

Jadranska straža po svojem je ustroju bila neprofitna organizacija. Stalni prihod osiguravao se članarinom, a ukupna svota s obzirom na brojnost članova nije bila zanemarljiva. Primjerice, 1939. godine bilo ih je oko 180 tisuća, što je značilo i najbrojniju organizaciju u zemlji. Od članarine

nitko nije bio izuzet, ali je, s obzirom na raznovrsnost članstva, odnosno različito financijsko i imovinsko stanje, bila podijeljena u nekoliko kategorija. Mnogi članovi svojim su priložima pomagali djelovanje Straže, bavili se i dragovoljnim radom, a imućniji su izdašno pomagali donacijama i slično. Rukovodstvo je osnivalo fondove i zaklade, primjerice zakladu Daksa za podupiranje obitelji stradalih pomoraca. Prihod se ostvarivao i od prodaje tiskovina, prigodnih

predmeta, primjerice šibica, školskog pribora i slično. Jadranska straža imala je i prepoznatljive simbole, amblem, himnu i zastavu te kape i odore. Priložima prikupljenim na dobrotvornom balu 1929. godine u Sarajevu kupljen je i hidroavion koji je nosio ime toga grada. Već onda bilo je jasno da bez razvijanja zračnih snaga nema kvalitetnog nadzora mora, otoka i obale.

Najpoznatija današnja ostavština Jadranske straže je školski brod – jedrenjak Jadran. Njegova izgradnja financirana je u Hamburgu između 1930. i 1933. u organizaciji Jadranske straže prikupljanjem dobrovoljnih priloga. Nakon što je izgrađen, dan je na uporabu ratnoj mornarici tadašnje kraljevine. Jadran je nekoliko puta oplovio Sredozemlje, preplatio Atlantik, a njegove su plovidbe uz pomorsko-obrazovnu imale i vrlo bitnu diplomatsku ulogu. Kasnije, u sklopu ratne mornarice SFRJ, brod je služio za obuku i školovanje mornara i časnika u jedrenju, pomorskim znanjima i vještinama. Danas brod Jadran koristi Mornarica Vojske Crne Gore, a Republika Hrvatska već niz godina poduzima

Na zabavi Jadranske Straže 12.06.1932.

Info odjel Jadranske straže na Jadranskoj izložbi 1938. u Zagrebu

aktivnosti kako bi se vratio u svoju matičnu zemlju i luku.

Jadranska straža službeno je nastojala biti apolitična. Treba naglasiti kako se uredništvo Jadranske straže, prema koncepciji časopisa, nije posebno osvrtao na političke prilike u zemlji. Ipak, obavijesti o aktivnostima kraljevske obitelji uvijek su se pažljivo prenosile. Ponekad se, međutim, i to rijetko i tek u naznaci, kritički „osvrtao” na poteze vlade, ponajprije ako je bilo riječi o pomorskoj djelatnosti i pitanju problema obale. Određena apolitičnost uvijek se odražavala u časopisu, ali ipak, nakon Manifesta Nj. V. kralja od 6. siječnja 1929., koji je u cijelosti objavljen, a kojim se raspušta Narodna skupština iz 1927. i ukida Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1921. godine, te se odlukom kralja Aleksandra praktički uvodi diktatura – (VII./1929., br. 3), vidljivo je režimsko priklanjanje toj odluci iz komentara koji je uredništvo objavilo u istom broju.

Mare Nostrum Croaticum

Članstvo je bilo dostupno svima, bez obzira na uzrast i stupanj naobrazbe. Fotografija je vlasništvo Hrvatskoga pomorskog muzeja Split, čiji je prethodnik Pomorski muzej Jadranske straže Split.

Znatna promjena gledišta i iskorak iz dotadašnjega političkog okvira očituje se utemeljenjem Banovine Hrvatske 1939. godine. Oblasni odbor Jadranske straže u Zagrebu pokrenuo je časopis *More*, čiji je prvi broj izašao u lipnju 1940. godine. Kako piše u podnaslovu, riječ je o glasilu Jadranske straže Banovine Hrvatske, koji je najavljen kao list za promicanje hrvatskih pomorskih ciljeva. Urednik je cijelo vrijeme bio profesor Nikola Žic (1882. – 1960.). Izlazio je mjesečno do 1941. godine do koje je i organizacija djelovala, tj. sve do propasti Kraljevine Jugoslavije, odnosno talijanske okupacije Splita.

Neizmjeran je doprinos Jadranske straže i njezinih zaslužnih članova u podizanju svijesti o važnosti Jadranskog mora, u obrazovanju i usmjeravanju mladih, otvaranju muzeja, izgradnji domova i odmarališta duž obale, u informiranju i povezivanju ljudi koji s morem i od mora žive, prije svega u izdavačkoj djelatnosti s njezinim brojnim publikacijama. Na žalost, danas je vrlo mali broj naših građana upoznat s radom i ostavštinom Jadranske straže. Ni u novije vrijeme nema objavljenih radova o tome, osim posebno vrijednog autorice Norke Machiedo Mladinić pod naslovom *Jadranska straža 1922. – 1941.*, Zagreb, Pomorska biblioteka 2005. U toj knjizi sažet je rad

Jadranske straže u svim njezinim godinama i može poslužiti kao vodič za upoznavanje i proučavanje rada organizacije. Svakako, tu je vrlo važan i opširan rad Mirje Lovrić iz Hrvatskoga pomorskog muzeja Split naslovljen „Prilog poznavanju izdavačke djelatnosti Jadranske straže iz fonda knjižnice Hrvatskoga pomorskog muzeja u Splitu“, u kojem je obrađena opsežna tema – izdavački rad Jadranske straže. Rad nam pruža uvid u izvanrednu širinu tema i publikacija u izdanju Jadranske straže. Velik je doprinos očuvanju baštine Jadranske straže ostavština profesora Olivera Fija (1915. – 1987.), koji je bio i urednik časopisa *Jadranska straža*.

Hrvati su se još od vremena kralja Tomislava i Petra Krešimira IV. borili za svoje Jadransko more. Danas, kad uživamo plodove te vjekovne borbe, još više moramo biti svjesni važnosti našeg mora, *Mare Nostrum Croaticum*, za Hrvatsku, i ostati njegovi čuvari u svakom smislu: od obrane, promišljenog iskorištavanja njegovih bogatstava, do ekološke zaštite i očuvanja bioraznolikosti. Od 2007. u sklopu HRM-a djeluje i Obalna straža RH, koja u svojem sastavu ima brodove i zrakoplove, u skladu sa Zakonom o Obalnoj straži u čijim su temeljnim odredbama upravo te vrijednosti. Nedugo nakon obilježavanja 30. obljetnice ustrojavanja HRM-a dužnost nam je i čast podsjetiti na rad i nastojanje Jadranske straže i njezinih članova, naših predaka, koji su nam ostavili zadaću čuvanja Jadrana i naše pomorske baštine.

Odbor „Jadranske straže“ iz Novog Sada kupio je 1937. godine palaču Radoničić u Dobroti. U narodu je dugo godina nakon toga ova zgrada nazivana „Jadranska straža“.

Pjaca sv. Luke

Piše: Aleksandar Dender

Dolazeći ulicom od Pjace od Muzeja pa pored špi-ne Karampane, otvara se prelijepi pogled na jednu od najsugestivnijih kotorskih pjaca, na Pjacu sv. Luke. Prostor-na kompozicija sa crkvom sv. Luke iz 1195. godine, iza koje se uzdižu zvonici i kupola nove crkve sv. Nikole iz 1909. godine, sa palačom Lombardić, Muzičkom školom, (nekadanji Vladičanski dom), sve povezano lijepim pločnikom u obliku šahovnice od kamena u crvenoj i bijeloj boji na kome se nalazi i bunar iz perioda gotike, daje ovoj pjaci izuzetan scenični dojam. Pjaca se nalazila uz drugu po važnosti kotorsku ulicu koja se protezala od crkve sv. Marije Koledate do Pjace od oružja, a o njenoj važnosti svjedoče i šest crkava smještenih uz nju, sv. Marija, sv. Nikola, sv. Luka, sv. Klara, Gospa od rozarija i sv. Bartolomej čiji se ostaci nalaze u vrtu samostana sv. Klare.

Pjaca je tokom stoljeća mijenjala svoj oblik i veličinu, a najveće promjene dogodile su se u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća, kada su izgrađene Vladičanska palača, sadašnja muzička škola, zatim kuća Makin i crkva sv. Nikole koje su svojom veličinom dramatično izmijenile izgled pjace. Pjaca je do ovih intervencija prostorno obuhvaćala samo dio od crkve sv. Luke do palače Lombardić, jer je blok zgrada sadašnje muzičke škole bio gotovo dvostruko veći

i sa crkvom sv. Luke formirao malu ulicu koja je vodila do nekadašnje dominikanske crkve sv. Nikole. Rušenjem srednjovjekovnih kuća koje su okruživale pjacu radi izgradnje ovakve velikih zgrada nepovratno su se uništili podaci o nekadanjoj urbanoj matrici ovog dijela grada, koju sada mukotrpno pokušavamo rekonstruirati iz starih planova.

Nigdje kao na ovoj pjaci nije se odslikavao i preplitao susret, sukob i suživot dva svijeta, starosjedilačkog katoličkog i pravoslavnog koji, naročito poslije 1657. godine, počinje da naseljava grad u sve većem broju. Naime, te godine, dio Grbljana koji su od 1497. godine, dakle 160 godina, priznavali tursku vlast, pomogao je Kotoranima u odbrani grada kada su Turci potpomognuti između ostalih i dijelom Grbljana i brdskih plemena, tri mjeseca opsjedali Kotor. Zbog njihovih zasluga u odbrani, Mlečani su Grbljanima, koji su se nakon rata u većem broju naselili u gradu, dali na korištenje crkvu sv. Luke, ostavljajući katolicima pravo na svoj oltar u crkvi i pravo na služenje mise i vizitaciju, kao i sve ranije stečene privilegije.

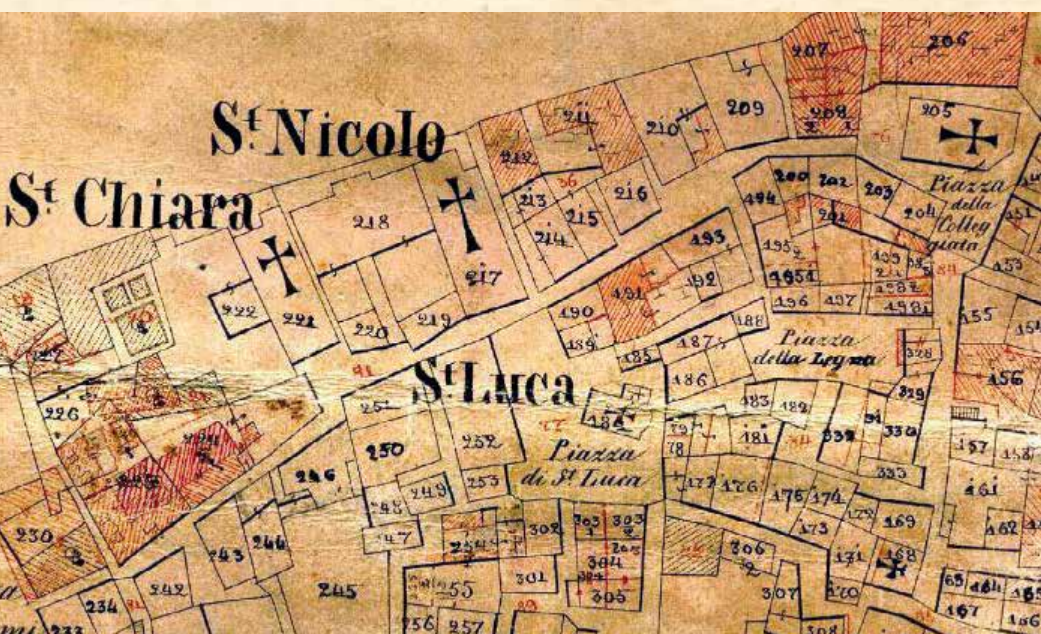

Otpor katolika davanju crkve pravoslavcima bio je veliki jer su smatrali da je pravo korištenja bilo dato samo u periodu rata i nekoliko puta su se žalili Mlečanima tražeći da im se crkva vrati. Međutim, Mlečani su odbili njihove zahtjeve te su se sukobi nastavili i trajali sve do 1812. godine kada su Francuzi definitivno oduzeli crkvu katolicima, dali dozvolu da se katolički oltar ukloni iz crkve i predali je pravoslavcima. Suživot se mukotrpno uspostavljao uz stalne sporove, kako zbog netrpeljivosti pra-

voslavaca prema katolicima, biskup Marin Drago konstatuje da se "neopravdani napadi pravoslavnih jako pooštravaju kako bi se katolici privoljeli na njihova pogrešna gledanja", tako i zbog netrpeljivosti katolika koji pravoslavce smatraju šizmaticima i stranim tkivom u katoličkom biću grada. Osim crkve sv. Luke, mletačke vlasti dodijelile su pravoslavcima na pjaci i jednu zgradu za potrebe sveštenstva, tako da je pjaca postala njihovo uporište u gradu koje se zaokružilo za vrijeme francuske i austrijske vladavine, prvo davanjem na korištenje dominikanske crkve sv. Nikole, a kasnije izgradnjom crkve sv. Nikole na tom mjestu, a potom i izgradnjom zgrade Vladičanskog doma, sadašnje muzičke škole. Već u doba Venecije, pjaca je nosila ime Piazza Greca, Grčka pjaca, jer su Mlečani za pravoslavnu vjeru koristili naziv grčko-istočna vjera, dok u doba Austrije nosi ime Pjaca sv. Luke.

Najznačajnija građevina na pjaci je svakako crkva Sv. Luke, sagrađena kao katolička crkva 1195. godine, o čemu svjedoči ktitorska tabla iznad ulaza u crkvu. Sagrađio je

Austrijski katastar

Kotoranin Mauro Kacafrandi sa svojom ženom Bonom i sudsnatorom priorom Bazilijem za vrijeme vladavine Kotorom srpskog kralja Vukana, a nad crkvom su, sve do 1657. godine, patronat imale kotorske plemićke obitelji Bazilije, Drago i Toma. Crkva je građena u romaničkom stilu, a tokom stoljeća pretrpjela je nekoliko izmena naročito krova i kupole. U XVIII. stoljeću dodata joj je kapela sv. Spiridona. Mnogobrojni pokušaji pravoslavaca da izgrade manji manastir pored crkve ili da je prošire sa sjeverne i južne strane nisu urodili plodom zbog otpora katolika i mletačkih vlasti, a također nisu uspjeli ni pokušaji pravoslavnih crkvenih vlasti da se promijeni katolički karakter crkve tvrdnjom da ju je izgradio srpski kralj Vukan, što je naučno opovrgnuto. Sadašnji izgled crkve je rezultat restauracije nakon zemljotresa 1979. godine.

Nova pravoslavna crkva sv. Nikole podignuta je na ruševinama bivše dominikanske crkve sv. Nikole koju su Francuzi oduzeli dominikancima zajedno sa susjednim samostanom

i predali kotorskim pravoslavcima, a samostan pretvorili u kasarnu. Dominikanska crkva i samostan počeli su da se grade 1540. godine, nakon što su crkva i samostan sv. Nikole van grada srušeni 1537. godine, zbog opasnosti da postanu tursko uporište. Crkva je, poslije sv. Tripuna bila najljepša i najbogatije uređena crkva u Kotoru, a kako se o njoj malo govori, interesantno je reći da je imala 8 oltara i bila ukrašena skulpturama i platnima poznatih slikara, između ostalih i Tripa Kokolje, koja su spašena i nalaze su u katedrali sv. Tripuna. Po dolasku u Kotor 1797. godine Austrijanci su crkvu i samostan pretvorili u kasarnu, da bi Francuzi, Marmontovim dekretom iz 1810. godine, crkvu sv. Nikole oduzeli katolicima i pored njihovog veliko protivljenja i službeno je predali pravoslavcima zato što je crkva sv. Luke postala pretijesna za sve veći broj vjernika koji su dolazili u Kotor. Pravoslavci koriste crkvu sve do 1896. godine, kada je noću između pravoslavnog badnjeg dana i Božića crkvu i samostan opustošio veliki

požar u kome je uništeno kulturno blago i crkvena arhiva. Car Franc Jozef koji je pokazivao veliku naklonost prema pravoslavcima, između ostalog utemeljio je Kotorsku pravoslavnu eparhiju 1874. godine, lično je poklonio 80.000 forinti, a austrougarske država dala je još 20.000 forinti, čime su pokrili gotovo sve troškove za izgradnju nove crkve. Na carev rođendan, 18. avgusta 1902. godine, na ruševinama stare crkve, a po projektu hrvatskog arhitekta Ćirila Ivekovića, postavljen je kamen temeljac i započela je gradnja nove, sada pravoslavne crkve sv. Nikole koja je završena i osvećena 17. maja 1909. godine.

Odmah uz crkvu sv. Nikole nalaze se ostaci dominikanskog samostana i crkve Gospe od Ružarija. U samostanu je od XV. stoljeća pa sve do dolaska Francuza 1807. godine, bilo sjedište najstarijeg učilišta uopšte na tlu današnje Crne Gore koje je bilo otvoreno i za građane, a u kome su se izučavale humanističke znanosti. Iza crkve nalazi se dvorište najljepšeg klaustara u Kotoru okruženog zasvedenim arkadama, koji je nekada činio cjelinu sa dominikanskom crkvom sv. Nikole i crkvom Gospe od Ružarija. Gradnjom nove crkve ta cjelina je poremećena pa je samostan ostao odvojen od crkve kao ruševina. Na uličnoj fasadi mogu se vidjeti ostaci kamene plastike ranijih zgrada koje su prethodile samostanu iz perioda romano-gotike.

Do crkve sv. Nikole sa desne strane nalazi se zgrada Srpske pravoslavne parohije, sa prodavnicom ikona i vjerskih predmeta u prizemlju. Zgrada je starijeg porijekla, a polovicom XVIII. stoljeća bila je vlasništvo Viktorije Bembo, majke budućeg kotorskog biskupa Marka Gregorine. Interesan-

tno je da je u planu za rekonstrukciju kuće koji je 1865. godine uradio arhitekt Enrico Mattarelli, ugao kuće označen kao Casamento della Chiesa Parochiale Greca, u prevodu, Zgrada Crkvenog pravoslavnog doma. U nastavku prema bedemu nalazi se zgrada u kojoj je smješten Muzej srpske pravoslavne zajednice, sa lijepom zbirkom ikona, portreta, misne odjeće i drugih umjetničkih djela. Posebno je prezentirana diploma cara Franca Jozefa, utemeljitelja crkve sv. Nikole i velikog dobročinitelja pravoslavne zajednice kojom 1874. godine utemeljuje Kotorsku pravoslavnu eparhiju. Dokument je ovjeren u tri primjerka, jedan na njemačkom, službenom jeziku carstva, drugi na talijanskom, službenom jeziku Dalmacije i treći na srpskom jeziku. Sva tri primjerka potpisao je car, a kuriozitet je da se na trećem primjerku potpisao ćirilicom.

Dolazeći od Pjace od muzeja, sa lijeve strane nalazi se palača Lombardić, dio kompleksa podignutog u baroknom stilu početkom XVIII. stoljeća, nakon zemljotresa 1667. godine, a obuhvata tri dijela, dva uz pjacetu Karampana i jedan prema Pjaci sv. Luke. Ime prvobitnog vlasnika nije poznato jer obitelji Lombardić nema u mletačkom popisu građana Kotora iz 1784. godine, a po arhivskim podacima Lombardići su kupili zgradu u prvoj polovici XIX. stoljeća. Poznato je da je u zgradi boravio vladika Petar I. Petrović Njegoš kao gost protojereja Ilije Lombardića i kapetana Toma Lipovca, kasnijeg gradonačelnika Kotora, a u zgradi je između 1804. i 1806. godine bio smješten ruski konzulat. Ispod prozora sobe u kojoj je boravio Petar II. Petrović Njegoš 1843. godine, Gradska muzika Kotor, najstarija u Crnoj Gori, svirala mu je serenadu. Ovaj kom-

Dominikanska crkva Sv. Nikole 1870.

pleks je jedan od rijetkih u Kotoru, uz palače Pima, Bizanti i Gregorina, koji je sačuvao izvorni vanjski i djelomično unutarnji sklop.

Sa desne strane nalazi se kuća Makin podignuta 1907. godine po projektu arhitekta Milana Karlovca, na prostoru na kome su se nalazile srednjovjekovne manje kuće i groblje crkve sv. Luke. Ovo je jedna od najvećih stambenih zgrada u gradu, sa tri sprata i mansardom. Osim što je za potrebe gradnje zgrade porušena grupa manjih, tradicionalnih kamenih kuća, veliki horizontalni i vertikalni gabarit zgrade trajno je poremetio prostorne odnose i vizure u gradu i svojom eklektičkim stilom prepotentno se nametnuo crkvi sv. Luke, jednom od najznačajnijih spomenika grada Kotora.

Preko puta sv. Luke, u drugoj polovici XIX. stoljeća izgrađena je zgrada Vladičanskog doma, sadašnja Muzička škola, na mjestu mnogo većeg bloka srušenog prema pjaci sv. Luke radi gradnje doma, čime je znatno uvećan prostor pjace između crkve, sv. Luke i dominikanske crkve sv. Nikole. Dom je bio dio pravoslavnog crkvenog kompleksa na Pjaci sv. Luke zajedno sa crkvom sv. Nikole i parohijskim domom, a od 1874. do 1934. godine u njemu su bile rezidencije četvorice pravoslavnih episkopa. Zgrada je poslije II. svjetskog rata oduzeta pravoslavnom svećenstvu i u njoj je sve do zemljotresa 1979. godine bilo sjedište Opštine Kotor, a danas je u njoj smještena Muzička škola "Vida Matjan". U školi je vježbala i Gradska muzika Kotor, koja je 20. maja ove godine obilježila

Fedor Karacsay, Vedute Boke kotorske iz prve polovice 19. stoljeća, crtež 72

Karačaj, 1838.

jubilej 180 godina postojanja kao najstarija gradska muzika u Crnoj Gori, a čiji su članovi u najvećoj mjeri stekli obrazovanje upravo u ovoj školi.

Po staroj užanci prisjetio bih se i onih koji su tih šezdesetih godina živjeli na pjaci:

U kući Makin br. 477, u prizemlju se nalazila biblioteka sa čitaonicom, na I. katu obitavali su Ivanović Stanka i obitelj Radonjić Sava, na II. katu kotorski glumac i pjevač Ivo Begu, supruga Zora i kćer Maja, obitelj Marinović Tripo i Nena i kćeri Branka i Sonja, na III. katu obitelji Čeliković i Paskojević, a na masardi Marica Makin i obitelj Bizjak Marija i Dara.

U palati Lombardić br. 389, živjela je učiteljica Bose Ilić sa majkom i kćerkom Draganom, a u zgradi do nje br. 384 obitavale su obitelj Rajević i obitelj Jovanović Mirka, sinovi Slobo i Pjerino i kćerke Nada i Olja, a u prizemlju je bila butiga postolara Nika Miloševića. U zgradi br. 377 sa vanjskim stepeništem, na I. katu obitavali su Ljubo Bogdanović, supruga Emica, njena sestra i sinovi Ivica i Perica, a na II. katu Vide Bukilica sa sinom Dragom. U kući do crkve sv. Duha obitavala je obitelj Nika Mršulje sa suprugom Anom i sinovima Jovicom i Kikom, a u zgradi do br. 455 obitavala

su obitelj Buj i Leoni. U kući iza muzičke škole br. 454, obitavale su obitelj Lazarević Petar i Milica sa kćerkama Dušankom, Desankom, Biljanom i Vesnom, obitelj Tagić Bato i Jane sa dvoje djece, obitelj Marjanović, Vlado i majka Vjera, obitelj Mačić, Drago i Zorka i obitelj milicajca Baća Pajevića sa četiri kćeri. U crkvi Gospe od Ružarija obitavao je postolar Zorec sa suprugom i kćerkom.

Kuća br. 457 iza crkve sv. Luke, koja se nazivala kuća Gojnića, pripadala je pravoslavnoj crkvenoj opštini, kao i

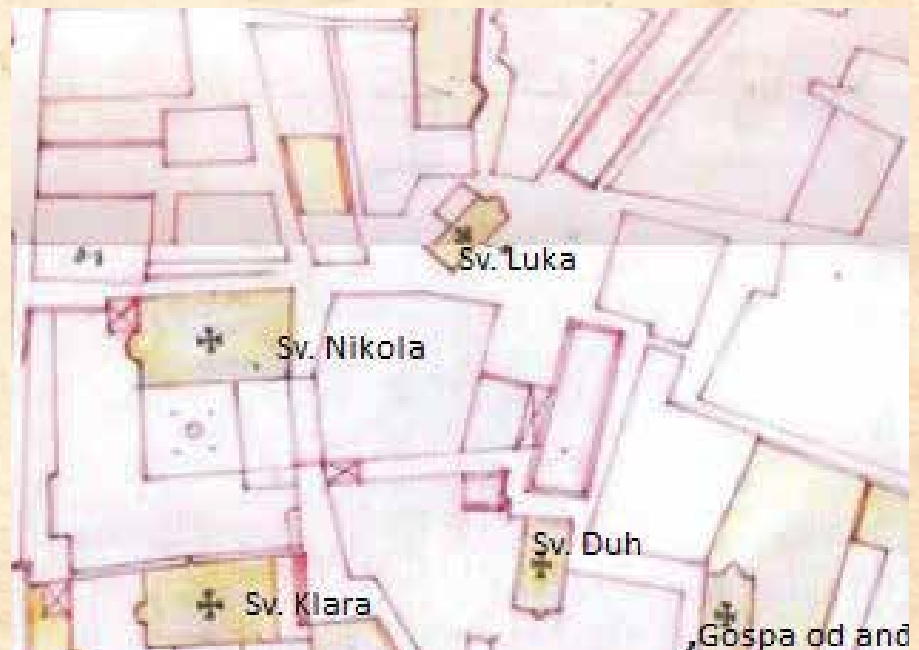
zgrada br. 460 u kojoj danas obitava obitelj kotorskog protjereja pok. Momčila Krivokapića. U prizemlju je imao kancelariju za pravne usluge jedan od kotorskih oriđinala, Ivo Dubanek. U zgradi do ove, br. 461, obitavale su obitelj Mičijević i učitelj Ljubo Nikolić sa majkom.

U zgradi br. 458, na I. katu živjela je Katica Smodlaka sa kćerkom Marijom, na II. katu pamtim gospođu Lalicu sa majkom, a u prizemlju je butigu "Ghetaldus" držao optičar Branko Marković. U nastavku butige bila je prodavnica cipele koju je držala Anica Badža.

U bivšem Vladičanskom domu br. 456, od oslobođenja pa sve do zemljotresa 1979. godine bilo je sjedište Opštine Kotor, a sa zadnje strane su bile prostorije Kluba penzionera.

Kao i na ostalim pjacama koje sam opisao, a koje su opustjele, i na ovoj je, od preko 80 ljudi tih šezdesetih godina, ostalo njih desetak.

(Zbog autentičnosti, tekst nije lektoriran)

Gironci 1785

Iseljavanje iz Hrvatske⁽¹⁾

Piše:

Branka Bezić Filipović

Računa se da je od 70-tih godina 19. stoljeća do Prvoga svjetskog rata s područja Hrvatske, prvenstveno Dalmacije koja je tada obuhvaćala i Boku kotorsku, iselilo oko 14 posto stanovništva. U narednim razdobljima iseljenički su tijekom ponešto malaksali—ako ne uzmemo u obzir *gastarbajterstvo* od sredine 60-ih godina 20. stoljeća—no, s obzirom na broj stanovnika, uvijek su bili intenzivni. S vremenom su se mijenjali jedino pravci kretanja te regionalna, dobna, spolna i profesionalna struktura iseljenika.¹

Nemoguće je danas odrediti koliko Hrvata i njihovih potomaka živi u iseljeništvu, ali se računa da ih u iseljeništvu ima otprilike koliko i u Hrvatskoj. U *Slobodnoj Dalmaciji* je 1959. godine izašao članak u kojemu je Ivan Lupis Vukić pisao o broju iseljenika i objavio podatke državne iseljeničke službe² prema kojima se broj hrvatskih iseljenika kretao oko 1 600 000, od čega oko 930 000 u Sjevernoj Americi. Svaki peti Hrvat bio je iseljenik, mahom s Brača, Hvara, Korčule, Šolte i s Makarskog primorja. Bračana je bilo u Južnoj i Sjevernoj

Nemoguće je danas odrediti koliko Hrvata i njihovih potomaka živi u iseljeništvu, ali se računa da ih u iseljeništvu ima otprilike koliko i u Hrvatskoj

Razglednica tršćanske luke (arhiva Branke Bezić Filipović)

Americi, Južnoj Africi, Australiji i Novom Zelandu, dok je Hvarana bilo najviše u Južnoj Americi.³

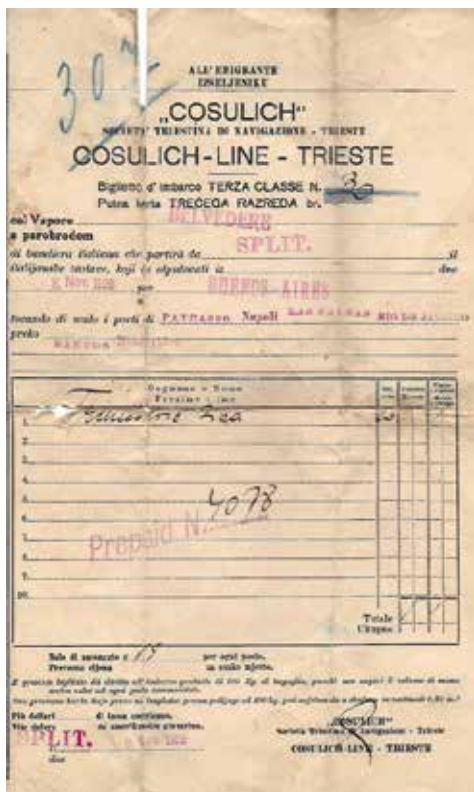
Dalmacija je do Prvog svjetskog rata bila zabačeni dio Austro-Ugarske, mahom okrenuta poljoprivredi. Zbog karaktera zemljišta najviše se uzgajao ječam, kukuruz i pšenica, ali u nedovoljnim količinama. Najvažniji poljoprivredni proizvodi bili su masline i loza, te prilično razvijeno stočarstvo—uzgoj ovaca i koza. Prometna povezanost s kopnom bila je

nedostatna. Industrija se također jedva razvijala, a intelektualnih zanimanja bilo je malo. Takva gospodarska struktura odredila je i strukturu naselja. Gradovi su bili malobrojni, te je 1848. godine najveći bio Split s 10700 stanovnika. Seosko i otočko stanovništvo bilo je daleko brojnije. Austrija je političkom odlukom s Italijom snizila visinu carina, pa je time omogućila prodor talijanskih vina na dalmatinsko tržište i zadala veliki udarac dalmatinskom gospodarstvu. Ta, takozvana *Vinska klauzula* bila je na snazi od 1891. do 1904. godine. Nakon toga uslijedile su

¹ Bezić Filipović, Branka: Ivan Lupis Vukić, prvi iseljenički novinar, recenzija dr.sc. Ljube Antića, Split, 2011., str. 7

² Naziv za državna tijela nadležna za iseljeništvu poput Iseljeničkog komesarijata i SORIS-a (Savez organizacija iseljenika), koji su djelovali između Prvoga i drugoga svjetskog rata

³ Slobodna Dalmacija, Split 3. VI 1959. g.

Putna karta na Cosulich Line na ime Franičević iz 1928. godine (arhiva obitelji Franičević u Argentini)

bolesti vinove loze, pa se dalmatinsko vinogradarstvo više nikada nije sasvim oporavilo.⁴

Uz to, nije bilo moguće ići ukorak s novim dostignućima, plovilo se na jedra u doba parobroda. Rijetki su se prilagodili novim uvjetima poput obitelji Kozulić iz Malog Lošinja, mjesta gdje je na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće bilo 154 jedrenjaka od kojih je 41 mogao, zahvaljujući veličini, ploviti izvan Jadrana. Imali su nedostižan primat u Austriji između 1855. i 1870. jer tada je na lošinjskim jedrenjacima plovilo oko 1400 kapetana i mornara. Nakon toga se lošinjska trgovačka flota počela smanjivati zbog sve oštrije konkurencije parobrodarstva. Obitelj Kozulić, je 1857. započela obiteljski

⁴ Bezić Filipović, Branka, Hvarski ribari i brodograditelji u novome svijetu, Muzej Staroga Grada, 2019., str.7.

posao kada je Antonio Fortunato Kozulić (1816.–1884.) izgradio brik *Fides*, prvi od četiri obiteljska jedrenjaka.

Njegovi sinovi Fausto (1845.–1908.), Callisto (1847.–1918.) i Alberto (1849.–1927.), vidjevši da jedrenjaci odlaze u povjest, posao su prebacili u Trst i udružili su se s rođacima iz Venecije, te kupili parobrod *Ellena Cosulich*. Već su iduće godine imali tri željezna broda, a do 1900. godine su ih imali petnaest. Njihovo parobrodarsko društvo se zvalo *Fratelli Cosulich*. Nakon što su uveli redovnu liniju za Sjevernu Ameriku 1902. godine preoblikovali su društvo u *Austro-Americana (Unione Austriaca di Navigazione)*. Do kraja Drugoga svjetskog rata cijela je obitelj iselila u Italiju, a tvrtka postoji i danas, te posluje za pomorski i zračni promet.⁵ Reklamiraju se motom: *Bilo da se radi o moru, kopnu ili zraku, vjerujte onome tko sve to poznaje.*

Kozulići su bili primjer obitelji koja se prilagodila novonastalim prilikama, ali nije sa svima bilo tako. Brojni brodovlasnici i pomorci su propali diljem cijele obale, pa sve do Boke kotorske dokle je tada sezala Dalmacija. Tijekom 18. i 19. stoljeća u Janjini na Pelješcu je živjela pomorsko-trgovačka i brodovlasnička obitelj Bjelovučić. Obitelj je dala tridesetak kapetana koji su plovili Sredozemljem pod hrvatskom zastavom. Nikola Veliki (1814.–1889.), Stjepan (1815.–1881.) i Nikola Mali (1820.–1878) osnovali su 1835. godine brodarsko društvo koje se zvalo *Rođaci Bjelovučić*. Sjedište društva bilo je u Janjini i imali su 27 jedrenjaka, koje su izgradili u brodogradilištima u Hrvatskom primorju, a nosili

⁵ Portal hrvatske tehničke baštine: Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2018.

su imena *Sklad*, *Danica*, *Vila*, *Ljubirod*, *Zvonimir* i slična, čime su jasno izražavali pripadnost narodnom preporodu. Sin Nikole Malog, Stjepan Bjelovučić (1847.–1901.) bio je narodni zastupnik u Dalmatinskom saboru i načelnik Janjine, koji je izgradio pristanište u luci Drače 1890. godine. Brodarsko društvo *Rođaci Bjelovučić* moralo se ugasi 1895. godine, jer nisu bili konkurentni parobrodima. Tada su prodali zadnji jedrenjak *Mati Ane*, a ostali su u brodarstvu samo kao dioničari prvih dubrovačkih i peljeških parobrodarskih društava.

U vrtlogu novih okolnosti stanovništvo se počelo stihijski iseljavati na sve strane svijeta. U razdoblju od 1899. do 1920. godine iz Dalmacije je iselilo 40 000 ljudi, poneseno pričama o zaradi.⁶ Bila je moguća, no ne i jednostavna, pa su kao i u svemu, uspijevali samo naj-

⁶ Bezić Filipović, Branka: Splićani vanka Splita, Split, 2005.

Naši polasci:

Za Sjevernu Ameriku:	
SS Conte di Savoia iz Genova	9. III. 1933
SS Rex iz Genova	23. III. 1933
M/S Saturnia iz Tosa	29. III. 1933
Za Južnu Ameriku:	
M/S Neptunia iz Splita	10. III. 1933
SS Giulio Cesare iz Genova	23. III. 1933
Za Centralnu Ameriku (Proko Panama)	
M/S Virgilio iz Genova	1. IV. 1933
Za Australiju:	
M/S Romolo iz Genova	3. IV. 1933

Il varado povečera je narodna zabija i umaj!
Sve informacije dati:
Agencija: „Italia“ - „Cosulich“

Reklama za Cosulich Line iz splitskog dnevnika *Novo doba* iz 1933. godine

jači. U početku su iseljavali muškarci u dobi od 18 do 30 godina, ali nije bila rijetkost da se među njima nađu i dječaci od 13-14 godina. Prvo se radilo za preživjeti i isplatiti put, a kasnije i za pomagati obitelj u starom kraju. Tako je na iseljenicima u dobroj mjeri ležalo dalmatinsko gospodarstvo, što je ispočetka izgledalo korisno, ali, prema riječima povjesničara Ljubomira Antića, koristi su bile *privremene*, a štete *dalekosežne*.⁷

Vraćalo ih se otprilike 30% od kojih je manji broj došao bogat, a većina bez ili s malo novaca. Žene koje su iseljavale, rjeđe su se vraćale, a najčešće su bile nekvalificirane.

Mladići su odlazili iz domovine i kako bi izbjegli vojničku dužnost koja je trajala pet godina, pa su u slučaju povratka bili podvrgnuti teškim kaznama jer su bili smatrani bjeguncima. Tu situaciju uspio je dijelom ublažiti Starograđanin, zastupnik Juraj Biankini, u kolovozu 1897. godine, podnoseći rezoluciju u Dalmatinskom saboru i Carevinskom vijeću u Beču, u kojoj je molio da se podieli *kraljevsko pomilovanje izseljenicim, kojima nije slobodan povratak radi vojničkih prekršaja, a prigodom 50 godina vladanja Nj.V. cara i kralja Franje Josipa*.⁸

Iseljavalo je mahom otočno i seosko stanovništvo, a onda se krenulo i iz gradova. U *Tršćanskom Lloydu*, pod naslovom *Izseljivanje*, 1905. godine pisalo je o odlascima iz Splita u kojemu je tada živjelo oko 19.000 stanovnika, a bio je podijeljen na Grad, Lučac i Veli Varoš:

Do sad davao je Split vrlo neznatan broj izseljenika. Ove

⁷ Bezić Filipović, Branka: Hvarski ribari i brodograditelji u novome svijetu, Stari Grad, 2019., str. 7

⁸ Bezić Filipović, Branka: Hvarski ribari i brodograditelji u novome svijetu, Stari Grad, 2019., str. 7

*godine izselilo se iz Splita u deset posljednjih mjeseci preko 50 Splićana, najviše u sjevernu Ameriku. Izdano je u Splitu 440 putnica i matrikula kod mjestnog kotarskog poglavarstva u prošloj godini 1904. Dočim je ove godine do konca t. mj. izdano već 700 putnica.*⁹

Prije dolaska u New York svi brodovi su pristajali na otok Ellis, gdje se doseljenike skidalo do gola, da ne bi imali nametnike i upisivalo ih se u knjige. U razdoblju od 32 godine koliko se vodila evidencija, odnosno od 1892. do 1924., bilo je upisano preko 600 Splićana. Istina je da je bilo dosta netočnih podataka, jer ih je skoro polovica bila iz splitske okolice, pa prava brojka iznosi 346.

Knjige su na otoku Ellis bile pisane ručno. Dok su oni iz okolice izjavljivali da su iz Splita, sami Splićani su tada na razne načine izražavali svoje mjesto rođenja i nacionalnu pripadnost. S obzirom da je u vrijeme, kada se evidencija počela voditi, Dalmacijom u ime Austrije vladala Italija, Split je u većini slučajeva bio napisan na talijanskom jeziku

⁹ Tršćanski Lloyd, Trst, 4. 11. 1905., br.141., str 2200

Doseljenici u New Yorku, iz knjige Le Capitali del mondo iz 1893. godine (vlasništvo Branke Bezić Filipović)

Parobrod Marta Washington u splitskoj luci pred polazak u New York 1920. godine (fotografirao Ante Borović).

ku kao Spalato Austria, zatim Spatato, Lpalato, Spoloto, što su razlike nastale krivim čitanjem rukopisa. Jedan dio putnika se izjasnio da su iz Splita ili iz Spljeta. Nemali dio njih je izjavio da su iz Velog Varoša ili s Lučca, pa je na primjer pisalo Veli Varoš S.H.S. ili Lučac Austria¹⁰. Split je najčešće zapisan kao grad u Austriji, koji put u Mađarskoj, a kasnije u SHS i Jugoslaviji. Prema onome što je vidljivo iz Arhiva otoka Ellis najviše Splićana je iselilo 1907. godine u dobi između 20 i 30 godina, a trećina su bile žene.¹¹

¹⁰ Split je tada bio podijeljen u tri predgrada:

Grad, Lučac i Veli Varoš.

¹¹ Podatke sam dobila proučavanjem Arhiva Ellis Island 2005. godine

Rabska fjera

Tekst:

Marjana Kremer/Matica

U tjednu kada se obilježava Dan sv. Kristofora, poštujući povijest i tradiciju, obnovljena je srednjovjekovna "Rabska fjera". Za razumijevanje ove svečanosti potrebno je podsjetiti na povijest grada i otoka. Godine 1358., nakon dvogodišnjega rata, Venecija je prepustila Dalmaciju hrvatsko-ugarskom kralju Ljudevitu I. Anžuvincu. Rabljani su se nakon toga u Zadru poklonili ovome kralju i zavjetovali mu se na vjernost,

Prvi i najveći srednjovjekovni ljetni festival u Hrvatskoj, Rabska fjera, važan je za očuvanje kulturne baštine i identiteta otoka Raba. Temelji se na tradiciji započetoj 21. srpnja 1364. godine kada je rapsko gradsko vijeće odlučilo odati počast kralju Ljudevitu Velikom koji je Rab oslobodio od mletačke vlasti. Taj dan posvećuje se i sv. Kristoforu, svecu zaštitniku grada Raba.

a on je obećao da će im priznati privilegije veće od onih koje su imali pod Mlečanima. U njegovu čast uveli su sedmodnevne općinske svečanosti i počeli ga slaviti kao osloboditelja. U počast Ljudevitu I. Anžuvincu te na svetu uspomenu i čast sv. Kristoforu Veliko vijeće Grada Raba 21. 7. 1364. godine donijelo je posebnu odredbu da se u Rabu najsvečanije slave 9. 5. Dies Victoriae (Dan pobjede) kada je Rab, zagovorom sv. Kristofora 1075. godine, oslobođen od Normana i 27. 7. Dies Natalis (rođendan) kada je mučenički umro sv. Kristofor, zaštitnik Raba. Taj datum Crkva slavi kao rođendan – dan kada je rođen za nebo.

U prošlosti za vrijeme općinskih javnih svečanosti - tempus feriarum – sud u gradu nije radio, dužnici sa sela slobodno su smjeli u Rab i izvan Raba jer se nije smjela krogiti pravda niti ih se smjelo progoniti pa su tako Gradska vrata za sve bila otvorena. Ovakve su se svečanosti, uz manje prekide, održavale od 1364. do 1852. godine kada ih je ukinuo krčki biskup jer je ponašanje ljudi na igrama bilo izmaknulo kontroli. Ali narod je i dalje nastavio dolaziti u grad na blagdan sv. Jakova 25. srpnja, sv. Ane 26. srpnja i sv. Kristofora 27. srpnja. Ove svečanosti poprimile su tijekom vremena značajke sajma koji je stanovništvo grada nazvalo talijanskim nazivom fiera (sajam, vašar). Običaj se zadržao do pedesetih godina 20. stoljeća, a onda je nestao. Svečanosti su ponovno obnovljene 2002. godine kao folklorna manifestacija, a od 2003. godine dobile su službeni naziv "Rabska fiera". Obnovljene svečanosti slave se tri dana: otvaranje je 25. 7. na blagdan sv. Jakova, 26. 7. kada je blagdan sv. Ane i završavaju u ponoć 27. 7. na blagdan sv. Kristofora.

OPIS MANIFESTACIJE

Priredba započinje okupljanjem svih kostimiranih sudionika na Gornjoj ulici u Rabu. Oni se tada u povorci spuštaju gradskim stubištem "Bobotinama" do Trga sv. Kristofora, odnosno srednjovjekovnog "Varoša". Gradonačelnik grada Raba tada u ulozi kneza srednjovjekovnim Ukazom proglašava "Rabsku fjeru" otvorenom, čime se vrata grada otvaraju za sve i započinje sveopće veselje. Zatim kreće svečana povorka (predvođena heraldom – vojnim časnikom u funkciji vjesnika i rapskim vitezovima samostreljčarima), knez u pratnji gradskoga plemstva i vlastele, počasni gosti i gosti iz prijateljskih gradova, zanatlije, obrtnici, trgovci, umjetnici, zabavljači i žongleri kreću Srednjom ulicom prema gradskoj Loži gdje se svi upisuju u knjigu "Rabske fjere". Plemstvo kreće u obilazak srednjovjekovnoga grada, a ostali sudionici u radionicama raspoređenim po trgovima, ulicama i dvorištima najstarijega dijela grada – Kaldanca započinju s radom uz svjetlost baklji.

Uz šezdesetak radionica Rabljana, od kojih se većina i u svome sadašnjem stvarnom životu profesionalno bavi zanatima koje prezentiraju (pekari, medari, klesari, stolari, slikari na svili, kalafati - tesari brodograditelji, školjkari, spužvari, pletači košara i konopa,

slikari, cvječari, pletači vrša, grnčari, čipkarice, predilje, proizvođači sira, glagoljaši), na fjeri sudjeluju i najveće udruge otoka Raba "Komin", "Dolin", "Škraparica" i "Tunera", Udruga rapskih samostreljčara, KUD "Rapski tanac", rapske klape "Sozal", "Eufemija", "Kristofor" i "Rab", vitezovi iz Königsbrunna, sokolari iz Šibenika, topnici iz Požege te desetak radionica prijatelja iz San Marina, odnosno njihove udruge "Arti e mestieri" iz Montegiardina.

Trg slobode, nekadašnja tržnica "Pjaceta", središnje je mjesto trgovanja. Tu posjetitelji mogu kušati domaće vino, rakiju, suhe smokve, slanu ribu. Cvječarica plete vjenčiće od hortenzija, do nje odzvanjaju udarci s novčareva nakovnja. Grnčari vrte svoja kola na kojima glina poprima jednostavne oblike srednjovjekovnog posuđa. Pekari prže frite (slastica nalik maloj pokladnici), nude višestruko nagrađivanu i u svijetu poznatu deliciju – rapsku tortu te ostale starinske slastice. Čipkarice stvaraju svoj vez, s druge strane je kožar, do njega svirači, a malo dalje u dvoru kameno-rezac.

Morska promenade, ispod "Pjacete", poseban je i jedinstven doživljaj. Tu se miješaju primamljivi mirisi domaćih jela koji se šire iz živopisnoga etno-sela gdje boravi nekoliko seoskih obitelji, a rapski ovčari prerađuju sir i vunu. Kreću-

U prošlosti je svečanost slavila moći svetoga Kristofora kojemu se pripisuje zasluga za spašavanje grada od uništenja, a danas kao obnovljena kulturna manifestacija potvrđuje duhovno bogatstvo i materijalno stvaralaštvo naših predaka učvršćujući spoznaju otočana o vlastitim korijenima.

ći se dalje od "Pjacete" prema katedrali dolazi se do srednjovjekovnog domaćinstva. Ispred ulaza gaze se masline i grožđe, radi se ulje i vino na originalan srednjovjekovni način, a unutra žene češljaju vunu, postolar popravljaju postole, melje se brašno, peče se kruh ispod peke, domaćini nude pršut, vino, rakiju i svježa jaja. Klap-skim pjevanjem i folklornim plesom domaćini razveseljavaju okupljeno mnoštvo.

Dalje putem prema katedrali glagoljaši gostima ispisuju ime na glagoljici ili pozdrave prijateljima s odmora, djevojke nude ljekovite napitke, a ulični svirači oduševljavaju glazbom, pjesmom i plesom, žongleri svojim akrobacijama, krvnici i gubavci svojim strašnim izgledom, a plemići i plemkinje svojom graciošnošću.

RAPSKÉ VITEŠKE IGRE

Kroz Kaldancu i ulicu biskupa Drage žene iz San Marina peku tanke kruščiće, nadomak njih je prodavač ljekovitog bilja, a dalje niz ulicu nalaze se slikari na svili i antikvar. Na samome kraju, na Trgu Municipium Arba, posljednja je radionica – srednjovjekovna pošta. Osim ovoga posebnog doživljaja na otvorenom, restorani u staroj gradskoj jezgri posjetiteljima u danima Fjere nude srednjovjekovna jela i pića, a posluga i odjeća također su u duhu srednjega vijeka. Na sam dan sv. Kristofora, 27. srpnja, rapski vitezovi nadmeću se u gađanju samostrijelom, paradiraju gradom

uza zvuke bubnjeva i fanfara, a pobjednik je nagrađen.

Poznato je da su se zajedno natjecali plemići i pučani te da bi najboljem strijelcu pripala nagrada od 100 libara malih. Prije igara gradom se u ophodu nosila škrinjica s moćima sv. Kristofora, nakon čega su se strijelci nadmetali u strijeljanju iz srednjovjekovnoga tvrđavskog samostrijela.

Obnovljene viteške igre u danima Rabske fjere započinju okupljanjem samostreli-

Dana 21. srpnja 1364. Veliko vijeće Grada Raba uvelo je natjecanje plemića i pučana u strijeljanju samostrijelom – Rapske viteške igre. Njihova je posebnost antički samostrijel koji na svojim igrama koriste još samo „balestrieri" (tal. strijelci) iz Republike San Marino.

čara, fanfarista, zastavničara te plemstvom u plemićkim odorama (knez s kneginjom, njegov bilježnik, potknez, suci, rizničar, glasnik, savjetnici i ostalo plemstvo). Povorka uza zvuke trublja i bubnjeva kreće prema katedrali. Tamo ih dočekuje provikar župne crkve Uznesenja Marijina, podijeli

im blagoslov, a natjecateljima poželi sportsku sreću. Iz katedrale sudionici kreću prema Varošu. Na tronu sjedi rapski knez, do njega potknez, javni bilježnik i časni sud od tri člana te ostalo plemstvo. Igre počinju kada sud odredi pravila i knez da dopuštenje za početak. Kad natjecanje završi rap-

ski knez proglašava pobjednika viteških igara i uručuje mu nagradu "Felix". Slikovita povorka tada kreće prema Kneževoj palači gdje završavaju Rapske viteške igre spuštanjem zastave Fjere i udarom topa, a nakon toga slijedi vatromet točno u ponoć.

Ivan Krstitelj Rabljanin

Ljevač zvona Ivan Krstitelj Rabljanin rodio se na otoku Rabu, sedamdesetih godina 15. stoljeća. Ljevačko umijeće izučio je od venecijanskih i rapskih majstora te tako postigao titulu najvećeg hrvatskoga renesansnog majstora ljevača zvona i topova od bronce. Nedavno su u Kaldancu, starome dijelu grada Raba, pronađeni ostaci ljevaonice pa se pretpostavlja da je to bila ljevaonica oružja i zvona Ivana Rabljanina. U njegovo vrijeme Europi je zaprijetila velika pogibelj od Turaka. Dubrovačka Republika prva se pripremala za

obranu. Zbog toga je Rabljanin poslao molbu u Dubrovačku Republiku gdje je nedugo zatim primljen kao vrstan ljevač oružja, napravivši najveći top sa zavojitim udubljenjima u cijevi. Godine 1506. salio je najveće i najljepše zvono koje i danas otkucava ure na gradskome tornju u Dubrovniku. Ivan Rabljanin salio je 1540. i jedno zvono za rapsku katedralu, pretpostavlja se i svoje zadnje, promjera 68 centimetara, a visine 76 centimetara. Nadahnut gotikom i renesansom kao motiv za ukrašavanje tog zvona uzeo je akantusovo lišće i cvijeće koje se ispre-

pletalo između likova Djevice Marije s Isusom, reljefne slike sv. Veronike, sv. Franje, sv. Ivana Krstitelja i sv. Jakova. Zvono nije sačuvano jer su ga Austrijanci 1917. godine odnijeli s otoka. (Lj.G.)

ZDENC SJEĆANJA

PRILOG POZNAVANJU SPOMENIČKOG
NASLIJEĐA U BARU

Piše: Savo Marković

U Starom gradu Baru sačuvano je nekoliko fragmenata kruna cisterni, koje svojim obilježjima upućuju na vrijeme u kojem su nastale i prostor na kojem su bile smještene, evocirajući sjećanja na nekadašnji način života i obogaćujući saznanja o urbanoj historiji.

Još je Đurđe Bošković u knjizi *Stari Bar* iz 1962. godine, a na osnovi istraživanja koja su joj desetljećima prethodila, donio fotografije nekih fragmenata kruna zdenaca, naznačio mjesto njihovog nalaska i moguću prvotnu poziciju. Velike zasvođene cisterne: gradska, vojna (u Citadeli) i treća u kompleksu samostana sv. Andrije, navodi, „predstavljaju objekte uobičajenog oblika kasnog srednjeg veka“¹. Zgrada označena brojem 37 štitila je tako veliku gradsku cisternu s dva otvora. Cisterna je zasvođena podužnim poluobljastim svodom od pritesanih pločastih komada krečnjaka. Dva uža kanala za vodu smještena su nasuprot, na istočnoj strani, udaljena oko 2 m od susjednih zidova.

Razrješavaju se heraldička obilježja na krunama cisterni u Baru i povezuju

Samostanski sklop sv. Andrije (sv. Veneranda), Bar

sa sličnim ikonografskim predlošcima i prema historografskim saznanjima. Rasvjetljavanje društvenog konteksta u kojem su nastale upotpunjuju njihovu memorijsku konotaciju, koju trebaju ponovno dobiti u starome urbanom ambijentu Bara.

Jedan fragment krunice sadrži Kristov monogram IHS pa nije isključeno da se nalazio u sklopu ženskog samostana sv. Andrije, o kojem postoji više podataka u XVI. stoljeću. Očuvani Kristov mo-

nogram je upravo i uzidan na mjestu u blizini cisterne.

Na sačuvanoj kruni cisterne Kristov monogram je oštećen (otučen), ali se motiv koji je u poštovanje uveo sv. Bernardin Sienski u XV. stoljeću² nalazi na više mjesta u Baru.

Slična kruna vjerojatno je u Baru natkrivala glavnu gradsku cisternu smještenu u blizini trga sv. Đura (Đorđa), u kompleksu lođe i Pretorske (rektorove) palače.

¹ Đurđe Bošković, *Stari Bar*, Beograd 1962., str. 33-34, 223, t. XCVI.

² Savo Marković, „Samostan sv. Andrije u Baru (16. stoljeće)“, *Croatica Christiana periodica*, XLV, br. 87, 2021., str. 1-32.

Prema grbu koji se nalazi s druge strane krune na kojoj je i znamenje Mletačke Republike, lav sv. Marka, može se pretpostaviti da je kruna postavljena u vrijeme gradskog potestata Daniela Vitturija. On je, koliko je poznato, jedini predstavnik uglednog roda Vitturi u svojstvu potestata (*Rettore per la Repubblica*) u Baru, a javni pučevi (*vere da pozzo*), elementi uređenja urbanog tkiva, nosili su, uz prepoznatljive konotativne simbole Vladarice mora, grb magistrata koji je naredio njihovu izradu.

Kada je potestat Vitturi službovao može se na osnovi raspoloživih saznanja okvirno odrediti s obzirom na to da je njegov kancelar Stefano Muzio preminuo u Baru. Stefano je bio stric čuvenog leterata i humanista Girolama Muzija (1496. - 1576.). Navedeni podaci stavljaju ovu krunu cisterne u prvu polovinu XVI. stoljeća. Zanimljivo je da je i *Govor u pohvalu filozofije* barskog humanista Vicka Silvija iz 1530. godine posvećen jednom Vitturiju: *Giovan Vitturi, uomo di grande animo*, bio je potestat Padove 1530./31., a u povodu njegovog izbora epistolarno mu se obraća Pietro Bembo. Giovanni Vitturi, *qu. Daniele*, bio je i potestat Sacile, Verone; u Apuliji; *generalni providur* mletačke flote, odnosno vojske kod Lige. Za rod Vitturi u Trogiru (XII. - XIII. st.) Heyer von Rosenfeld navodi da je podrijetlom iz Rima. Trogirani Ivan Vitturi, *Conte di Castel Vitturi*, umro je prije 1558. g. Rod Vitturi također je imao posjede u Vrsaru.

Krone cisterni obično su, ako se radi o serijskim proizvodima doveznim iz Venecije, rađene od istarskog kamena ili veroneškog krečnjaka različitih kromatskih tonalитета. Venecija je tako 1424. g. naredila izgradnju 30 pučeva

Sl. 2-4. Kruna cisterne s otučenim Kristovim monogramom (okrenuta); fragment bifore s istim ukrasom, i monogram na natprozorniku objekta br. 180; foto: S. Marković, 2017.

na trgovima i javnim dvorištima. Najpoznatiji venecijanski zdenci su kruna od crvenog veroneškog mramora iz 1427. koju je u Cà d'Oro izradio Bartolomeo Bon, i dva od bronce u Duždevoj palači, iz sredine XVI. stoljeća.

Kruna koja je možda pripadala dvorištu kneževе palače kružnog je tipa, koji u gornjem dijelu prelazi u kvadrat, prema tipološkom obrascu izvedenom iz kapitela, ustaljenom od sredine XIV. do sredine

XVI. stoljeća. U gornjoj polovini lica krune u reljefu je isklesan lav sv. Marka tipa „andante“, koji prednjim nogama stoji na stiliziranom kopnu, a zadnjim na paralelnim linijama koje simuliraju morske valove. Iako oštećenog lica i izjedene površine, na državnom amblemu suzdržane obrade stilizacija je vidljiva i na perima krila, obliku repa, pramenovima grive krzna, a čini se da mu je prednja desna šapa kojom drži otvorenu knjigu Evandjelja više podignuta.³

³ Usp.: Laris Borić, „Bilješka za Marka Andrijića u Zadru“, *Ars Adriatica* 4, Zadar 2014., 262-264.

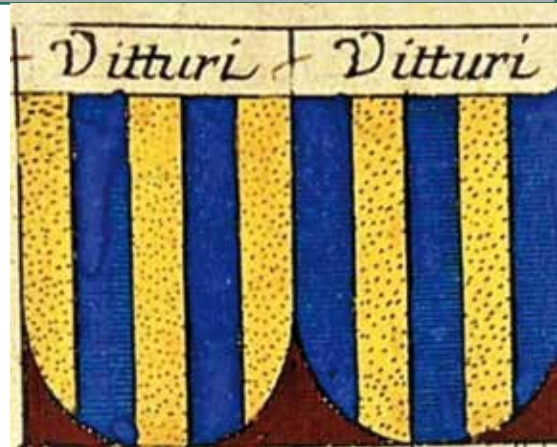
Kruna cisterne (okrenuta) s grbom potestata Vitturija; foto: S. Marković, 2017.

Krilati lav, simbol Serenissime, na kruni cisterne u Baru; foto: S. Marković, 2017.

1512.) i pjaca (*piazza de San Zorzi*, 1548.), dok se u starijim izvorima koristio naziv forum. Dvorišta palača gradskih upravitelja najčešće su u otvorenom trijemu imala cisternu. Za gradnju jedne prije 1505. g. nastojao se angažirati dubrovački majstor Matko Vlahušić. Ako ju je kasnije dao preurediti barski potestat Vitturi, ona je svakako postojala 1512. g. kada su, *reposando et sopra dicto campo refreschandosi*, u jarošći građanskih nemira na trgu zastali barski pučani.

Komunalna vlast je, svjesna njihove važnosti, o cisternama vodila računa, o čemu svjedoči služba povjerenika za zdravstvo u Baru iz 1553. g., koji je imao u nadležnosti i praktičnosti održavanje bunara u javnu korist. Cisterne čije su krune kao funkcionalni elementi pružali podršku pri zahvaćanju vode, sprječavali pad i štitili njihove otvore, zadobile su tako oblikom izrađenim u mramoru i estetsku komponentu, sugerirajući infrastrukturnu, stilsku, pitoresknu spomeničku memoriju, u harmoničnom suodnosu s okolnim urbanim ambijentom.

Grbovi Vitturi: zlatna boja s dva plava stupca i plava s dva zlatna stupca; Arme, blasoni (...) nella Serenissima Repubblica di Venetia, Coronelli, 1700.

Barski potestat Vitturi potječe iz roda čiji je trogirski ogranač 1487. g. dobio dozvolu za gradnju kaštela u današnjem Kaštel Lukšiću, koji je i dobio naziv prema obiteljskome nadimku.

Rezervoar pitke vode akumulirao je slivajuću kišnicu sa šireg prostora gradske lože (*palatium et lodiam ipsius civitatis*) pokraj trga koja se, usmjeravana kanalima, filtrirala. Glavni gradski trg u Baru, uz katedralu, nadbiskupsku rezidenciju i vijećnicu, nazivan je i poljana (popločano područje usred skupa kuća Mlečani nazivaju campo; campo de san Zorzi,

Girare Venezia: le vere da pozzo / www.falcianivenice.com; foto by Pixabay

ORONSAY (III)

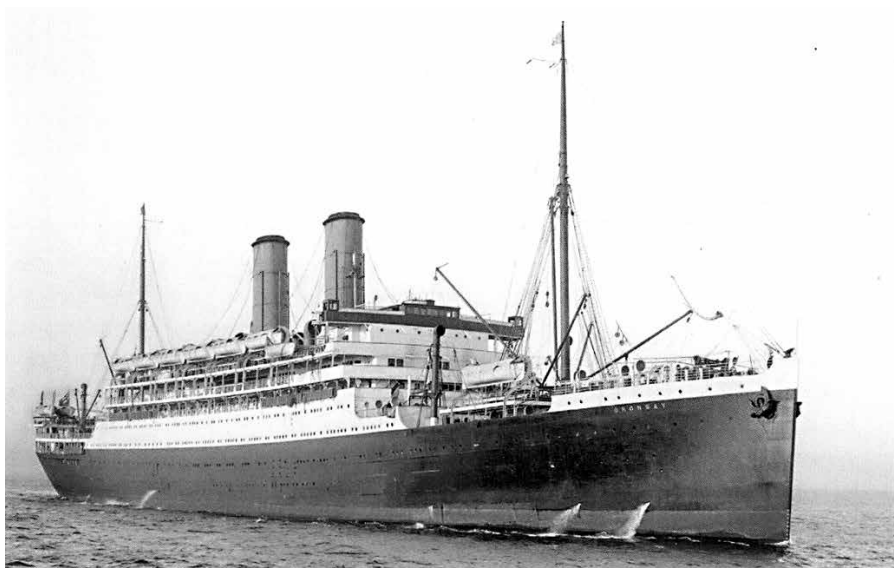
Izvor:

Arhiva Nevene Jerkovića

U drugoj polovici dvadesetih godina prošloga stoljeća britanski je brodar Orient Line u domaćim brodogradilištima naručio izgradnju pet brodova blizanca namijenjenih održavanju redovnih putničko-poštanskih pruga prema Australiji i Novom Zelandu. Tako su kao na nekoj tekućoj vrpici sa navoza porinuti u more ORAMA (1924.), ORONSAY (1925.), OTRANTO (1926.), ORFORD (1928.) i ORONTES (1929.).

ORONSAY je kao novogradnja 500 sagrađen u brodogradilištu John Brown Clydebank. Imao je 20.043 GT, bio dug 201 metar a snagom dvaju parnih turbina ukupne snage 20.000 KS plovio je brzinom od 18 čvorova. U dva putnička razreda mogao je prihvatiti ukupno 1836 putnika. Na svoju prvu prekooceansku plovidbu zaputio se je iz Londona 7. veljače 1925. prema australskim lukama Melbourne, Sydney i Brisbane.

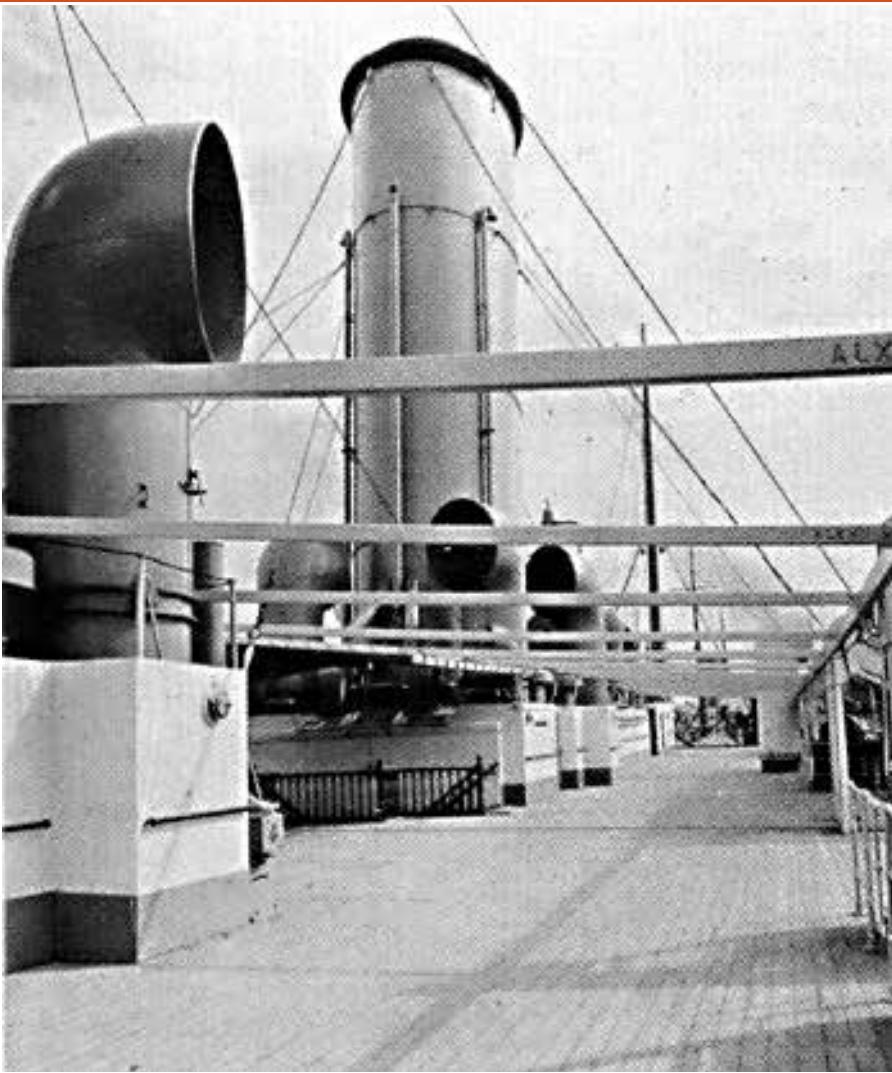
Poput svih ostalih članova ove velike petorke, Orient Line je često upošljavao i ORONSAY u organizaciji svojih brojnih turističkih kružnih putovanja u kojima je često navraćao i u Dubrovnik i Boku kotorsku, prvi put po samoj primopredaji već 1925. Sa polaskom iz New Yorka 27. lipnja zaplovio je na 56-dnevnom krstarenju itinererom Funchal - Tanger - Gibraltar - Monte Carlo - Li-

vorno - Civitavecchia - Napulj - **Kotor** - Venecija - Dubrovnik - Pirej - Istanbul - Beirut - Haiffa - Jaffa - Port Said - Aleksandrija - Napulj - Genova - Marseilles - Cherbourg - Southampton. Lokalni tisak je prigodom njegove posjete Gradu 21. rujna 1926. zabilježio da je pod zapovjedniš-

tvom kapetana A. L. Ouseusa u Grad s njim doputovalo 493 putnika i 370 članova posade te da je „...na njemu neopisivi luksuz.“ ORONSAY se vraća i sljedeće dvije godine, čini potom dvogodišnju stanku i dolazi 16. svibnja 1931. sa 288 putnika i 378 članova posade te ponovo 1932.

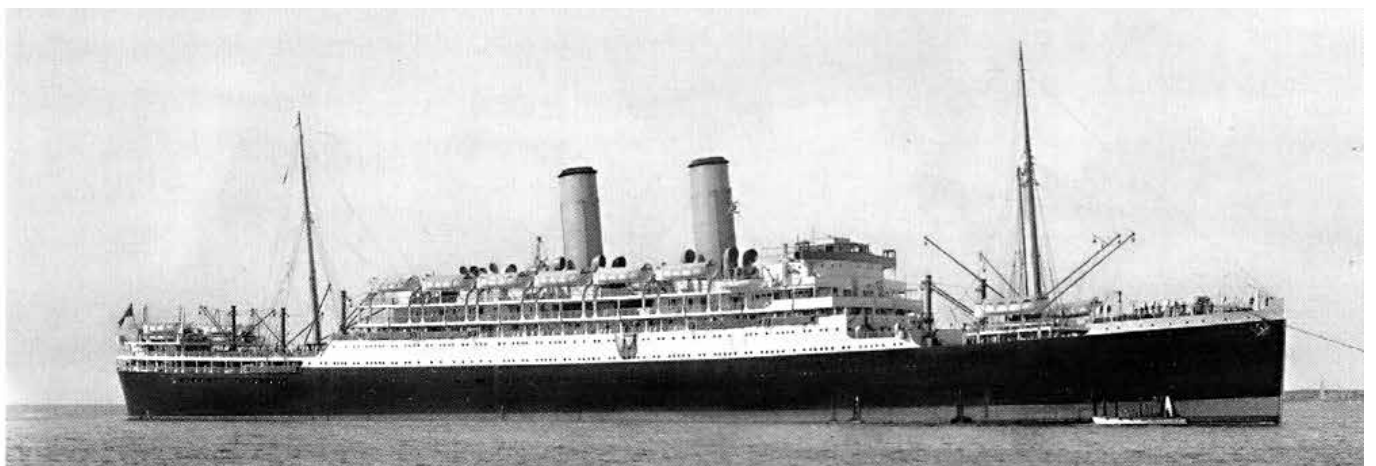
U programu putovanja započetom u Londonu 28. travnja 1927. zapisane su luke Gibraltar, Palma de Mallorca, Krf, **Kotor**, Dubrovnik, Split, Trogir, Venecija, Patras, Korint, Katakolon, Nauplio, Faleron (Atena), Istanbul, Siracusa, Palermo, Alžir i Cadiz,

sa povratkom u Southampton 27. svibnja.

Početkom Drugog svjetskog rata ORONSAY je 1939. rekviriran za potrebe vojnih transporta. U napadu njemačke Luftwaffe 17. lipnja 1940. teško je oštećen na sidrištu ušća rijeke Loire, ali je zapo-

vjednik Norman Savage, koji je pred samo dva tjedna već doživio istu sudbinu sa brodom blizancem ORFORD, ovaj put uspio spasiti brod, preuzeti preživjele sa potonulog broda LANCASTRIA i unatoč potpunom uništenju komandnog mosta, uz pomoć jedne pomorske karte, džepnog kompasa i sekstanta dovesti ga u sigurnost izvan dometa njemačkih bombardera.

U plovidbi Atlantskim oceanom, 500 morskih milja jugozapadno od Freetowna, napala ga je 9. listopada 1942. i prvim ispaljenim torpedom, koji je raznio strojarnicu, potopila talijanska podmornica ARCHIMEDE. Zapovjednika Normana Savagea, njegovih 281 člana posade, 15 topnika i 25 pilota RAF-a spasio je britanski razarač HMS BRILUANT te ih iskrcao u Freetownu. Ostalih 37 članova posade, jednog topnika i 25 pilota RAF-a je nakon pet dana bespomoćnog plutanja spasio francuski ratni brod DUMONT D'URVILLE, prebacio ih u Dakar gdje su završili u zarobljeništvu kvilinskih vojnih postrojbi Vlade u Vichyju. U potapanju ORONSAY-a život je izgubilo 6 članova posade. Kapetan Savage je za izvanredno hrabro i stručno obavljene ratne zadatke dobio najviše britansko kraljevsko odličje Reda Britanske Imperije (Order of British Empire).

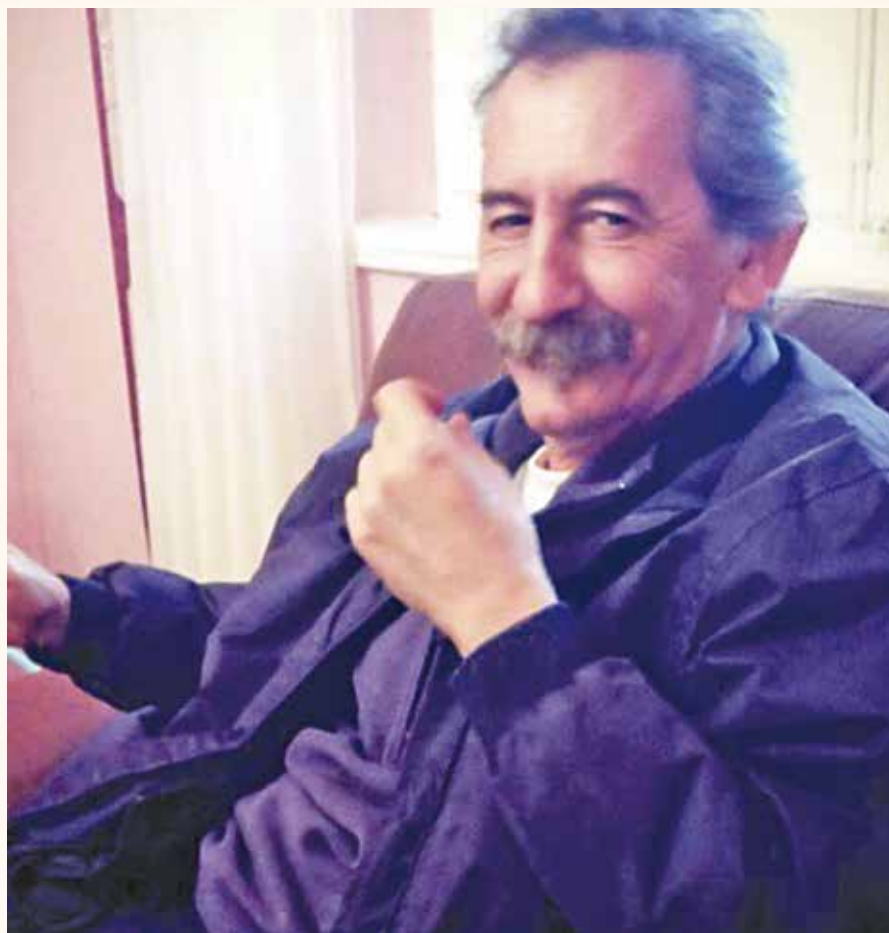
In memoriam

Krsto Kiko Matijević

(1957 - 2022.)

Kiko Matijević preminuo je u Tivtu u 65. godini. Svoj radni vijek proveo je u Općini Tivat, gdje je ostao zapamćen kao vrlo ljubazan i susretljiv kolega. Sugrađani ga pamte kao dobrog i mirnog čovjeka, koji je dao doprinos zajednici u sportskom životu grada. Boćanjem se počeo baviti u svome matičnom BK Seljanovo, a 1989. prelazi u BK Brđanin. Nastupao je na terenima diljem Jugoslavije (Zagreb, Beograd, Ruma, Rijeka, Split, Ploče, Grude, Hvar). Bio je član prve reprezentacije Savezne Republike Jugoslavije 1995. - 1996., a kasnije više puta član reprezentacije Crne Gore i Tivta. Sudionik je mnogobrojnih turnira u Zagrebu, Trpnju na Pelješcu, Splitu, Herceg Novom, Budvi... Kiko je sa svojim klubom osvojio mnogobrojne titule. Dva puta (1997. i 1998.) bio je ekipni prvak Jugoslavije s ekipom BK Brđanin i dva puta ekipni prvak Crne Gore. Višestruki je prvak Tivta i Crne Gore u parovima, 13 puta osvajač tivatske Boćarske olimpijade, a u povijest se upisao kao prvi državni prvak u disciplini brzinsko izbijanje. Kao član reprezentacije Tivta bio je sudionik prvog turnira hrvatskih gradova u Splitu 1990. godine.

Dugo godina uspješno je obavljao funkciju tajnika Boćarskog saveza Crne Gore i Tivta. Kao igrač i kao funkcionar dao je veliki doprinos

i ostavio značajan trag u crnogorskom boćanju tijekom svog djelovanja. Iznimno su ga cijenili i poštovali svi igrači i klubovi, a posebno je bio omiljen kod mladih igrača kojima je nesebično prenosio svoje golemo iskustvo. Jedan je od najzaslužnijih za organizaciju 1. Europskog prvenstva u boćanju, održanog u Tivtu 2010. godine.

Bio je ljubitelj jedrenja i aktivan član u Jedriličarskom klubu Delfin. Angažirao se u organizaciji regata, ali i kao natjecatelj u katamaranu klase Hobi Cat. Posljednjih godina bio je član Skupštine kluba.

Matijević je jedan od utemeljitelja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore i član prvoga Upravnog odbora Društva.

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe. Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu u uredu Hrvatskoga nacionalnog vijeća
- U Župnom uredu sv. Nikole na Prčanju

Tiskanje časopisa potpomogli:

- SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE
- DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

IDEA

CRNA GORA

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Rim
Venecija

Vueling
Rim

Volotea
Venecija

easyJet
Milano

easyJet
Edinburgh
London
Bristol

British Airways
London

Monarch
Birmingham
London

Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
London

Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm

Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim

Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica

easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse

Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille

Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / 📞 +385 (0) 20 773 100 / 📠 +385 (0) 20 773 322

SUPER KARTICA

KAKO DO SENIOR SUPER KARTICE? POTRAŽITE PRISTUPNICU U IDEA PRODAVNICAMA, POPUNITE PODATKE, POTPIŠITE JE I UBRACITE U KUTIJU U BILO KOJJI IDEA PRODAVNICI

<p>ODLOŽENO PLAĆANJE</p> <p>Na 4 mjesecna rata, bez kamata! Možete se odvojiti od plaćanja i plaćati u 4 rata. Prva rata od 150 € i ostatak u 3 rata. Kamata nema!</p>	<p>SAKUPLJANJE I KORISĆENJE BODOVA</p> <p>Priznajte Vašu karticu pri bilo kakvoj kupovini u IDEA prodavnicama i sakupljajte bodove!</p>	<p>1.000 BODOVA</p> <p>Za prvu novu članicu SeniörKlub i Senior SuperKartice u periodu 10. 11. - 17. 12. 2022. potrošite 100€ u Super Kartici.</p>	<p>500 BODOVA DOBRODOŠLICE!</p> <p>Za prvu novu članicu SeniörKlub i Senior SuperKartice u periodu 21. 11. - 17. 12. 2022. potrošite 100€, potrošite u Super Kartici 500 € u bilo kojoj IDEA prodavnici.</p>
<p>DUPLI BODOVI ZA PENZIONERE</p> <p>Specijalno za penzionere! Svaki kupovinski iznos u IDEA prodavnici daje dvostruko više bodova!</p>	<p>10% POPUSTA SVAKOG 20. I 21. U MJESECU</p> <p>Odobrite 10% popusta na kupovinu u IDEA prodavnici 20. i 21. u mjesecu.</p>	<p>SUPER KUPONI</p> <p>Priznajte Vašu karticu pri bilo kakvoj kupovini u IDEA prodavnici i ostvarite super uštede!</p>	<p>SUPER SUBOTA</p> <p>Subotom u IDEA prodavnici ostvarite super uštede! Svaki kupovinski iznos u IDEA prodavnici daje dvostruko više bodova!</p>

BAŠ PO MJERI PENZIONERA

www.superkartica.me

IDEA
www.idea.co.me

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr